

Nr 168.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, m. m.; given Stockholms slott den 13 mars 1953.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till *dels* lag angående ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, *dels* förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1925 (nr 172) med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m.

GUSTAF ADOLF.

Gunnar Hedlund.

Sammanfattning.

I propositionen föreslås åtgärder inom ramen för den bestående kommunala polisorganisationen i syfte att undanröja vissa brister i densamma och höja polisväsendets effektivitet. Tanken på att förståtliga rikets polisväsende avvisas däremot. Bland de föreslagna åtgärderna må särskilt nämnas följande. Bl. a. för att minska behovet av kriminalpolis på landsbygden förordas, att kriminalstatspolisen väsentligt utbygges. Genom en föreslagen lagändring beredes vidare i princip möjlighet för städer med mindre än 10 000 invånare samt för köpingar att ingå i gemensamt polisdistrikt med andra kommuner inom samma landsfiskalsdistrikt. De städer och köpingar, som får denna möjlighet, skall enligt förslaget erhålla statsbidrag för poliskostnader efter i huvudsak samma grunder som f. n. gäller för landskommuner. Därigenom vinnes, att polispersonalen i dessa städer och köpingar kan tas i anspråk för tjänstgöring utanför det egna polisdistriktet. — Efter hemställan från svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund framlägges principförslag om, att ett bindande statligt avlöningsreglemente skall införas för den kommunala polispersonalen.

De nya bestämmelserna föreslås skola träda i kraft på dag som Kungl. Maj:t bestämmer.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket.

Härigenom förordnas, att 1 § 1 mom., 2 §, 5 § 1 och 2 mom., 7 §, 8 §, 11 §, 13 § 2 mom., 14 §, 15 § 2—5 mom. samt 20 § lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse:)

1 §.

1. För polisverksamhetens — — — — i polisdistrikt.

Stad, så ock köping, som enligt särskild bestämmelse är pliktig att bekosta för köpingen erforderlig polispersonal, skall utgöra särskilt polisdistrikt, dock att Konungen må förordna att staden eller köpingen skall uppdelas i två eller flera polisdistrikt.

I övrigt skall landsfiskalsdistrikt eller del därav, bestämd i den ordning, som i 9 och 10 §§ här nedan sägs, utgöra polisdistrikt.

(Föreslagen lydelse:)

1 §.

Stad, vars invånarantal den 1 januari 1953 uppgick till minst 10 000, skall utgöra särskilt polisdistrikt. Vad sålunda stadgats skall efter Konungens förordnande gälla jämväl stad, som därefter uppnår nämnda invånarantal.

I övrigt skall stad, som icke ingår i landsfiskalsdistrikt, så ock landsfiskalsdistrikt eller del därav, bestämd i den ordning, som i 9 och 10 §§ här nedan sägs, utgöra polisdistrikt. Där så finnes särskilt påkallat, må Konungen medgiva, att stad, som avses i andra stycket och som utgör del av landsfiskalsdistrikt, äger att gemensamt med annan del av samma landsfiskalsdistrikt bilda ett polisdistrikt. Beträffande ordningen för indelningens bestämmande skall i sådant fall gälla vad nyss stadgats.

Konungen må förordna, att stad, som med tillämpning av andra stycket skulle utgöra särskilt polisdistrikt, i stället skall uppdelas i två eller flera sådana distrikt.

¹ Senaste lydelse av 1 §, se SFS 1951: 287; av 5 § 1 och 2 mom., 7 §, 8 § samt 15 § 4 och 5 mom., se 1932: 447; av 11 § 4 mom., se 1950: 66; av 13 § 2 mom., se 1932: 274; av 14 §, se 1929: 87; samt av 20 §, se 1947: 474.

(Nuvarande lydelse:)

2 §.

I stad, så ock i köping, som i 1 § 1 mom. andra stycket sägs, skola polismän, i övriga polisdistrikt skola fjärdingsmän (polismän) finnas anställda i den omfattning, det erfordras för polisverksamhetens ombesörjande inom vederbörande polisdistrikt.

Viss polisman i köping eller fjärdingsman må anställas för allenast sådan verksamhet, som omförmäles i 1 § 2 mom. första stycket, eller för allenast sådan handräckningsverksamhet, som avses i samma moments andra stycke.

Erfordras å viss ort å landsbygden polispersonal för att där upprätthålla ordningen vid enstaka tillfällen utan att anledning finnes att härför anställa fjärdingsmän, varde i vederbörande polisdistrikt en eller flera ordningsmän tillsatta.

5 §.

1. I stad, vars invånarantal uppgår till minst 10 000, skall polisstyrkan vara så stor, att staden må kunna, efter ty nedan sägs, av den regelbundet använda polispersonalen tillhandahålla polismän (reservpolismän) för att vid tillfälligt behov av polisförstärkning å annan ort där biträda vid upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet. Vad sålunda stadgats skall i län, där stad med minst 10 000 invånare ej finnes, äga tillämpning å den stad inom länet, Konungen bestämmer.

Stad, som i första stycket sägs, skall tillhandahålla en reservpolis-

(Föreslagen lydelse:)

2 §.

I polisdistrikt skola polismän finnas anställda i den omfattning, som erfordras för polisverksamhetens ombesörjande inom distriktet.

Viss polisman må, såvitt angår köping eller landskommun, anställas för allenast sådan verksamhet, som omförmäles i 1 § 2 mom. första stycket, eller för allenast sådan handräckningsverksamhet, som avses i samma moments andra stycke.

Erfordras å viss ort å landsbygden polispersonal med uppgift uteslutande att där upprätthålla ordningen vid enstaka tillfällen, må för sådant ändamål i vederbörande polisdistrikt en eller flera ordningsmän tillsättas.

5 §.

1. I stad, som med tillämpning av 1 § 1 mom. andra stycket utgör särskilt polisdistrikt eller som jämlikt Konungens förordnande är uppdelad i två eller flera sådana distrikt, skall polisstyrkan vara så stor, att staden må kunna, efter ty nedan sägs, av den regelbundet använda polispersonalen tillhandahålla polismän (reservpolismän) för att vid tillfälligt behov av polisförstärkning å annan ort där biträda vid upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet.

Stad, som i första stycket sägs, skall tillhandahålla en reservpolis-

(Nuvarande lydelse:)

man för varje fullt tal av 10 000 invånare; *uppgår invånarantalet icke till 10 000 eller* skulle enligt nämnda grund numerären understiga tre, skola ändock tre reservpolismän ställas till förfogande.

Stads skyldighet att tillhandahålla reservpolismän skall för varje år bestämmas på grundvalen av de befolkningsuppgifter, som under nästföregående år av vederbörande statsmyndighet offentliggjorts.

Konungen äger — — — — — vara beridna.

2. Stad, så ock köping som i 1 § 1 mom. andra stycket sägs, må kunna åtaga sig att tillhandahålla reservpolismän även i den mån skyldighet enligt 1 mom. icke föreligger. Närmare föreskrifter härom meddelas av Konungen.

7 §.

1. Jämväl annan — — — — — understödd polisskola.

Då utomordentliga omständigheter därtill föranleda, äger Konungen förordna, att även annan befattningshavare vid polisväsendet än som avses i första stycket må användas för polisverksamhet utom det område, för vilket han är anställd.

2. Närmare bestämmelser angående fjärdingsmäns och andra polis- mäns användning utom det område,

(Föreslagen lydelse:)

man för varje fullt tal av 10 000 invånare; skulle enligt nämnda grund numerären understiga tre, skola ändock tre reservpolismän ställas till förfogande. *Antalet reservpolismän, som stad i enlighet med vad nu sagts skall tillhandahålla, fastställles för varje år på grundval av de befolkningsuppgifter, som under nästföregående år av vederbörande statsmyndighet offentliggjorts.*

2. Stad, som avses i 1 mom., må kunna åtaga sig att tillhandahålla större antal reservpolismän än som följer av vad i andra stycket av samma moment stadgas. Närmare föreskrifter härom meddelas av Konungen.

7 §.

Uppkommer i visst fall särskilt behov av tillfällig polisförstärkning och kan detta behov icke utan synnerlig olägenhet tillgodoses på annat sätt, äger länsstyrelsen förordna, att även annan befattningshavare vid polisväsendet än som avses i första stycket må inom länet användas för polisverksamhet utom det område, för vilket han är anställd. Då utomordentliga omständigheter därtill föranleda, äger Konungen förordna att befattningshavare som nyss sagts jämväl eljest må användas för polisverksamhet utom anställningsområdet.

2. Närmare bestämmelser angående polismäns användning utom

(Nuvarande lydelse:)

för vilket vederbörande befattningshavare är anställd, meddelas av Konungen.

8 §.

Polisdistrikt är pliktigt att skäligen avlöna de fjärdingsmän, ordningsmän eller andra polismän, vilka jämlikt 2, 4, 5 eller 6 § skola finnas anställda i distriktet, samt de övriga befattningshavare, som för polisverksamhetens upprätthållande äro erforderliga, att med skälig pension förse innehavare av befattning, som är av stadigvarande beskaffenhet och av vilken befattningshavaren kan antagas bliva helt sysselsatt (ordinarie befattning), samt att, då befattningshavare avlidit i följd av skada, som åsamkats i tjänsten, till hans änka och barn utgiva skäligt familjeunderstöd ävensom till dödsboet utbetala skälig begravningshjälp.

Polisdistrikt åligger — — — — — av statsverket.

För särskilda — — — — — draga försorg.

I samband med fastställandet av den med viss befattning förenade lönen skall jämväl bestämmas, huruvida befattningen skall vara ordinarie.

Har landsting — — — — — å landstinget.

Angående polisdistrikts — — — — — i 15 §.

11 §.

1. Befogenhet att tillsätta ordinarie befattningshavare vid polisväsendet samt att i fall, då sådant enligt gällande bestämmelser må ske, från tjänsten på grund av visad olämplighet skilja ordinarie befattnings-

(Föreslagen lydelse:)

det område, för vilket vederbörande befattningshavare är anställd, meddelas av Konungen.

8 §.

Polispersonal, som jämlikt 2, 4, 5 eller 6 § finnes anställd i polisdistrikt och som avses i ett av Konungen efter riksdagens hörande fastställt avlöningsreglemente, skall av polisdistriktet avlönas enligt bestämmelserna i nämnda reglemente samt åtnjuta övriga i reglementet angivna förmåner. Polisdistrikt är pliktigt att med skälig pension förse innehavare av befattning, som är av stadigvarande beskaffenhet och av vilken befattningshavaren kan antagas bliva helt sysselsatt (ordinarie befattning) samt att, då befattningshavare avlidit i följd av skada, som åsamkats i tjänsten, till hans änka och barn utgiva skäligt familjeunderstöd.

Då befattning inrättas, skall bestämmas om den skall vara ordinarie eller ej.

11 §.

1. I polisdistrikt, som helt eller delvis består av stad, tillkommer det länsstyrelsen att tillsätta ordinarie befattningshavare vid polisväsendet samt att i fall, då sådant enligt gällande bestämmelser må ske, från

(Nuvarande lydelse:)

havare eller *extra* befattningshavare, som varit anställd vid polisväsendet i minst två år i följd, *tillkommer i stad länsstyrelsen.*

2. Befogenhet att i *stad* tillsätta och entlediga befattningshavare i andra fall *än som avses i 1 mom.*, så ock att, där så erfordras, bestämma den ort, där befattningshavare skall vara bosatt, tillkommer vederbörande polischef.

3. Då *innehavare av fjärdingsmansbefattning* skall tillsättas, har landsfiskalen att avgiva yttrande angående de sökande med uttryckligt angivande beträffande varje sökande, huruvida landsfiskalen anser honom fullt lämplig för befattningen eller icke. Därefter skall i polisdistrikt, som består av en kommun eller del av sådan, kommunen förrätta val av *fjärdingsman*. Den sålunda valde skall av länsstyrelsen förordnas till *fjärdingsman*, där icke särskilda skäl annat föranleda. Består polisdistrikt av mer än en kommun och har för polisverksamhetens upprätthållande bildats kommunalförbund, tillkommer valrätt, som nyss sagts, förbundets direktion. Har kommunalförbund icke bildats, skola samtliga till polisdistriktet hörande kommuner var för sig företaga val av *fjärdingsman*. Enas kommunerna om valet, skall vad ovan stadgats om val i polisdistrikt, som består av en kommun, äga tillämpning. Falla kommunernas val å olika personer, skall en av de av kommunerna valde av länsstyrelsen förordnas till *fjär-*

(Föreslagen lydelse:)

tjänsten på grund av visad olämplighet skilja ordinarie befattningshavare eller *annan* befattningshavare, som varit anställd vid polisväsendet i minst två år i följd.

2. Befogenhet att i *polisdistrikt, som i 1 mom. sägs*, tillsätta och entlediga befattningshavare i andra *än där avsedda* fall så ock att, där så erfordras, bestämma den ort, där befattningshavare skall vara bosatt, tillkommer vederbörande polischef.

3. Då i *polisdistrikt, vilket ej omfattar stad eller köping eller del därav*, skall tillsättas *innehavare av polismansbefattning, som icke är befälstjänst (fjärdingsmansbefattning)*, har landsfiskalen att avgiva yttrande angående de sökande med uttryckligt angivande beträffande varje sökande, huruvida landsfiskalen anser honom fullt lämpligt för befattningen eller icke. Därefter skall i polisdistrikt, som består av en kommun eller del av sådan, kommunen förrätta val av *sådan polisman*. Den sålunda valde skall av länsstyrelsen förordnas till *innehavare av befattningen*, där icke särskilda skäl annat föranleda. Består polisdistrikt av mer än en kommun och har för polisverksamhetens upprätthållande bildats kommunalförbund, tillkommer valrätt, som nyss sagts, förbundets direktion. Har kommunalförbund icke bildats, skola samtliga till polisdistriktet hörande kommuner var för sig företaga val. Enas kommunerna om valet, skall vad ovan stadgats om val i polisdistrikt, som består av en

(Nuvarande lydelse:)

dingsman, där icke särskilda skäl annat föranleda.

4. Med den inskränkning, som följer av stadgandet i 3 mom., utövas *de befogenheter, som avses i 1 och 2 mom., för landsbygden* av länsstyrelsen. Befogenheten att tillsätta och entlediga vikarie för befattningshavare skall dock tillkomma polischefen.

5. Vad i denna paragraf stadgats om *fjärdingsmän och andra* befattningshavare vid polisväsendet skall icke äga tillämpning å de vid polisväsendet anställda statstjänstemännen, polismästare, andra ledamöter av poliskammare, polisdomare, polisintendenter, stadsfiskaler, polisassessorer, polissekreterare eller polisnotarier.

13 §.

2. Innan annan ordinarie befattningshavare än *ordinarie fjärdingsman* tillsättes i *polisdistrikt*, där *polisnämnd finnes tillsatt*, skall *nämnden* hava erhållit tillfälle att, efter det polischefen avgivit yttrande angående de sökande, till länsstyrelsen avgiva sådant yttrande. Finnes *polisnämnd icke tillsatt*, skall tillfälle att avgiva yttrande angående de sökande i stället lämnas i stad magistraten eller, där sådan ej finnes, drättselkammaren samt å landet vederbörande kommunalförbundsdirektion eller kommunalnämnd.

(Föreslagen lydelse:)

kommun, äga tillämpning. Falla kommunernas val å olika personer, skall en av de av kommunerna valde av länsstyrelsen förordnas till *innehavare av befattningen*, där icke särskilda skäl annat föranleda.

4. Med den inskränkning, som följer av stadgandet i 3 mom., utövas i *andra polisdistrikt än dem som avses i 1 mom. de i 1 och 2 mom. nämnda befogenheterna* av länsstyrelsen. Befogenheten att tillsätta och entlediga vikarie för befattningshavare skall dock tillkomma polischefen.

5. Vad i denna paragraf stadgats om befattningshavare vid polisväsendet skall icke äga tillämpning å de vid polisväsendet anställda statstjänstemännen, polismästare, andra ledamöter av poliskammare, polisdomare, polisintendenter, stadsfiskaler, polisassessorer, polissekreterare eller polisnotarier.

13 §.

2. Innan annan ordinarie befattningshavare än *sådan som avses i 11 § 3 mom.* tillsättes, skall, efter det polischefen yttrat sig angående de sökande, tillfälle att avgiva yttrande hava beretts *polisnämnd*, där sådan finnes, och *eljest vederbörande drättselkammare, kommunalnämnd eller kommunalförbundsdirektion*.

(Nuvarande lydelse:)

14 §.

1. Varder i polisdistrikt eller av landsting i avseende å befattningshavare vid polisväsendet beslut fattat angående *avlöning*, pensionering, familjeunderstöd eller *begravningshjälp* eller i fråga, som avses i 8 § 4 stycket, skall beslutet underställas länsstyrelsens prövning.

Beslut, som sålunda underställes, skall antingen oförändrat fastställas eller ogillas. Beslut angående avlöning, pensionering, familjeunderstöd eller begravningshjälp må ej ogillas på den grund att dylik förmån anses bestämd till för lågt belopp, med mindre beloppet uppenbarligen icke är skäligt. Vägras fastställelse, skall skäl därtill uppgivas.

Om beslut, som *eljest* fattas angående polisväsendets organisation, skall anmälan göras *hos länsstyrelsen*.

2. Finner länsstyrelse, att *avlöning, pension, familjeunderstöd eller begravningshjälp av polisdistrikt eller landsting bestämts till belopp, som uppenbarligen icke är skäligt, eller att polisdistrikt eller landsting eljest uppenbarligen* åsidosätter sina åligganden enligt denna lag, skall länsstyrelsen hos polisdistriktet eller landstinget göra framställning om rättelse.

Vidtages ej — — — — — vite fälla.

15 §.

2. Till kostnaden för avlöning av befattningshavare vid polisväsendet, vilken anställts för landstingsområde, så ock till kostnaden för avlö-

(Föreslagen lydelse:)

14 §.

1. Varder i polisdistrikt eller av landsting i avseende å befattningshavare vid polisväsendet beslut fattat angående pensionering eller familjeunderstöd, skall beslutet *anmälas hos länsstyrelsen*.

Om beslut, som fattas angående polisväsendets organisation, skall *sådan* anmälan *jämväl* göras.

2. Finner länsstyrelse, att polisdistrikt eller landsting uppenbarligen åsidosätter sina åligganden enligt denna lag, skall länsstyrelsen hos polisdistriktet eller landstinget göra framställning om rättelse.

15 §.

2. Till kostnaden för avlöning av befattningshavare vid polisväsendet, vilken anställts för landstingsområde, så ock till kostnaden för avlöning

(Nuvarande lydelse:)

ning av den, som i polisdistrikt, varom i 1 § 1 mom. tredje stycket förmåles, innehar eller uppehåller ordinarie befattning, bidrager statsverket med hälften. Efter *enahanda grund* utgiver statsverket bidrag till landstings eller *dylikt* polisdistrikts kostnad för familjeunderstöd och begravningshjälp samt för sjukvård, som må tillkomma för landstingsområdet eller i polisdistriktet anställd befattningshavare vid skada, som i tjänsten åsamkats honom.

(Föreslagen lydelse:)

av den, som i polisdistrikt, varom i 1 § 1 mom. tredje stycket förmåles, innehar eller uppehåller ordinarie befattning, bidrager statsverket med hälften, *dock att, i den mån kostnaden belöper å stad eller köping som den 1 januari 1953 hade minst 5 000 invånare, statens bidrag utgår med en fjärdedel av kostnaden. Konungen äger förordna, att bidrag efter sistnämnda grund skall utgå jämväl till viss stad eller köping, som därefter uppnår ett invånarantal av 5 000, så ock, där invånarantalet i viss stad eller köping sjunkit under 5 000, medgiva att bidrag skall utgå med hälften av kostnaden.*

Efter *motsvarande grunder* utgiver statsverket bidrag till landstings eller i *första stycket avsett* polisdistrikts kostnad för familjeunderstöd och begravningshjälp samt för sjukvård, som må tillkomma för landstingsområdet eller i polisdistriktet anställd befattningshavare vid skada, som i tjänsten åsamkats honom.

Till kostnaden — — — — — en femtedel.

3. Ordinarie befattningshavare, vilken anställts för landstingsområde eller i polisdistrikt, som *avses i 1 § 1 mom. tredje stycket*, må pensionsförsäkras i statsanstalt enligt vad därom finnes särskilt stadgat. Vill landsting eller polisdistrikt på annat sätt ombesörja pensionering av sådan befattningshavare, bidrager statsverket med en tredjedel av den utgående pensionen.

3. Ordinarie befattningshavare, vilken anställts för landstingsområde eller i polisdistrikt, som *helt eller delvis består av annan kommun än stad eller köping*, må pensionsförsäkras i statsanstalt enligt vad därom finnes särskilt stadgat. Vill landsting eller *dylikt* polisdistrikt på annat sätt ombesörja pensionering av sådan befattningshavare, bidrager statsverket med en tredjedel av den utgående pensionen.

4. Till polisdistrikt — — — — — fastställas av Konungen.

Har polisdistrikt — — — — — meddelas av Konungen.

(Nuvarande lydelse:)

Har polisdistrikt tillhandahållit reservpolispersonal, bestrider statsverket för den tid, då reservpolismännen tjänstgjort utom distriktet, dettas jämlikt 1 mom. andra stycket beräknade kostnad för avlöning av ifrågavarande antal polismän ävensom alla av tjänstgöringen uppkommande särskilda kostnader.

5. Om befattningshavare vid polisväsendet i annat fall än som avses i 1 eller 4 mom. på grund av föreskrift i denna lag tjänstgör utom det område, för vilket han är anställd, bestridas därigenom uppkommande särskilda kostnader av statsverket. Därjämte skall, oavsett huruvida eljest statsbidrag utgår till befattningshavarens lön, vad av lönen belöper å tid, som han sålunda tjänstgör, helt bestridas av statsmedel. Har för sådan tjänstgöring använts elev vid någon av staten bekostad eller understödd polisskola, och uppbär sådan elev under tjänstgöringstiden icke lön eller motsvarar hans lön icke lägsta lön för ordinarie polisman i den stad, där polisskolan är förlagd, skall dessutom till honom av statsmedel utgå ett belopp motsvarande denna lön eller skillnaden mellan denna och den lön han åtnjuter.

(Föreslagen lydelse:)

Har polisdistrikt tillhandahållit reservpolispersonal, bestrider statsverket för den tid, då reservpolismännen tjänstgjort utom distriktet, dettas jämlikt 1 mom. andra stycket beräknade kostnad för avlöning av ifrågavarande antal polismän ävensom alla av tjänstgöringen uppkommande särskilda kostnader. *Vad nu sagts om gottgörelse för avlöningskostnader skall dock, då polisdistriktet utgör del av landsfiskalsdistrikt, icke gälla i den mån reservpolispersonalen tjänstgjort inom annan del av samma landsfiskalsdistrikt.*

5. Om befattningshavare vid polisväsendet i annat fall än som avses i 1 eller 4 mom. på grund av föreskrift i denna lag tjänstgör utom det område, för vilket han är anställd, bestridas därigenom uppkommande särskilda kostnader av statsverket. Därjämte skall, oavsett huruvida eljest statsbidrag utgår till befattningshavarens lön, vad av lönen belöper å tid, som han sålunda tjänstgör, helt bestridas av statsmedel. *Vad nu stadgats om att statsverket skall bestrida vissa lönekostnader skall dock, då det polisdistrikt, för vilket befattningshavaren är anställd, utgör del av landsfiskalsdistrikt och statsbidrag jämlikt 2 mom. utgår till befattningshavarens lön, icke gälla i den mån han tjänstgör inom annan del av samma landsfiskalsdistrikt.*

Har för sådan tjänstgöring som i första stycket sägs använts elev vid någon av staten bekostad eller understödd polisskola, och uppbär han under tjänstgöringstiden icke lön el-

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

ler motsvarar hans lön icke lägsta lön för ordinarie polisman i den stad, där polisskolan är förlagd, skall dessutom till honom av statsmedel utgå ett belopp motsvarande denna lön eller skillnaden mellan denna och den lön han åtnjuter.

20 §.

Klagan över — — — — — är bestämd.

Klagan över — — — — — nyss sagts.

Över vägrad fastställelse av beslut, som avses i 14 § 1 mom. första stycket, må klagan föras jämväl av den, som fattat beslutet.

20 §.

Om denna lags ikraftträdande och om särskilda bestämmelser, vilka erfordras för ikraftträdandet eller eljest i samband med övergången till nya avlönings- eller pensioneringsbestämmelser, förordnar Konungen.

Vid tillämpning av 15 § 2 och 3 mom. i deras lydelse efter denna lags ikraftträdande skall med befattningshavare vid polisväsendet icke avses stadsfiskal.

Köpingarna Malmköping och Mönsterås, vilka vid tillämpningen av de genom denna lag ändrade bestämmelserna voro likställda med landskommuner, skola jämväl vid tillämpningen av denna lag vara likställda med sådana kommuner.

Förslag

till

Förordning

om ändring i förordningen den 6 juni 1925 (nr 172) med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m.

Härigenom förordnas, att 1 § 1—4 mom. och 2 § förordningen den 6 juni 1925 med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m. skola upphöra att gälla, att nummerbeteckningen »5.» å 1 § 5 mom.¹ nämnda förordning skall utgå samt att i 3 § 1 mom. b) och i 5 § första stycket samma förordning orden »som avses i 1 § 1 mom.» skola utbytas mot orden »som utan hans eget förvälande åsamkats honom i tjänsten».

Denna förordning träder i kraft den dag Konungen förordnar.

¹ Senaste lydelse av 1 § 5 mom., se 1932: 243.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars
1953.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HEDLUND, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Hedlund, fråga om *vissa reformer på polisväsendets område* samt anför.

I. Inledning.

Frågan om reformer på polisväsendets område, eventuellt i form av en omorganisation eller ett förstatligande av polisen, har länge stått på dagordningen och varit föremål för statsmakternas intresse. Bakgrunden härtill är i första hand att den organisation, polisen erhöll genom 1925 års polislagstiftning och den utbyggnad härav, som skedde med den s. k. statspolisens inrättande 1932, icke inneburit en i allo tillfredsställande ordning. Polisorganisationen har visat sig vara behäftad med åtskilliga brister och både av kommunala huvudmän och från polishåll har vid olika tillfällen krävts en genomgripande reform av denna organisation. Sedan 1938 års riksdag anhållit om utredning av frågan huruvida och i vilken omfattning polisväsendet borde förstatligas, uppdrog Kungl. Maj:t åt särskilda sakkunniga — 1939 års polisutredning — att verkställa denna utredning.

Den 14 november 1944 avgav 1939 års polisutredning betänkande (SOU 1944: 53 och 54) med förslag att polisväsendet skulle förstatligas och därvid organiseras efter samma principer som de statliga verken. Detta förslag utsattes emellertid vid remissbehandlingen för stark kritik och ansågs därför icke böra läggas till grund för proposition till riksdagen. Sedermera har landsfogden H. A. Enhörning år 1947 i egenskap av särskilt tillkallad sakkunnig avgivit en promemoria angående en central polisinspektion. Icke heller denna promemoria har lett till några åtgärder.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1948 tillkallade dåvarande chefen för inrikesdepartementet samma dag sakkunniga för att

verkställa utredning rörande polisväsendets organisation och framlägga därav föranledda förslag. Dessa sakkunniga, 1948 års polisutredning, avlämnade i april 1951 betänkande angående polis- och åklagarväsendets organisation (SOU 1951: 8).¹ I betänkandet framlägger utredningen två alternativa förslag, av vilka det ena innebär vissa reformer inom en i princip bibehållen kommunal polisorganisation och det andra avser ett förstatligande av polisväsendet. Utredningen förordar närmast det förra alternativet.

Betänkandet har varit föremål för ett vidlyftigt remissförfarande. Yttranden har sålunda avgivits av överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser. Överståthållarämbetet har bifogat utlåtanden från stadsfullmäktige i Stockholm samt polismästaren, ordningspolis-, kriminalpolis-, kanslipolis- och trafikpolisintendenterna jämte poliskamreraren därstädes. Vid länsstyrelsernas yttranden har fogats särskilda yttranden från alla landsfogdar utom landsfogden i Norrbottens län, poliskamrarna i Lund, Karlstad, Örebro och Sundsvall, polismästarna i övriga poliskammarstäder i länen, 52 stads- och landsfiskaler, samtliga länsavdelningar av föreningen Sveriges landsfiskaler utom den i Älvsborgs län ävensom från 73 städer, däribland alla städer med mer än 20 000 invånare utom Lund, Landskrona och Motala, 27 köpingar, 78 landskommuner i övrigt, 2 kommunalförbund för polisväsende, styrelsen för Hallands länsavdelning av svenska landskommunernas förbund samt Skaraborgs läns polisförening. Vidare föreligger yttranden från riksåklagarämbetet, som i sin tur hört statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt stadsfiskaler i 11 städer, justitiekanslersämbetet, Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, överbefälhavaren jämte cheferna för armén, marinen och flygvapnet, statskontoret, riksräkenskapsverket, socialstyrelsen, statens utlänningskommission, civilförsvarsstyrelsen, generaltullstyrelsen jämte tulldirektionerna och tullfiskalerna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt två tullkammare, statens lönenämnd, styrelserna för statens polis-skola och kriminaltekniska anstalten, statens pensionsanstalt, allmänna statsbidragsutredningen, 1948 års förhandlingsrättskommitté, Sveriges kommunalanställdas pensionskassa, Svenska personalpensionskassan, styrelserna för svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund och svenska landstingsförbundet, Föreningarna Sveriges häradshövdingar, Sveriges landsfogdar, Sveriges polismästare, Sveriges stadsfiskaler, Sveriges landsfiskaler, Sveriges poliskommissarier och Sveriges landsfiskalsassistenter, Sveriges juristförbund, svenska polisförbundet, Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och statstjänstemännens riksförbund.

Flertalet av de hörda myndigheterna och organisationerna anser att polis-

¹ De sakkunniga var bankdirektören K. E. Rosander, ordförande, samt ledamöterna av riksdagens första kammare redaktören A. K. Gillström och godsägaren A. F. Mannerskantz, ledamöterna av riksdagens andra kammare redaktören K. A. E. Bergström och lantbrukaren G. K. V. Larsson i Luttra ävensom landssekreteraren M. Stiernström, ombudsmannen H. Svärd och statspolisintendenten G. Thulin.

väsendet liksom hittills bör stå under kommunalt huvudmannaskap, men meningarna är delade i fråga om reformens omfattning inom denna ram.

Ärendet har därefter övervägts inom inrikesdepartementet. Härvid har befunnits, att de allvarligaste bristerna i den nuvarande polisorganisationen torde kunna botas och de viktigaste reformkraven tillgodoses utan en genomgripande nyordning av organisationen. Riktlinjer för en sådan begränsad lösning har dragits upp i en inom departementet utarbetad, den 2 januari 1953 dagtecknad promemoria angående vissa reformer på polisväsendets område. Vid promemorian har fogats ett utkast till lag om ändring i vissa delar av polislagen den 6 juni 1925 (nr 170).

Över promemorian och det därvid fogade lagutkastet har yttranden inhämtats från statskontoret, överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser. Överståthållarämbetet har bifogat yttranden av Stockholms stadskollegium och polismästaren i Stockholm. Vid länsstyrelsernas remissvar har fogats särskilda yttranden från *dels* samtliga landsfogdar utom landsfogdarna i Gotlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Jämtlands län, vilka deltagit i vederbörande länsstyrelses handläggning av remissärendet, *dels* poliskamrarna i Göteborg, Malmö och Hälsingborg, samt polismästaren i Uppsala och polischefen i Trelleborg, *dels* drätselkamrarna i Eslöv, Trelleborg, Mariestad, Skara och Tidaholm samt kommunalnämnderna i Svedala och Töreboda köpingar, *dels* länsavdelningarna av föreningen Sveriges landsfiskaler i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Malmöhus, Skaraborgs och Värmlands län *dels* ock Skaraborgs läns polisförening. Vidare har efter remiss yttranden avgivits av statens kriminaltekniska anstalt, statspolisintendenten, statens pensionsanstalt, 1951 års pensionsutredning, styrelserna för svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund, föreningarna Sveriges landsfiskaler, Sveriges landsfogdar, Sveriges polismästare, Sveriges stadsfiskaler och svenska polisförbundet.

I en gemensam skrivelse den 11 februari 1953 har *styrelserna för svenska stadsförbundet* och *svenska landskommunernas förbund* hemställt, att erforderliga åtgärder måtte skyndsamt vidtagas för åstadkommande av en sådan ordning att polispersonalens avlönings- och pensionsförmåner kommer att bestämmas genom ställiga reglements föreskrifter.

Över denna skrivelse har *svenska polisförbundet* yttrat sig.

Jag anhåller nu att få ta upp frågan om en reform på polisväsendets område till närmare behandling. I detta sammanhang ämnar jag dock i första hand beröra endast de spörsmål, som kräver reglering i lag. Jag kommer således icke att nu behandla andra förhållanden i vidare mån än som erfordras för lagstiftningsfrågornas rätta bedömande. De anslagsfrågor, som sammanhänger med reformens genomförande under nästa budgetår, kommer att anmälas särskilt.

II. Huvuddragen av den nuvarande polisorganisationen.

De grundläggande bestämmelserna om den lokala polisorganisationen finns i lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket (här kallad polislagen). Enligt denna lag är upprätthållandet av polisverksamheten principiellt en angelägenhet, som åvilar de särskilda kommunerna, var och en inom sitt område. Organisationen är visserligen uppbyggd på en särskild enhet, polisdistriktet, till vilken anknytes de rättigheter och skyldigheter, som i polislagen fastställs för kommunerna. Uttrycket polisdistrikt avser emellertid endast att beteckna en eller flera kommuner såsom verksamma för polisväsendet. De kommunala organen handhar polisfrågorna på det hela taget i samma ordning som gäller för kommunernas övriga angelägenheter.

Varje stad bildar särskilt polisdistrikt, likaså varje köping, som är skyldig att bekosta sin polispersonal (f. n. alla köpingar utom Malmköping och Mönsterås). I övrigt skall landsfiskalsdistrikt eller del därav utgöra ett polisdistrikt. Om sådant distrikt består av område från mer än en kommun, kan länsstyrelsen förordna, att de kommuner, som helt eller delvis ingår i distriktet, skall bilda kommunalförbund.

Det åligger varje polisdistrikt att anställa så stor polispersonal som behövs för polisverksamhetens ombesörjande inom distriktet, att förse polismännen med skälig lön, pension, m. m., att sörja för uniformering och beväpning av polispersonalen samt att hålla materiel, byggnader, arrestlokal, telefon och övriga anordningar, som erfordras för distriktets polisväsen. Emellertid kan det förekomma, att statsverket övertar skyldigheten att sörja för polisverksamheten i ett visst polisdistrikt. Därvid inträder kronan i tillämpliga delar i kommuns ställe. Så har skett i Boden, där statsverket helt svarar för polisverksamheten. Vidare kan nämnas, att polisbevakningen i Kalix skyddsområde ombesörjes av statliga befattningshavare. Den som statspolis betecknade organisationen är däremot, såsom framgår av det följande, i själva verket en kommunal organisation.

Till förstärkning av ordningspolisen inom visst landstingsområde kan polismän anställas för landstingsområdet. Detta förekommer emellertid icke numera.

Åtskilliga polisdistrikt har längre gående skyldigheter än vad förut angivits. Sålunda kan Kungl. Maj:t bestämma, att i vissa polisdistrikt skall finnas anställda polismän för hela rikets behov, t. ex. för att biträda vid pass- och gränskontrollen. I dessa fall gottgöres hela kostnaden för anordningen av statsmedel. — Vidare stadgas i polislagen skyldighet för stad, som har minst 10 000 invånare, att tillhandahålla s. k. reservpolis. Detta innebär att stadens polisstyrka skall vara så stor, att staden vid tillfälligt behov av polisförstärkning på annan ort kan ställa ett visst antal reserv-

polismän till förfogande för att biträda vid upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet. Antalet reservpolismän, som skyldigheten avser, beror på stadens invånarantal. Staden skall tillhandahålla en reservpolisman för varje fullt tal av 10 000 invånare, dock minst tre. För reservpolisorganisationen utgår ett visst mindre statsbidrag. — I fråga om stad, som har att tillhandahålla reservpolis, kan Kungl. Maj:t förordna, att ett bestämt antal av stadens polispersonal huvudsakligen skall användas för tjänstgöring som statspolis utom staden, antingen vid upprätthållande av allmän ordning och säkerhet (ordningsstatspolis) eller vid kriminalpolisverksamhet (kriminalstatspolis). Skyldighet att hålla kriminalstatspolis kan åläggas även stad med mindre än 10 000 invånare, om staden har särskild kriminalpolisavdelning. När ett åläggande att hålla statspolis meddelats, måste staden utöka sin polisstyrka med så många polismän som förordnandet anger. De för tjänstgöring som statspolis avsedda polismännen är sammanförda till särskilda statspolisavdelningar, huvudsakligen förlagda i länens residensstäder. Chefskapet för och ledningen av statspolisen utövas av statspolisintendenten. Städernas utgifter för statspolisen ersätts av statsverket enligt vissa grunder.

Även i andra fall än de nyss angivna bidrar staten till kommunernas kostnader för polisväsendet. Detta sker huvudsakligen genom allmänna statsbidrag efter grunder, som anges i polislagen. Sådana statsbidrag tillkommer emellertid icke städer och med dem jämställda köpingar utan endast polisdistrikten på den egentliga landsbygden.

Bidragen utgår med hälften av avlöningskostnaden för ordinarie polispersonal (och vissa andra kostnader) samt med en femtedel av avlöningskostnaden för icke ordinarie personal. Vidare bidrar staten till pensionskostnaderna för ordinarie personal i landsbygdskommunerna, antingen så att personalen får pensionsförsäkras i statens pensionsanstalt eller så att staten betalar en tredjedel av den utgående pensionen.

I fråga om polispersonalens tillsättning råder även viss skillnad mellan städer och med dem jämställda köpingar, å ena, samt de egentliga landsbygdskommunerna, å andra sidan. I landsbygdskommunerna tillsätts alla stadigvarande fjärdingsmans- (polismans-)befattningar genom val. I övrigt ankommer det på länsstyrelserna att tillsätta polispersonalen, dock att vederbörande polischefer har vissa befogenheter.

Om man bortser från stats- och reservpolisen är polispersonalens tjänstgöring regelmässigt begränsad till det polisdistrikt, där den är anställd. Sådant polispersonal, till vars avlöning statsbidrag utgår — huvudsakligen polismännen i de egentliga landsbygdskommunerna — har emellertid en allmän skyldighet att vid behov tjänstgöra utanför anställningsdistriktet. För polispersonalen i städer och därmed jämställda köpingar finns däremot icke någon sådan allmän skyldighet. Då utomordentliga förhållanden

påkalla det, kan Kungl. Maj:t emellertid förordna, att även städernas och köpingarnas polispersonal får användas utanför sitt distrikt.

Över polisdistriktens handhavande av polisväsendet utövar staten genom länsstyrelserna en viss kontroll. Finner länsstyrelsen, att ett polisdistrikt uppenbarligen åsidosätter sina åliggande enligt polislagen, har länsstyrelsen att hos polisdistriktet göra framställning om rättelse. Vidtar polisdistriktet då icke erforderlig åtgärd, kan länsstyrelsen förordna därom. Länsstyrelsen kan också förelägga vite. — Vissa beslut, som polisdistrikt fattar om ekonomiska förmåner åt polispersonal, skall underställas länsstyrelsens prövning, och beslut, som eljest fattas angående polisväsendets organisation, skall anmälas hos länsstyrelsen.

Polisdistriktens omfattning och sammansättning varierar högst avsevärt, och det är därför naturligt, att polispersonalens storlek i de olika distriktet också varierar. I städerna är polisstyrkorna regelmässigt betydligt större än på landsbygden och på landsbygden finns polisbefäl endast i de största polisdistriktet. I flertalet städer finns särskild personal avdelad för tjänstgöring som kriminalpolis.

Beträffande polisens nuvarande styrkeförhållanden kan meddelas följande. Statspolisen består av omkring 400 man, därav 121 man kriminalstatspolis; härtill kommer viss personal för särskild polisverksamhet för hindrande och uppdragande av spioneri m. m. Bortsett från statspolisen utgjordes rikets polisstyrkor den 1 januari 1952 av 7 597 man, därav i städer 5 417, i köpingar, som utgjorde särskilda polisdistrikt, 298 samt på landsbygden 1 882. Av städernas polismän kan 359 beräknas stå till förfogande som reservpolismän.

Kostnaderna för polisväsendet har av 1948 års polisutredning för år 1948 beräknats till sammanlagt cirka 94,75 miljoner kronor.¹ Denna kostnad har slutligt fördelats så att i runda tal 16,8 miljoner² fallit på statsverket, 63,6 miljoner på städer, 2,7 miljoner på köpingar och 11,6 miljoner på landskommuner.

Ifråga om polisväsendets organisation må slutligen nämnas, att viktiga uppgifter även inom den kommunala organisationen åvilar statliga myndigheter. Centralt utövas sålunda vissa polisfunktioner av chefen för inrikesdepartementet. Något centralt ämbetsverk för polisväsendet finns däremot icke. Statspolisintendenten är enligt sin instruktion skyldig att i inrikesdepartementet tillhandagå såsom sakkunnig i polisfrågor.

Inom länen intar länsstyrelserna ställningen av högsta lokala polismyndighet. De skall övervaka, att allmän ordning och säkerhet där behörigen upprätthålles, och vidta erforderliga åtgärder för det allmänna trygghets-tillståndets vidmakthållande.

¹ Även kostnaderna för det kommunala åklagarväsendet inräknade.

² Drygt 6 miljoner härav hänför sig till statliga utgifter enligt särskilda anslag, exempelvis till polisskolan och kriminaltekniska anstalten. Medtages även kostnaderna för landsfogde- och landsfiskalsorganisationerna, stiger statens kostnader 1948 till närmare 32 miljoner.

Närmast under länsstyrelserna handhas ledningen av polisväsendet inom länen av landsfogdarna i egenskap av länspolischefer. Denna organisation är emellertid icke enhetligt utformad, då vissa större städer är undantagna från området för landsfogdes polisverksamhet.

Den omedelbara ledningen av polisens lokala verksamhet handhas av polischefer. Polischefsskapet utövas antingen av polismästare eller stadsfiskal eller, vad landsfiskalsdistrikten angår, av landsfiskal. Polismästare finns endast i de större städerna. Mer än 70 städer ingår i landsfiskalsdistrikt.

III. Allmänna synpunkter på en reform av polisväsendet.

1939 års polisutredning och remissyttranden däröver.

Utredningen har i sitt betänkande del I, kap. VI, ingående behandlat bristerna i den nuvarande polisorganisationen.

I fråga om den lokala organisationen anförde utredningen bl. a. följande. Den särställning, som tillmätts städerna och köpingarna, motverkar ett ändamålsenligt uppbyggande av polisorganisationen. Städerna och köpingarna bildar i polishänseende naturliga enheter tillsammans med kringliggande bygd, för vilken de utgör huvudorter. Möjlighet föreligger icke att samorganisera polisväsendet för dessa enheter liksom ej att överhuvudtaget organisatoriskt förena städernas och landsbygdens polisväsen. Polisdistriktsorganisationen är vidare synnerligen ojämn och bygger på alltför små enheter för att kunna ligga till grund för en rationell organisation. Någon gemensam planläggning av organisationen för större områden förekommer icke. — Även den inre organisationen är behäftad med brister. I fråga om landsfiskalsdistrikt med mera utvecklad samhällsbebyggelse behövs kvalificerad polispersonal till biträde i utredningsarbetet. Detta behov har tillgodosetts i mycket ringa utsträckning. Ett värdefullt biträde i kriminalpolisverksamheten på landsbygden lämnas av statspolisen, men denna är för fåtalig för att kunna fylla behovet.

Beträffande polispersonalens mobilitet¹ framhöll utredningen bl. a., att en framträdande brist i den nuvarande organisationen är, att den icke lämnar tillräcklig möjlighet att praktiskt utnyttja polispersonalen. Poliskårerna är alltför strängt bundna vid de olika polisdistrikten. Genom att städernas och köpingarnas poliskårer icke står till förfogande för polisverksamhet utanför vederbörande stads och köpings område ökas olägenheterna av att städerna och köpingarna i organisatoriskt hänseende är avgränsade från sina närmaste omgivningar.

I fråga om ledningen av polisverksamheten anmärkte utredningen, att

¹ Härmed förstås i detta sammanhang möjligheten att utnyttja befattningshavarna för tjänstgöring utom det egna polisdistriktet.

det behövs en sammanhållande ledning över de lokala polischeferna. Polisledningen inom länen saknar nu den fasthet och enhetlighet, som är önskvärd. Bristerna visar sig också med avseende å riksledningen. Frånvaron av en allmän planläggning har gjort sig starkt gällande. Någon ledning av den mera regelbundna polisverksamheten för riket i dess helhet kan knappast sägas förekomma. Även ifråga om den allmänna tillsynen över polisväsendet framträder bristerna hos ledningen. Någon för hela landet central inspektionsverksamhet äger icke rum. Det kan därför sägas, att polisorganisationen i verkligheten saknar en aktiv högsta ledning.

Rörande polispersonalens anställningsförhållanden framhöll utredningen såsom en betydande olägenhet, att det mellan skilda polisdistrikt föreligger en väsentlig olikhet i personalens löneställning, en olikhet som icke förklaras av motsvarande skillnad i arbetsuppgifterna. Med den kommunala anställningen följer, att den enskilde polismannen för framtiden är bunden vid det polisdistrikt, där han börjat sin tjänstgöring. De nackdelar, som från dessa synpunkter vidlåder organisationen, gör sig icke enbart gällande för personalens del utan även för polisorganisationen i allmänhet.

1939 års polisutredning fann, att polisväsendet var i behov av en genomgripande omorganisation och att denna icke lämpligen kunde företas med ett bibehållande av den kommunala organisationsformen. Utredningen föreslog därför, att polisen skulle förstatligas. Under Kungl. Maj:t skulle ledningen närmast utövas av en kollegialt organiserad polisstyrelse och under denna inom 31 polismästartrikt av polismästare. Polisdistrikten skulle utgöras av landsfiskalsdistrikten och de städer, som bildade egna åklagar-distrikt. Såsom rådgivande organ skulle till polismästartrikten knytas polisfullmäktige och till polisdistrikten polisenämnder. Länsstyrelserna, som icke skulle vara ansvariga för den direkta ledningen av polisväsendet, skulle äga utöva en allmän tillsyn över polisväsendet med rätt att påtala brister och föreslå åtgärder till deras avhjälpande. Länsstyrelse skulle vidare kunna ge föreskrift om vidtagande av viss polisåtgärd. Kostnaderna för organisationen skulle bestridas av staten. Kommunerna skulle dock vara skyldiga tillhandahålla lokaler. Under en övergångstid av 30 år skulle kommunerna utge bidrag till staten för kostnaderna.

I yttrandena över förslaget anmäldes från många håll och på olika punkter avvikande meningar. *Styrelsen för svenska stadsförbundet* avstyrkte bestämt ett förstatligande av polisväsendet med hänsyn till att bristerna syntes kunna avhjälpas inom den nuvarande organisationen och till angelägenheten av att polisväsendets kommunala anknytning bevarades så stark som möjligt för att säkerställa ett förtroendefullt förhållande mellan polisen och allmänheten.

Svenska landskommunernas förbunds styrelse ansåg det ovedersägligt, att polisorganisationen var behäftad med avsevärda brister och att den behövde effektiviseras. Spörsmålet om polisväsendets förstatligande borde

emellertid få vila i avvaktan på genomförandet av reformerna för den kommunala indelningen och uppborðsförfarandet.

Enhörnings utredning.

Landsfogden H. A. Enhörning förklarade i sin förutnämnda promemoria, att de brister, som befunnits vidlåda den nuvarande polisorganisationen, skulle i stora delar väl låta sig avhjålpas genom inrättandet av ett centralorgan för polisväsendet. Enligt det i promemorian framlagda förslaget skulle statspolisintendentens nuvarande organisation utbyggas till en statens polisinspektion med uppgift att verka som ett fackmässigt centralorgan för polisväsendet i dess helhet och med inspekterande och rådgivande funktioner.

Inrättandet av en sådan polisinspektion tillstyrktes eller lämnades utan erinran av det övervägande antalet myndigheter, som hördes över promemorian.

1948 års polisutredning.

I fråga om bristerna i den nuvarande polisorganisationen hänvisar 1948 års polisutredning i sitt betänkande huvudsakligen till vad 1939 års polisutredning i den delen anfört. Vidare framhåller 1948 års utredning särskilt bl. a., att kriminalpolisorganisationen till följd av rättegångsreformen och den ökade brottsligheten behöver förstärkas.

Utredningen diskuterar till en början frågan, huruvida polisorganisationen bör i sin helhet vara i princip antingen kommunal eller statlig eller om densamma skulle kunna förstatligas endast till viss del. Beträffande frågan om ett delvis förstatligande behandlas bl. a. tanken på ett förstatligande blott på landsbygden och eventuellt även i mindre städer. Utredningen erinrar om att 1939 års polisutredning avstyrkt en sådan anordning och finner för egen del att en dylik uppdelning av polisorganisationen på en statlig och en kommunal organisation icke skulle vara lämplig. Utredningen lägger därför i sitt betänkande fram två alternativa förslag, det ena — betecknat alternativ I — på grundval av en bibehållen kommunal organisation och det andra — betecknat alternativ II — uppbyggt på den principen, att polisen bör i sin helhet förstatligas.

Beträffande *alternativ I*, som är utförligast behandlat och som åtföljes av förslag till ny polislag, anför utredningen inledningsvis.

Vid utarbetandet av förevarande alternativ har huvudgrundsatsen för utredningen varit att söka klarlägga, vilka åtgärder som i skilda hänseenden äro erforderliga för att inom ramen av en i princip bibehållen kommunal polisorganisation i möjligaste mån avhjålpas de mera påtagliga bristerna i den nuvarande organisationen. Såsom av det följande närmare framgår äro dessa åtgärder av sådan natur, att de komma att i icke oväsentlig grad ingripa i den kommunala självbestämmanderätten, varjämte de komma att medföra ökade förpliktelser för kommunerna i fråga om

tillhandahållande av personal för polisverksamhet utanför vederbörande polisdistrikt. Utredningen har därför funnit, att åtgärderna icke rättvisligen kunna genomföras med mindre staten ikläder sig vidgat deltagande i kostnaderna för polisväsendet. Förslaget kan sålunda sägas bygga på en ökad samverkan mellan staten och kommunerna i avseende å polisväsendet. En annan grundsats för förslaget är, att utredningen velat utjämna skillnaden mellan kommunerna inbördes i fråga om kostnaderna för polisverksamheten. I samband med nu anmärkta organisationsspörsmål har utredningen även uppmärksammat behovet av ändrade anordningar i vad angår polisverksamhetens ledning såväl inom länen som för riket i dess helhet. Organisationen i dessa hänseenden har utredningen utformat på grundval av den principen, att ansvaret för och ledningen av polisväsendet i första hand bör vara en lokal uppgift och att en central myndighets verksamhet här bör begränsas till sådana områden, där en samlande ledning visar sig påkallad.

Under detta alternativ föreslår utredningen bl. a. följande.

Polisdistrikt skall utgöras av åklagardistrikt, men Kungl. Maj:t skall äga att för särskilt fall förordna om uppdelning på skilda polisdistrikt av åklagardistrikt, som består av mer än en kommun. Med hänsyn till önskvärdheten av att verklig samordning åstadkommes anser utredningen att kommunerna i polisdistrikt, som omfattar mer än en kommun, i princip skall bilda kommunalförbund för polisverksamhetens upprätthållande. Länsstyrelsen skall emellertid kunna medge befrielse härifrån. Den nuvarande valrätten vid tillsättande av fjärdingsmanstjänster bör upphöra. De statliga befogenheterna mot polisdistrikten utformas på ett sådant sätt, att en effektiv kontroll kan upprätthållas. Bl. a. bör ett underställningsförfarande stadgas. Länsstyrelsernas möjlighet att ingripa mot polisdistrikten bör icke såsom nu begränsas till uppenbara fall av försummelse utan bör avse alla fall, då ett polisdistrikt åsidosätter sina skyldigheter eller polisorganisationen icke är lämpligt utformad. — Statspolisen bibehålles och förstärkes. Lokalpolisen skall i betydligt större utsträckning än för närvarande kunna användas till tjänstgöring utanför sitt anställningsdistrikt. På grund härav kan reservpolisorganisationen avskaffas. Länsstyrelserna bör såsom hittills ha ledningen av polisväsendet i länen. Deras ställning skall emellertid förstärkas i vissa hänseenden. Bl. a. bör landsfogdarna såsom länspolischefer inordnas i länsstyrelserna och åläggas viss föredragningskyldighet. För att tillgodose behovet av ett centralt polisorgan inrättas en särskild rikspolisstyrelse, bestående av bl. a. en generaldirektör och rikspolischef samt tre polisdirektörer. Denna styrelse skall ha inspekterande, samordnande och i viss mån polisledande uppgifter. — Polispersonalens löner bör såvitt möjligt vara enhetligt reglerade, och därför bör närmare bestämmelser om avlöningsförmånerna meddelas i ett av Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande utfärdat normallönerglemente. — Statsbidrag till polisväsendet bör utgå efter ändrade grunder och tillkomma alla polisdistrikt, även städer och köpingar. Vid

statsbidragens beräkning bör hänsyn tas till skatteunderlaget. — Utredningen beräknar, att enligt det av utredningen förordade s. k. generella systemet för statsbidrag skulle den slutliga fördelningen av kostnaderna för polisväsendet — med utgångspunkt från de tidigare nämnda totalkostnaderna för år 1948 jämte tillägg för merkostnader som beräknas uppkomma genom inrättandet av rikspolisstyrelsen m. m. — gestalta sig så, att i runda tal 35 miljoner kronor skulle falla på statsverket, 49,7 miljoner på städer, 1,7 miljoner på köpingar och 8,3 miljoner på landsbygden. Statsverkets kostnader skulle alltså öka från 16,8 till 35 miljoner, allt enligt 1948 års kostnadsnivå.

Utredningens *alternativ II* bygger i viktiga delar på 1939 års polisutrednings förslag. 1948 års polisutredning har emellertid icke utarbetat någon detaljerad plan för en statlig polisorganisation. Förslaget innebär bl. a., att åklagardistriktet även inom en förstatligad organisation bör utgöra polisdistrikt. Inom den statliga polisen anordnas en mot den nuvarande statspolisen svarande organisation, förslagsvis benämnd den rörliga polisen. Lokalpolisen blir obegränsat mobil. — I fråga om länsorganisationen hänvisar utredningen till vad den föreslagit beträffande alternativ I. Efter ett förstatligande kommer alla frågor om polisorganisationen inom ett län att handläggas av länsstyrelsen. — Behovet av en central instans för polisväsendet tillgodoses genom inrättandet av en rikspolisstyrelse, vars organisation i huvudsak överensstämmer med vad 1939 års polisutredning föreslagit. — På befattningarna inom det förstatligade polisväsendet skall enligt detta alternativ statens allmänna avlönings- och pensionsreglementen äga tillämpning. Kostnaderna för polisorganisationen skall helt betalas av staten. Kommunerna bör icke åläggas några för framtiden bestående ekonomiska förpliktelser mot organisationen.

Utredningen förklarar, att både alternativ I och alternativ II kan anses i allt väsentligt vara tillfredsställande för polisorganisationen. Spörsmålet om vilkendera organisationsformen som är att föredraga finner utredningen vara en vanskelig bedömningsfråga.

Beträffande den *kommunala* organisationsformen anlägger utredningen bl. a. följande synpunkter. Denna besitter i och för sig stora värden. Den är historiskt betingad och har därigenom förankrats hos kommunerna och de kommunala organen. Med hänsyn till att den regelmässiga polisverksamheten i första hand är av lokal natur, bör även organisationen på varje ort främst uppbyggas och utformas efter vad som påkallas av de lokala förhållandena. Inom ett kommunalt polisväsen föreligger goda förutsättningar för att organisationen skall kunna utformas under tillbörligt hänsynstagande till ortsförhållandena. Kommunernas medverkan vid organisationens utformning kan i detta hänseende sägas utgöra en borgen för att organisationen icke uppbygges efter byråkratiska eller schablonmässiga metoder. Vid en kommunal organisationsform har även de lokala initiativen

till förändringar och förbättringar — antingen dessa initiativ kommer från polischeferna eller de kommunala myndigheterna — den största möjligheten att få göra sig gällande. Genom denna organisationsform torde även det lokala intresset för polisfrågorna bäst bibehållas och stärkas.

Utredningen framhåller vidare, att det vill förefalla, som om den kommunala organisationsformen skulle äga ett visst företräde med hänsyn till den betydelsefulla synpunkten att polisorganisationen bör omfattas av allmänhetens förtroende.

Enligt utredningens mening torde det vara uppenbart, att det för kommunerna är av betydelse att äga ett omedelbart inflytande över organisationens utformning inom vederbörande kommuner.

Utredningen fortsätter.

Det bör framför allt beaktas, att den centrala instansen kan givas en betydligt mera inskränkt organisation inom ett kommunalt än inom ett statligt polisväsen. De för polisväsendet viktiga lokalfrågorna torde även i fortsättningen av kommunerna kunna lösas på lämpligt sätt. Överhuvudtaget torde organisationsfrågorna kunna handläggas snabbare och smidigare inom en kommunal organisationsform än inom den mera tungrodda statliga förvaltningsorganisationens ram. Det torde jämväl kunna antagas, att länsstyrelserna erhålla tillfredsställande möjligheter att till båtнад för polisverksamheten var för sitt län utöva en verklig ledning av polisväsendet, därest detta är kommunalt organiserat.

Till förmån för en *statlig* polisorganisation har av utredningen i första hand åberopats följande. De nutida samhällsförhållandena påfordrar samordning och samorganisation för polisverksamhetens behöriga upprätthållande. I dessa hänseenden erbjuder den statliga organisationen företräden framför den kommunala. Organisationen kan uppbyggas efter mera rationella linjer, eftersom organisationsproblemen lättare kan bedömas ur en vidare synvinkel än enbart de särskilda polisdistriktens interna behov. Betydelsen härav torde främst visa sig inom områden med större befolkningkoncentration. Den samorganisation, som inom sådana områden är erforderlig mellan polisdistriktet för tillgodoseende av såväl tillfälliga samordningsbehov som mera stadigvarande gemensamma polisuppgifter, torde bäst kunna åstadkommas inom ett statligt organiserat polisväsen. Effektiviteten hos polisorganisationen överhuvudtaget torde även höjas genom densammans förstatligande, enär befattningshavarna kan fritt och obehindrat utnyttjas var helst behovet kräver.

Utredningen framhåller vidare, att befattningshavarnas löneförmåner vid statsanställning blir enhetligt reglerade och att därigenom öppnas vidgade möjligheter till förflyttning. Statsanställningen är vidare i och för sig ägnad att åt befattningshavarna skapa full trygghet för en av sidoinflytanden oberoende ställning.

Utredningen tillägger.

I orostider måste polisverksamheten i eminent grad anses utgöra en riksuppgift. Detta förhållande har vunnit ett klart beaktande genom statspolisens inrättande. Jämväl den särskilda polisverksamheten till uppdragande av spioneri m. m. handhaves så gott som uteslutande genom statspolis. Anordningen med två poliskårer, nämligen en kommunal poliskår och en statspoliskår, den senare för vissa särskilt angivna polisuppgifter, är organisatoriskt sett icke den lämpligaste. Svårigheter komma alltid att förefinnas att avgränsa de båda organisationernas verksamhetsområden från varandra; detta främst när polisverksamhetens upprätthållande i och för sig är ett odelbart begrepp. Härjämte har det visat sig, att den kommunala polisen i allmänhet icke ägnat tillräcklig uppmärksamhet åt polisverksamheten inom sådana områden, där statspolisen fått sig uppgifter anförtrodda. Det torde vara uppenbart, att inom en statlig polisorganisation större förutsättningar föreligga för att även i nu nämnda hänseenden åstadkomma en mera rationellt uppbyggd polisorganisation.

I frågan om vilket av de två alternativen som i första hand bör förordas anför utredningen i fortsättningen bl. a.

Därest på grund av statsfinansiella skäl det statliga alternativet icke skulle för det närvarande kunna genomföras, är utredningen enig om att de av förhållandena påkallade förbättringarna av polisorganisationen böra åvägabringas i enlighet med utredningens kommunala alternativ. Under nämnda förutsättning föreslår utredningen sålunda, att en omorganisation av polisväsendet företages på kommunal grund med ledning av de riktlinjer, som angivas i sistnämnda alternativ. Vid en fortsatt kommunal organisation bör emellertid noggrant undersökas, huruvida den kommunala organisationsformen med de vidtagna förändringarna visar sig fylla måttet. Härvid böra även de ytterligare förbättringar av organisationen genomföras, som kunna visa sig påkallade. Därest förhållandena ändock skulle giva vid handen, att den kommunala organisationsformen bör övergivas, torde organisationssträvandena böra inriktas på åstadkommandet av en statlig polisorganisation. Utredningen är av den uppfattningen, att det av utredningen utarbetade kommunala alternativet är ägnat att underlätta övergången till en sådan organisation.

Det kan anmärkas, att utredningen anser hinder ej böra möta att polisväsendet med en i övrigt kommunal organisation förstatligas på viss ort, såsom nu är fallet i Boden. En av ledamöterna i utredningen delar dock icke denna uppfattning.

Remissyttranden över 1948 års polisutredning.

Beträffande frågan om huvudmannaskapet gör sig bland remissinstanserna skilda meningar gällande. Den största gruppen utgöres av dem som anser att polisväsendet nu och framgent bör vara kommunalt. Hit hör bl. a. *justitiekanslersämbetet, civilförsvarsstyrelsen, överståthållarämbetet, 18 länsstyrelser* (samtliga utom de i Kronobergs, Blekinge, Hallands, Kopparbergs, Gävleborgs och Västerbottens län), det övervägande flertalet *landsfogdar, poliskammare, polismästare och stadsfiskaler, mer än en tredjedel av landsfiskalerna, några länsavdelningar av föreningen*

Sveriges landsfiskaler, 35 städer, däribland Stockholm, Malmö, Örebro, Uppsala, Västerås, Eskilstuna, Karlstad och Kalmar, 9 köpingar, 30 landskommuner, styrelserna för svenska stadsförbundet och för svenska landstingsförbundet, föreningarna Sveriges landsfogdar, Sveriges polismästare, Sveriges stadsfiskaler och Sveriges poliskommissarier, svenska polisförbundet samt TCO.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län yttrar.

Länsstyrelsen är av den åsikten att organisations- och personalfrågor kunna handläggas snabbare och smidigare inom en decentraliserad verksamhetsform än inom en stor statlig organisation. Länsstyrelsen menar också att det särskilt i ordningshållningsfrågor är av stor psykologisk betydelse att polisen framstår som den lokala samhällsbildningens egen personal. Skapandet av en stor riksomfattande polisbyråkrati med möjlighet till förflyttningar av befattningshavare mellan olika landsändar torde med säkerhet skapa nya psykologiska problem i förhållandet polisen—allmänheten. Länsstyrelsen är övertygad om att ett polisväsende som handhaves av kommunerna lättare än ett statligt sådant kan vinna förankring och förståelse hos allmänheten.

Vådorna av statlig byråkratisering med den tungroddhet detta skulle medföra understrykes av flera andra myndigheter och organisationer. Värdet av ett till kommun decentraliserat polisväsende betonas även ur andra synpunkter. *Styrelsen för svenska stadsförbundet*, som bestämt motsätter sig ett förståtligande av polisväsendet, framhåller, att polisväsendets kommunala anknytning bör bevaras så stark som möjligt. Förekommande skiljaktigheter i polisväsendets uppbyggnad på olika orter är ofta väl-motiverade; det är blott till fördel för polisverksamheten att avgörandet i organisationsfrågorna får träffas i kommunal ordning. *Styrelsen för svenska landstingsförbundet* anser att de skiftande behoven bäst tillgodoses om kommunerna har reellt inflytande. Enligt styrelsens mening skulle ett statligt polisväsende lätt riskera att bli överorganiserat och torde därjämte komma att ställa sig väsentligt dyrare. *Stadsfiskalen i Visby* yttrar, att man med statlig organisation, där inom en för hela riket given ram behovet på en ort måste vägas mot behovet på andra orter, måste befara att man icke på samma sätt som vid kommunalt polisväsende kan lösa ortens problem. En polischef kan vida lättare vinna gehör för sina önskemål vid överläggningar med kommunala myndigheter, som väl känner de lokala förhållandena, än om han måste hänvända sig till statliga myndigheter. Liknande synpunkter anföres i flera andra remissvar. Så förklarar exempelvis *länsstyrelsen i Södermanlands län*, att det lokala och ej minst det kommunala medinflytandet synes så värdefullt att det bör uppgivas endast om och i den mån obestridda brister i den nuvarande organisationen icke kan avhjälpas på annat sätt. *Länsstyrelsen i Väster-norrlands län* framhåller, att en statlig organisation kommer att bli schematiskt uppbyggd och därför icke kan rättvist tillgodose de lokala behoven

och anspråken. Länsstyrelsen påpekar i detta sammanhang, att polisdistrikten tidigare emellanåt visat mindre god vilja att tillfredsställande organisera och i övrigt tillgodose polisväsendet i distrikten men att de kommunala myndigheterna under senare år i allmänhet visat ökad förståelse för vad som erfordras på förevarande område. — Liknande erfarenheter åberopas från många håll.

I anslutning därtill framhåller *justitiekanslersämbetet* och *ett par länsstyrelser*, att den nuvarande organisationen visserligen är bristfällig i vissa avseenden men att den kommunala linjen i stort sett väl fyllt de krav som man kan uppställa. Ett förstatligande skulle innebära ett experiment med ovissa följder. Det vore säkrare att reformera det nuvarande systemet i erforderliga delar.

Den i betänkandet framförda tanken att tills vidare låta polisväsendet förbli kommunalt såsom en övergång till ett senare förstatligande godtages av bl. a. *statskontoret*, *länsstyrelserna i Kronobergs, Hallands, Gävleborgs och Västerbottens län*, *några polischefer*, *ett fåtal kommuner*, *föreningen Sveriges landsfiskaler*, *tolv länsavdelningar av nämnda förening* samt *föreningen Sveriges landsfiskalsassistenter*.

Statskontoret understryker härvid med skärpa, att det statliga alternativet måste bli synnerligen kostnadskrävande och att det därför ej är möjligt att genomföra det nu. — Några remissinstanser gör, då de accepterar den angivna linjen, det uttryckliga förbehållet att ett förstatligande framdeles bör övervägas endast om den kommunala organisationen efter de reformer, som nu måste genomföras, visar sig brista i effektivitet.

Länsstyrelsen i Malmöhus län och *föreningen Sveriges stadsfiskaler*, vilka anser kommunal organisation vara att föredra, framhåller betydelsen av att frågan om huvudmannaskapet redan nu slutligt avgöres så att den icke hålles svävande. Detta bleve fallet om man följde en linje, som låter ett förstatligande så att säga hänga i luften.

Förhållandevis många remissinstanser är förespråkare för ett omedelbart förstatligande av polisväsendet. Till denna grupp hör *överbefälhavaren*, *generaltullstyrelsen*, *länsstyrelserna i Blekinge och Kopparbergs län*, *polismästarna i Stockholm* och *Hälsingborg*, *några stads- och landsfiskaler*, *27 städer*, däribland *Norrköping*, *Hälsingborg*, *Borås*, *Halmstad*, *Karlskrona* och *Luleå*, *15 köpingar*, *44 landskommuner*, *fem länsavdelningar av föreningen Sveriges landsfiskaler* samt *styrelsen för svenska landskommunernas förbund*.

Överbefälhavaren anser statlig organisation vara att föredraga, framför allt emedan denna organisationsform i högre grad än den kommunala gör det möjligt att utan omgång förflytta polisstyrkor till områden utom ordinarie polisdistrikt alltefter de behov som kan uppkomma med hänsyn till de militära förhållandena.

Länsstyrelsen i Blekinge län yttrar bl. a., att upprätthållandet av allmän

ordning och säkerhet principiellt är en statlig angelägenhet. Om utredningens förslag genomföres, kommer kommunernas medbestämmanderätt att bli synnerligen inskränkt. Polisorganisationen skulle bli kommunal endast till namnet. Statlig organisation möjliggör att personal och utrustning kan utnyttjas rationellare. Icke endast principiella utan även sakliga skäl talar alltså för ett förstatligande.

Landskommunernas förbunds styrelse förklarar i sitt yttrande, att man numera på landskommunalt håll alltmer allmänt håller på att polisväsendet bör förstatligas samt anför i anslutning härtill.

Anledningen till detta är givetvis den uppfattningen att kommunernas medinflytande redan enligt nuvarande bestämmelser blivit alltför uttunnat. Bidragande till denna uppfattning har helt visst varit de senaste årens utveckling i fråga om polispersonalens löne- och anställningsförhållanden; man torde i kommunerna ofta ha bibringats en känsla av att man härutinnan förlorat också den medbestämmanderätt, som polislagstiftningen tillförsäkrar. Uppbördsreformens verkningar få icke heller förbises. Kommunernas omedelbara intresse av restindrivningen har upphört, och känslan av att polisväsendets befattningshavare fylla också kommunala funktioner har därmed försvunnit.

En första förutsättning för att kommunerna också i fortsättningen skola vara huvudmän för polisväsendet måste enligt styrelsens mening vara att organisationen så utformas, att det kommunala medinflytandet stärkes. Styrelsen tror, att det till följd av samhällsutvecklingen är ogörligt att åstadkomma en rationell sådan organisation, något som ju med all tydlighet framgår av den nya utredningen, vars kommunala alternativ knappast skulle medgiva ens ett symboliskt utrymme åt den kommunala självstyrelsen.

Styrelsen framhåller vidare, att riksintresset i fråga om polisväsendet måste anses ha blivit så starkt att steget snarast bör tas till ett helt förstatligande. Emellertid är styrelsen icke främmande för tanken på ett endast partiellt förstatligande.

Styrelsen finner det för sin del icke oförståeligt, om man i de större städerna opponerat mot förslaget om ett förstatligt polisväsen. I själva verket torde polisväsendet i dessa städer betraktas som en högst ordinär kommunal förvaltningsuppgift, som de i fortsättningen liksom hittills äro väl skickade att sköta utan långtgående författningsmässig detaljreglering. Här skymtar enligt styrelsens mening ett tredje, av utredningen icke närmare prövat alternativ: att vid ett i övrigt förstatligt polisväsen bibehålla polisen som kommunal i städer av viss storleksordning.

Kommunernas ringa inflytande i polisärenden framhålls vidare av *många kommuner*, främst landskommuner, vilka understryker det oegentliga i att kommunerna skall bära kostnader för en verksamhet över vilken de i realiteten ej har något inflytande. *Stockholms* och *Kopparbergs läns avdelningar av föreningen Sveriges landsfiskaler* hävdar, att anledning ej

finnes att antaga att allmänhetens förtroende skulle rubbas av att polisväsendet vore statligt.

Kalmar läns avdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler åberopar främst följande skäl för polisens förstatligande.

Ett förstatligande torde komma att innefatta bästa möjligheterna att på effektivaste och enklaste sätt avhjälpa de väsentligaste bristerna inom nuvarande organisationen. Bristerna äro av den art och omfattning, att de ej torde kunna avhjälpas genom partiella reformer. Eventuella farhågor att polisen skulle kunna bli en »stat i staten» torde vara ogrundade. För rättsskipningen är det av stor betydelse, att en mera effektiv och rörlig polisorganisation skapas. Den nuvarande organisationen har visat sig vara för svag och utrustad med alltför ringa tekniska hjälpmedel för bekämpande av den ökade brottsligheten. Ofta ha brottslingarna exempelvis bil, medan polisen på landsbygden i stor utsträckning saknar motorfordon. Genom statsanställning bli befattningshavarnas anställningsförhållanden ordnade på ett mera enhetligt sätt, och följa större möjligheter för dem till förflyttning. Vissa polisdistrikt måste på grund av utsatta lägen i trafik- eller andra hänseenden hålla en mera omfattande polisorganisation än polisdistrikt av i allmänhet motsvarande storlek. När oroliga tider äro rådande är polisverksamheten i framträdande grad en för hela riket gemensam uppgift.

Den större effektiviteten av statlig polis och värdet av enhetligt polisväsende över hela landet framhålles från flera håll. *Ett par kommuner* framför den synpunkten, att intressekonflikter och irritationsmoment i förhållandet mellan stat och kommun undvikas vid helstatlig organisation.

Då *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* hävdar att polisen bör vara statlig sker det som nämnts med den modifikationen att polisväsendet möjligen bör förbli kommunalt i större städer. *En landskommun* anser att förstatligande bör genomföras för landsbygdens vidkommande. För förstatligande av polisen på vissa orter i likhet med vad nu är fallet i Boden uttalar sig *några norrländska myndigheter*, varemot *svenska polisförbundet* avstyrker en sådan ordning.

Beträffande utredningens förslag till åtgärder inom ramen för en bibehållen kommunal organisation — alternativ I —, så kommer yttrandena häröver i huvudsak att närmare redovisas i fortsättningen. Här må endast anmärkas följande. Utredningens förslag i fråga om polisdistriktsindelningen har godtagits av flertalet remissinstanser. Särskilt från landskommunalt håll har emellertid röster höjts för att varje kommun efter den nya kommunindelningen skall utgöra särskilt polisdistrikt, bl. a. för att man icke skall behöva bilda kommunalförbund för polisverksamheten. Behovet av att förstärka statspolisen har icke bestritts från något håll. I remissvaren understrykes särskilt, att kriminalpolisstyrkan för närvarande icke är tillräcklig. Den föreslagna

utvidgningen av polispersonalens interlokala rörlighet anses i allmänhet önskvärd, men flera remissorgan uttalar sig för restriktiva regler i huvudsak överensstämmande med de nuvarande. Även förslaget att generella och förhöjda statsbidrag skall utgå har godtagits i flertalet remissvar. Några remissinstanser anser att utredningen här gått för långt. I fråga om sättet för statsbidragens beräkning är meningarna synnerligen delade.

I detta sammanhang torde få behandlas remissinstansernas inställning till frågan om inrättande av en rikspolisstyrelse. Denna fråga har livligt diskuterats i yttrandena.

Behovet av ett centralt organ understrykes i allmänhet, men om detta organs karaktär och uppgifter är meningarna synnerligen delade. En ytterlighetsriktning anser, att en rikspolisstyrelse bör skapas med t. o. m. vidsträcktare befogenheter än vad utredningen föreslagit. Den andra ytterlighetsriktningen representeras av dem som menar, att någon ändring i den nuvarande ordningen icke är påkallad. Mellan dessa båda ytterligheter finns många skiftande åsiktsriktningar. Endast tolv remissinstanser anser, att en rikspolisstyrelse bör inrättas. Hit hör *överbefälhavaren, statskontoret, länsstyrelserna i Gotlands och Örebro län, fyra landsfogdar samt föreningen Sveriges poliskommissarier och svenska polisförbundet*. En överväldigande majoritet avstyrker. Bland dessa finns en stor grupp bestående av ett fyrtiotal myndigheter och organisationer som förordar en polisinspektion i huvudsak efter Enhörnings linjer (så exempelvis *justitiekanslersämbetet, hovrätten för Västra Sverige, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholm, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Göteborgs och Bohus, Västernorrlands, Jämtlands och Norrbottens län, tolv landsfogdar samt föreningarna Sveriges landsfogdar och Sveriges landsfiskaler*). Närmare ett tjugotal (bl. a. *länsstyrelsen i Älvsborgs län samt föreningarna Sveriges polismästare och Sveriges stadsfiskaler*) finner, att den bästa lösningen vore att inrätta en särskild polisbyrå i inrikesdepartementet eller eljest anknyta den centrala tillsynen till departementet. *Svea hovrätt* — som avvisar tanken på en särskild högsta polismyndighet då denna lätt skulle få ställning av en polisen överordnad myndighet i alla angelägenheter — framhåller, att erforderlig inspektion och upplysning kan fås genom inrikesdepartementet eller statspolisintendenten. Åtskilliga andra myndigheter hänvisar också till möjligheterna att uttryckligen anförtro inspekterande och rådgivande uppgifter åt statspolisintendenten. Till dessa hör *riksåklagarämbetet*.

Departementspromemorian.

Vid promemorianas upprättande har utgångspunkten varit, att man inom ramen för ett kommunalt organiserat polisväsen skulle kunna komma till rätta med de mera väsentliga bristerna i polisorganisationen och att man samtidigt skulle kunna tillgodose önskemål från vissa kommuner om lätt-

nad i fråga om deras delaktighet i poliskostnaderna. Detta skulle man åstadkomma genom att

- 1) väsentligt utöka kriminalstatspolisorganisationen,
- 2) bereda köpingar och i viss utsträckning även städer möjlighet att ingå i gemensamt polisdistrikt med andra kommuner, samt
- 3) öka de lokala polisstyrkornas rörlighet.

Beträffande den under 1) upptagna åtgärden — *utökningen av kriminalstatspolisen* — anföres i promemorian bl. a. följande.

På grund av sin förhållandevis ringa numerär har kriminalstatspolisen normalt kunnat biträda endast vid utredning av de grövsta brotten (s. k. landsfogdemål). Blott i mycket begränsad omfattning har landsfiskalerna kunnat räkna på hjälp från kriminalstatspolisen. Sedan länge har därför en utökning av statspolisorganisationen varit behövlig men i stort sett fått anstå, bl. a. av statsfinansiella skäl. När man inom inrikesdepartementet övervägt alternativa reformer till de av 1948 års polisutredning föreslagna och därvid sökt ta hänsyn både till de beräknade kostnaderna för och den sannolika effekten av olika tänkbara åtgärder, har det visat sig att en avsevärd förstärkning av kriminalstatspolisen ur båda dessa synpunkter är att förorda. Denna förstärkning bör då avse både en personell utökning av redan existerande avdelningar och upprättande av nya sådana. — — — När man skall beräkna förstärkningens omfattning, bör man utgå från att man genom utbyggnaden skall i väsentligt större utsträckning än hittills kunna repliera på denna organisation då fråga är om utredningar av mera kvalificerade brottmål eller då den kommunala polisen tillfälligtvis fått en så stor arbetsbelastning, att de lokala resurserna ej förslår.

En decentralisering av kriminalstatspolisen i något större utsträckning än vad nu är fallet synes böra vidtagas. Fr. o. m. den 1 januari 1953 finns kriminalstatspolisavdelningar i samtliga residensstäder — utom Uppsala, Linköping, Kristianstad, Vänersborg, Mariestad och Härnösand — samt i Norrköping, Skövde och Sundsvall.

I promemorian anföres vidare, att statspolisintendenten på departementets anmodan gjort upp förslag till den förstärkning av kriminalstatspolisen, som skulle behövas för en reform med sådan räckvidd som i promemorian skisseras. I fråga om behovet av nya avdelningar har statspolisintendenten — med utrymme för vissa jämkningar — föreslagit sådana eller detachment därav i Uppsala, Eskilstuna, Västervik, Kristianstad, Hälsingborg, Uddevalla, Vänersborg, Hudiksvall, Örnsköldsvik och Haparanda. Statspolisintendentens förslag innebär i fråga om polispersonalen en ökning med 3 kommissarier, 1 biträdande kommissarie, 29 överkonstaplar, 72 kriminalkonstaplar och 6 polissystrar eller med sammanlagt 111 befattningshavare (f. n. omfattar kriminalstatspolisen som förut nämnts 121 polismän). Även biträdespersonalen skulle utökas. Organisationen skulle tillföras 35 bilar.

Den under 3) i promemorian avsedda *ökningen av lokalpolisens rörlighet*

skulle vinnas dels genom att polisdistrikten görs större, vilket kan ske i ökad utsträckning om städer och köpingar får ingå i gemensamma polisdistrikt med andra kommuner, och dels genom att föreskriva ökade möjligheter att ta polispersonal i anspråk utanför det egna polisdistriktet.

Förslag i de under 1)–3) angivna hänseendena upptages i promemorian. För att de under 2) och 3) nämnda åtgärderna skall kunna genomföras föreslås även *ändrade bestämmelser i fråga om statsbidrag*. I syfte att öka kommunernas inflytande på hithörande ärenden förordas i promemorian vidare att *den nuvarande skyldigheten att underställa vissa beslut* i polisärenden länsstyrelsens prövning upphäves och ersättes med ett anmälningsförfarande. Slutligen förklaras, att en central polismyndighet icke lämpligen ansetts böra inrättas men att det i stället överväges att förstärka inrikesdepartementets landsstatsavdelning med *en särskild sakkunnig* i hithörande frågor, som fortlöpande kan följa polisväsendets utveckling, ge råd och anvisningar i rationaliserings- och organisationsfrågor etc., eventuellt i samverkan med svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund.

De i promemorian föreslagna åtgärderna beräknas för statsverket medföra en merkostnad av i runda tal 1,6 miljoner kronor för personalökningarna, 1,4 miljoner kronor för lokalhyra, expeditionsutgifter och andra med personalökningen sammanhängande omkostnader samt drygt 3 miljoner kronor för de ändrade statsbidragsgrunderna eller alltså tillhoppa omkring 6 miljoner kronor.

Remissyttranden över departementspromemorian.

Med hänsyn till utgångspunkten för promemorians förslag är det förklarligt, att endast ett fåtal remissinstanser nu yttrat sig i frågan om *h u v u d m a n n a s k a p e t f ö r p o l i s v ä s e n d e t*.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län fastslår emellertid med gillande, att promemorian icke endast formellt utan även reellt bibehåller polisväsendets kommunala förankring, och *landsfogden i Jönköpings län* finner det genom promemorian vara klart, att vårt polisväsen för framtiden skall vila på kommunal grund. Detta synes honom vara en avgjord vinst, och han hoppas att ställningstagandet blir definitivt och snarast accepteras av polisdistrikten, så att alla svävande organisations- och lönefrågor omsider kan lösas. Liknande synpunkter anförs av *föreningen Sveriges stadsfiskaler*. — Alla remissinstanser har emellertid icke tolkat promemorians inställning på samma sätt. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* har av promemorians innehåll dragit den slutsatsen, att inrikesdepartementet icke ännu ansett sig böra ta bestämd ställning till frågan, huruvida polisväsendet bör förstatligas eller icke, och finner detta beklagligt. Nuvarande ovissa läge beträffande polisorganisationen kommer följaktligen att tillsvidare bestå med därav föl-

jande obenägenhet från polisdistriktens sida att aktivt medverka vid lösandet av polisväsendets olika spörsmål. — En viss osäkerhet kommer också till uttryck i det yttrande, som avgivits av *föreningen Sveriges landsfiskaler*. Där framhålles, att om promemorian bör tydas så att förslag om polisväsendets förstatligande icke inom överskådlig tid kommer att föreläggas riksdagen, vore det enligt styrelsens uppfattning i hög grad önskvärt att det nu lämnades klart besked i saken, eftersom det synes antagligt att kommunerna i så fall kommer att ställa sig mera beredda att sakligt överväga ändringsförslag med avseende å polisväsendet. — Vikten av att klart besked lämnas om huvudmannaskapet betonas även av *länsstyrelsen i Malmöhus län*.

Endast ett fåtal röster har nu höjts för förstatligande av polisväsendet. Främst bör här nämnas *styrelsen för svenska landskommunernas förbund*, som anser det vara oförsvarbart att söka bibehålla en så viktig samhällsuppgift som kommunal. Till grund för denna inställning åberopar förbundsstyrelsen, att det torde vara svårt att finna former, som medger utövande av någon egentlig kommunal självstyrelse på polisväsendets område. Numera torde man i praktiskt taget samtliga landskommuner och i det överväldigande antalet köpingar ha kommit till den fasta övertygelsen att tiden är mogen för ett förstatligande av polisväsendet. Det är framförallt tre omständigheter, som härvidlag spelat in, nämligen 1) omorganisationen av landsfiskalsväsendet, 2) kommunsammanslagningen samt 3) uppboordsreformen.

Beträffande den förstnämnda av dessa omständigheter anför förbundsstyrelsen:

Den av 1951 års riksdag beslutade omläggningen av landsfiskalsorganisationen har åstadkommit en åtminstone på kommunalt håll icke förutsedd övervältring av kostnader från statsverket till kommunerna. Dessutom har — mer eller mindre oberoende av denna omläggning — framställts krav på nyinrättande av ett betydande antal befälstjänster vid landsbygdens polisväsen, krav, vilkas berättigande kommunerna varit helt ur stånd att bedöma. Detta har i kommunerna skapat en besvärande irritation, vilken ökats genom det sätt på vilket den statliga polisledningen inom vissa län tagit sig an lönefrågorna.

I fråga om kommunsammanslagningen yttrar förbundsstyrelsen bl. a. följande.

Kommunalförbundsinstitutet utdömdes av kommunindelningskommittén. Kommunalförbundet ansågs medföra »en betydande ytterligare splittning av den kommunala beslutanderätten på nya särskilda förvaltningsenheter och därmed även ett ytterligare försvagande av primärkommunernas självstyrelse». Ett av de viktiga allmänna syftena med kommunindelningsreformen var just att eliminera behovet av kommunalförbund. Även om man i åtskilliga fall i de nybildade kommunerna efter påtryckning gått med på att bilda polisförbund, har dock kommit till uttryck en allmän reaktion mot kommunalförbunds bildandet på detta område. Det bör här icke bortses

från att kommunalförbundets svagheter och olägenheter i första hand kommit till synes just ifråga om polisväsendet.

Förbundsstyrelsen anser visserligen, att det även efter kommunsammanslagningen torde bli nödvändigt med ett omfattande samarbete över kommungränserna. Enligt förbundsstyrelsens mening måste man emellertid skapa stadga åt detta samarbete genom att i varje särskilt fall söka finna en lämplig geografisk avgränsning av samarbetsregionen. Landsfiskalsdistrikten torde ingalunda med någon säkerhet vara lämpliga regioner för sådant kommunalt samarbete på bredare bog.

Förbundsstyrelsen anför vidare.

Också uppbördsreformen har kommit att påverka landskommunernas och köpingarnas syn på polisväsendet. Riksdagens revisorer ha påtalat det försämrade indrivningsresultatet inom vissa utmätningsmannadistrikt och ansett att försämringen bottnar i organisatoriska brister, bland annat alltför fåtalig personal. Före uppbördsreformen kunde kommunalnämnderna med sin goda person- och lokalkänedom av restmedelsredovisningarna direkt utläsa indrivningsresultatet. Där detta var mindre gott och anledningen ansågs ligga i bristande nit från exekutionsbitrådets sida, kunde man med lämpliga föreställningar vinna rättelse.

Beträffande landskommunernas inställning till polisväsendet yttrar förbundsstyrelsen slutligen.

Numera äro kommunerna helt avstängda från varje insyn i polispersonalens arbete. I kommunerna har man ingen möjlighet att sakligt bedöma polischefernas mer eller mindre stående krav på utökning av personalstyrkan, nyinrättande av befälstjänster m. m. Inom andra områden av kommunalförvaltningen pågår nu en medveten rationalisering. Med hänsyn till den stora personalstyrka, som sammanlagt sysselsättes inom polisväsendet borde också här en intensiv och fortlöpande rationalisering vara påkallad. Huvudmännen-kommunerna kunna dock icke på annat sätt bidra till ett effektivt polisväsen än genom att nyinrätta de tjänster, som polischeferna anse erforderliga. Detta blir ett skevt huvudmannaskap med betänkliga samhällsekonomiska konsekvenser.

En rationell reform måste enligt förbundsstyrelsens mening innebära förstatligande av polisväsendet i landskommuner, köpingar och småstäder.

Drättselkammaren i Eslöv uttalar som sin principiella ståndpunkt, att polisväsendet bör förstatligas, och *kommunalnämnden i Svedala köping* förklarar sig hysa den meningen att polisväsendet utan olägenhet kan helt förstatligas. *Stockholms länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler* anser det beklagligt, att frågan om polisväsendets förstatligande uppenbarligen ställts på framtiden.

Styrelsen för svenska stadsförbundet finner, att man måste hysa mycket starka betänkligheter mot att för ett i princip kommunalt polisväsen uppställa sådana regler om distriktsindelningen, att för hithörande uppgifter de ur allmännare synpunkter bestämda organisations- och verksamhetsfor-

merna för de kommunala enheterna sättes ur spelet beträffande det stora flertalet av dessa enheter. Därest man för ifrågavarande ändamål behöver gå så väsentligt utanför den existerande kommunala indelningen, kan man nog med fog fråga sig, om icke polisväsendets redan förut svaga kommunala förankring blir för de berörda kommunernas vidkommande alldeles meningslös. Styrelsen anser, att vad som i promemorian anförts om behovet av att inkludera såväl köpingarna som mindre städer i en polisdistriktsindelning, anpassad efter indelningen i landsfiskalsdistrikt, har åtskilligt fog för sig. Om frågan i stället gällde att för åstadkommande av en sådan distriktsindelning genomföra ett partiellt förstatligande av polisväsendet, skulle styrelsen fördenskill icke vilja motsätta sig, att detta förstatligande även får omfatta köpingarna och mindre städer.

Frågan om ett partiellt förstatligande har från andra synpunkter tagits upp till behandling i ett par remissyttranden. *Statens kriminaltekniska anstalt* uttalar, att om förslaget till förstärkning av kriminalstatspolisen genomföres, innebär detta en första etapp till ett slags förstatligande av polisväsendet. Samtidigt framlägger styrelsen ett eget förslag till riktlinjer för det svenska polisväsendets framtida organisation. Detta förslag går i korthet ut på att upplösa den nuvarande statspolisorganisationen och i stället förstatliga Stockholms stads polis. I landet i övrigt skulle den kommunala organisationen bibehållas, dock så att landsfogden-länspolischefen bleve länspolischef från alla synpunkter, alltså även administrativa och ekonomiska. De nuvarande statspolisavdelningarna skulle övergå till länspolischefens centrala polis i residensstaden. — *Landsfogden i Norrbottens län* erinrar om att redan innan det föreliggande förslaget framlades, fråga uppkommit om ett helt eller partiellt förstatligande av polisväsendet i länet. Denna fråga synes honom genom förslaget erhålla sådan aktualitet, att den knappast längre kan skjutas åt sidan. Det är därför synnerligen angeläget att en snabbutredning snarast kommer till stånd om ett helt förstatligande av statspolisen i länet och polisväsendet åtminstone inom Bodens och Kalix skyddsområden, möjligen även inom vissa gränsområden till Finland.

Det förtjänar i detta sammanhang påpekas, att flera remissinstanser, som icke uttalat sig för förstatligande, kritiserat kommunernas sätt att handha huvudmannaskapet för polisväsendet. *Svenska polisförbundet* framhåller, att förbundet väntat sig en förbättring i de allt olidigare arbetsförhållandena i och med tillkomsten av den nya kommunindelningen. I stället har kunnat förmärkas en påtaglig försämring, och detta har huvudsakligen sin grund i det motstånd mot förbättringar av polisväsendet som svenska landskommunernas förbund på olika sätt åstadkommit under den senaste tiden. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* uttalar, att de senaste årens utveckling ifråga om kommunernas sätt att handha polisväsendet i åtskilliga fall icke motsvarat de förväntningar, länsstyrelsen tidi-

gare ställt. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* anför, att kommunerna på senare tid regelmässigt motsatt sig sammanslagning till större gemensamma polisdistrikt. Motståndet har föranletts av direktiv, som lämnats av landskommunernas förbund. Vid sammanträden med kommunrepresentanter har det kunnat förmärkas, att dessa själva ofta varit välvilligt inställda till sammanslagningen men att de icke ansett sig kunna åsidosätta de av förbundet lämnade direktiven. — De nyssnämnda direktiven har påtalats även av *länsstyrelsen i Västernorrlands län*, som anser att polispersonalen under lång tid mötts med kompakt »principiellt» motstånd från kommunernas sida. Om sådant motstånd lämnas antydningar även i andra remissyttranden, exempelvis från *föreningarna Sveriges landsfiskaler och Sveriges landsfogdar*.

Slutligen må framhållas, att *länsstyrelsen i Norrbottens län* förklarat, att om man av olika skäl icke vill sammanföra flera kommuner till kommunalförbund för polisväsendet, torde man i stället böra välja den större kommunala enheten landstinget som underlag för polisväsendets organisation. En liknande tankegång framföres av *landsfogden i Uppsala län*.

De i promemorian framlagda förslagen till åtgärder för polisväsendets effektivisering godtas i och för sig av det stora flertalet remissinstanser. Åtskilliga myndigheter betonar emellertid reformernas begränsade omfattning och anser, att ytterligare åtgärder erfordras. Särskilt ifråga om polisdistriktsindelningen har många röster höjts för att det förslag, som lämnades av 1948 års polisutredning, innebär en bättre lösning än den i promemorian upptagna. En i viktiga avseenden kritisk inställning intages av styrelserna för kommunförbunden.

Förslaget om förstärkning av kriminalstatspolisen har av det stora flertalet remissinstanser i och för sig hälsats med tillfredsställelse eller i vart fall lämnats utan erinran. Från många håll har emellertid uttalats farhågor *dels* för att åtgärden skulle kunna uppfattas som ett avsteg från principen om nödvändigheten av en tillräckligt stark *lokal* polisorganisation, *dels* för att effekten av åtgärden icke skulle bli den avsedda.

Bland dem som är helt positivt inställda till förslaget märks främst styrelserna för de båda kommunförbunden. *Svenska landskommunernas förbunds styrelse* uttalar, att den föreslagna förstärkningen är välmotiverad, eftersom den måste komma att minska behovet av befälstjänster inom det kommunala polisväsendet, och *svenska stadsförbundets styrelse* framhåller, att förstärkningen ligger helt i linje med vad styrelsen tidigare velat förorda.

Statens kriminaltekniska anstalt framställer vissa anmärkningar men tillstyrker förslaget, eftersom situationen nu är sådan, att varje numerär

förstärkning av kriminalpolisen, i vilken form den än kommer, måste hälsas med tillfredsställelse.

Statspolisintendenten anför bl. a. följande.

Med kriminalstatspolisens hittillsvarande ringa numerär har det i regel icke varit möjligt att medhinna utredningar i andra brottmål än de s. k. landsfogdemålen. Redan denna uppgift har överstigit vissa avdelningars förmåga. Genom den föreslagna utökningen blir det möjligt att i viss omfattning lämna biträde även åt landsfiskalerna. Det måste dock redan nu konstateras att personalstyrkan efter utökningen icke blir större än att medverka från kriminalstatspolisens sida endast kan lämnas beträffande brottmålsutredningar av mera omfattande och komplicerad natur eller där utredningen fordrar ett speciellt tekniskt förfarande, t. ex. brandutredningar. Även i fortsättningen måste det ankomma på den kommunala polisen att ombesörja det stora flertalet brottmålsutredningar. I promemorian uttalas, att man genom reformförslagen skulle kunna komma till rätta med de mera väsentliga bristerna i polisorganisationen och samtidigt kunna tillgodose önskemål från vissa kommuner om en lättnad i fråga om deras delaktighet i kostnaderna för polisverksamhetens upprätthållande. Härtill må bemälas att en dylik lättnad för kommunerna icke må åvägbringas på bekostnad av polisväsendets effektivitet. Som allmän regel bör gälla att kommunerna skola hålla en polisorganisation, som är fullt tillräcklig för polisverksamhet av normal omfattning.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, som också i och för sig hälsar förslaget med tillfredsställelse, betonar, att förstärkningen av statspolisen icke kan motivera att avkall ges på kraven om en förbättring av den lokala polisen, särskilt ifråga om dess förstärkning med kvalificerade utredningsmän. Länsstyrelsen ansluter sig vidare till ett av landsfogden i länet avgivet yttrande, i vilket bl. a. göres gällande att någon egentlig avlastning av den kommunala polisens arbetsbörda förmodligen icke kommer till stånd.

Länsstyrelsen i Jönköpings län befarar, att statspolisens förstärkning på vissa håll t. o. m. kan komma att åberopas som skäl för besparingar i det kommunala polisväsendet. Det är angeläget att vid reformens genomförande klart utsäges, att något sådant ej kan få komma ifråga.

Länsstyrelsen och landsfogden i Västernorrlands län frambåller med skärpa att förslaget, såvitt rör länet ifråga, huvudsakligen endast innebär att kriminalstatspolisen kan på rimligt sätt bemästra den arbetsbörda, som redan nu åvilar den. Polisdistrikten bör sålunda icke ges anledning att ta förslagets innehåll till intäkt för ett generellt motstånd mot varje förslag till lösning av frågor om utökning och omorganisation av polispersonalen.

Farhågor av förut angivet slag uttalas vidare — i olika nyanser och med olika styrka — av *länsstyrelsen, biträdande landsfogden och landsfiskalsföreningen i Stockholms län, länsstyrelsen och landsfiskalsföreningen i Östergötlands län, länsstyrelsen i Gotlands län, länsstyrelserna och landsfogdarna i Kalmar, Blekinge, Kristianstads, Örebro, Västmanlands och Norrbottens län, landsfogden och landsfiskalsföreningen i Malmöhus län,*

landsfogdarna i Hallands, Älvsborgs, Värmlands, Västerbottens och Skaraborgs län samt landsfiskalsföreningen och polisföreningen i sistnämnda län.

Föreningen Sveriges landsfiskaler framhåller, att ökningen av kriminalstatspolisen icke nämnvärt kan komma att bidra till att tillgodose landsfiskalernas behov av kriminalpolis för av dem ledda förundersökningar angående brott. På vissa håll kommer nämligen utökningen säkerligen att åtgå för att täcka behovet av personal till de utredningar om grövre brott, som leds av landsfogdarna, medan på andra håll och särskilt i Norrland de stora avstånden måste antas komma att medföra mycket stora svårigheter att på åsyftat sätt nyttiggöra personalen inom landsfiskalsdistrikten.

En liknande inställning intar *Svenska polisförbundet*.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anför bl. a. följande.

Så länge polisverksamheten förblir en i huvudsak kommunal angelägenhet bör kriminalstatspolisen icke utökas i syfte att befria polisdistrikten från deras nuvarande skyldigheter med avseende å tillhandahållandet av erforderlig polispersonal för polisverksamhetens upprätthållande. Kriminalstatspolisen bör som hitintills endast utgöra en stödorganisation, som träder i verksamhet vid tillfälliga toppbelastningar och vid särskilt besvärliga utredningsfall. Utökas statspolisen och tages den i anspråk även för normala utredningsfall inom polisdistrikt, där den kommunala organisationen är för svag, kan en snedvridning av hela polisväsendets uppbyggnad befaras bli följd. En sådan anordning får därjämte anses innebära ett otillbörligt gynnande av sådana polisdistrikt, som icke i erforderlig omfattning dragit försorg om sitt polisväsende.

Liknande synpunkter anføres av *landsfogden i Västmanlands län*, som bl. a. yttrar.

För detta läns vidkommande har föreslagits en utökning av statskriminalpolisen från en överkonstapel och en kriminalkonstapel till en överkonstapel och fyra kriminalkonstaplar. Det är anledning att antaga att denna utökning till en del har föreslagits för att bereda möjlighet för kriminalstatspolisen att biträda med utredningar i brottmål vars beivrande ankommer på distriktsåklagare och där utredningen alltså regelmässigt bör handhas av den lokala polisen. Kriminalstatspolisens huvudsakliga uppgifter ha hittills varit att biträda vid utredning av grövre brottmål (de s. k. landsfogdemålen) och att biträda vid vissa andra utredningar. Även om avdelningen här i länet nu är för liten för denna uppgift — utökning med en kriminalkonstapel får anses väl motiverad — så torde de nuvarande uppgifterna dock icke kräva så stor utökning som i promemorian föreslagits. Det är alltså meningen att bristen på kriminalpolis ute i distrikten skall avhjälpas på detta sätt. Inom ramen för kommunalt polisväsen passar icke denna metod så bra enligt mitt förmenande. Vidare må kanske framhållas att metoden på sätt och vis premierar de polisdistrikt som icke skaffat sig tillräckliga egna resurser. I princip bör det vara en strävan att decentralisera kriminalpolisen så mycket som möjligt.

Föreningen Sveriges landsfogdar framhåller också, att bristen på kriminalpolis på landsbygden icke bör avhjälpas genom kriminalstatspolis. För-

eningens medlemmar hyser vissa farhågor för att detta skulle vara avsett i promemorian. Förslaget till utökning av kriminalstatspolisen bör enligt föreningens mening frigöras från förslaget i övrigt och prövas med den frågeställningen, om den föreslagna ökningen är erforderlig eller tillräcklig i och för sig.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län kommer till helt andra slutsatser, då den anför följande.

En rationell fortsättning efter promemorians linjer skulle enligt länsstyrelsens uppfattning bland annat kräva en sådan utökning av statspolisen, att den verkligen blir i stånd att svara för all kvalificerad kriminalpolisverksamhet i landsbygdskommunerna samt de mindre städerna och köpingarna. Huruvida avsikten är att statspolisen framdeles skall på antytt sätt ytterligare förstärkas och huruvida den något mer djupgående prövning av frågan om statens och kommunernas samverkan beträffande polisväsendet efter de nya linjerna, som väl i så fall blir erforderlig, kommer att företagas, framgår tyvärr ej av promemorian.

Förslaget att förstärka inrikesdepartementets landsstatsavdelning med en särskild sakkunnig i polisfrågor har av remissinstanserna i allmänhet lämnats utan erinran.

Svenska stadsförbundets styrelse anser, att uppslaget att inom departementet tillskapa ett särskilt organ, vari eventuellt kommunförbunden skulle medverka, förtjänar beaktande. Från förbundets sida skall gärna lämnas åsyftad medverkan inom detta organ.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund berör tanken på inrättandet av ett särskilt råd med uppgift att fortlöpande undersöka möjligheterna till en rationalisering av polisverksamheten. Styrelsen vill gärna medverka till att landskommunal sakkunskap blir företrädd i detta råd. En första förutsättning för att ett sådant råd skall kunna arbeta effektivt torde dock vara att polisiär sakkunskap däri ej får ett dominerande inflytande.

Skaraborgs läns polisförening reser det kravet, att svenska polisförbundet i det föreslagna organet likställes med kommunförbunden.

Från några håll har emellertid hävdats, att det behövs en central fristående polismyndighet.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län erinrar om, att den tidigare förordat inrättande av en central fackmässig myndighet med uppgift att vara inspekterande och rådgivande organ, och förklarar, att länsstyrelsen vidhåller denna sin uppfattning. Den i promemorian föreslagna anordningen bör dock tillsvidare kunna godtas som ett provisorium.

Länsstyrelsen i Blekinge län finner sig icke heller böra avstyrka förslaget, fastän den anser en fristående central myndighet behövlig. Länsstyrelsen ifrågasätter, om den sakkunnige med den ställning han nu får verkligen kan tillräckligt hävda polisens frågor. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anmärker, att erfarenheterna får utvisa, om det är lämpligt med den sakkunnige eller om annan ordning får påkallas.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län hävdar, att en av de främsta svagheterna i vår nuvarande polisorganisation är att ett för hela riket centralt polisorgan saknas. Behovet av samordning såväl beträffande organisation som utrustning gör sig gällande i hög grad vilken organisationsform som än finns. Inom brandväsendet, som också är en kommunal angelägenhet, finns sedan länge en befattningshavare i central ställning. Behovet av en central organisation kan för polisväsendets del ej vara mindre än vad fallet är för brandväsendets.

Ifråga om den sakkunniges ställning anför länsstyrelsen.

Det framgår icke, huruvida den sakkunnige skall innehava en heltidstjänst eller en arvodesbefattning. Ej heller antydes den ersättning, som skall utgå för uppdraget. Enligt länsstyrelsens mening måste värdet av den föreslagna ordningen bliva helt beroende av dessa omständigheter.

Länsstyrelsen framhåller vidare, att den hyser en stark tveksamhet av principiell natur mot förslaget med en särskild sakkunnig i polisfrågor inom departementet. Statspolisintendenten har hittills i praktiken fungerat som central remissinstans och departementets rådgivare i polisiära frågor. Denna anordning har, såvitt länsstyrelsen är bekant, fungerat tillfredsställande. I stället för att inrätta en särskild befattningshavare såsom sakkunnig inom inrikesdepartementet, synes det därför vara mera ändamålsenligt att utöka den kvalificerade personal, som står till statspolisintendentens förfogande, för att därigenom bereda honom möjlighet att ägna mer tid åt de arbetsuppgifter, som enligt promemorian skall ankomma på den särskild sakkunnige i departementet. En sådan lösning förutsätter vissa ändringar i statspolisintendentens tjänsteuppgifter och ställning gentemot polisväsendet i övrigt, men dessa ändringar torde kunna genomföras utan större anordningar.

Även *landsfogden i Göteborgs och Bohus län* betonar, att statspolisintendenten de facto fungerar som ett samordnande organ beträffande polisfrågor av allmän betydelse och landsfogden framhåller, att det varit önskvärt att statspolisintendentens uppgifter i detta sammanhang blivit författningsreglerade.

Landsfogden i Västerbottens län anser det vara av största vikt, att det föreslagna organet icke uteslutande blir en sakkunnig instans inom departementet utan ett utåtriktad organ med tillfällen till initiativ samt därjämte att organet tillföres befattningshavare till sådant antal att det kan uträtta något positivt. Den sakkunnige bör sålunda till biträde få åtminstone ett par i polisiärt arbete erfarna och skickliga män, någon av dem lämpligen i kommissarie- eller överkonstapelsgraden.

Svenska polisförbundet förklarar, att den ifrågavarande åtgärden endast för mycket kort tid framåt torde vara tillfyllest för att avhjälpa de organisatoriska brister, som vidlåder polisväsendet. En central polismyndighet torde i hög grad kunna bidra till rationalisering av polisväsendets i vissa

avseenden ålderdomliga arbetsmetoder. Ett effektivare samråd mellan de olika lokala myndigheter, som handhar polisfrågorna, kan också lättare åstadkommas, om det finns ett centralt organ. Utan att närmare ingå på detta spörsmål vill förbundet endast peka på det förhållandet, att de verksamhetsgrenar, som ligger polistjänsten närmast, nämligen åklagarväsendet och civilförsvaret, har centrala ledningar. En dylik anordning torde vara minst lika behövlig för polisväsendets vidkommande.

Länsstyrelsen i Uppsala län framhåller, att den organiserade samverkan mellan inrikesdepartementet och kommunförbunden, som ifrågasättes i promemorian, bör ges en sådan innebörd att den ej sätter länsstyrelsernas befattning med polisväsendets organisationsfrågor på spel.

Departementschefen.

Vår nuvarande polisorganisation har sin grund i 1925 års polislagstiftning genom vilken fastslogs att polisväsendet är en kommunal angelägenhet samt stadgades om statlig kontroll och för landsbygdens del om statliga bidrag till kostnaderna. Under de snart 30 år, som alltså förflutit sedan grundlinjerna för vårt polisväsen drogs upp, har de samhällsförhållanden som berör polisens verksamhet i hög grad ändrats och en snabb och genomgripande utveckling ägt rum. Vad som för polisens arbete kanske varit av den största betydelsen är de stora förändringar som skett på kommunikationsväsendets område. Särskilt den väsentligt ökade trafiken med motorfordon av olika slag har i och för sig medfört mera arbete och nya problem för polisen. Men därtill kommer, att kommunikationernas utveckling överhuvudtaget lett till att isoleringen mellan olika orter brutits och att befolkningens rörlighet ökats. Detta har även satt sin prägel på brottsligheten, som icke blott tilltagit i omfattning utan också delvis fått en annan karaktär än tidigare. För att polisen skall kunna komma tillrätta med brottsligheten i dess nuvarande former måste det ställas större krav än tidigare på polisens egen rörlighet och på dess utrustning ifråga om tekniska hjälpmedel etc. Vidare bör särskilt uppmärksammas den ökning av polisens arbetsbörda, som orsakats av rättgångsreformens genomförande. Denna ökning har medfört ett starkt behov av ytterligare kriminalpolisutbildad personal, som kan användas vid förundersökning rörande brott. I fråga om bekämpandet av brottsligheten har slutligen i olika sammanhang understrukits betydelsen av att polisen organiseras på sådant sätt och ges en sådan styrka att den i större omfattning kan verka som en brottsförebyggande faktor.

Mot bakgrunden av de angivna förhållandena och den utveckling som skett har det efterhand blivit alltmer uppenbart, att polispersonalen på många håll är otillräcklig för att lösa de vidgade uppgifter, som pålagts den, och att polisväsendet i allmänhet särskilt organisatoriskt är behäftat med åtskilliga brister, som minskar polisens effektivitet. Arten och omfatt-

ningen av dessa brister har ingående utretts av 1939 års och 1948 års polisutredningar. Vad utredningarna anfört härom har i allmänhet vitsordats av de remissinstanser som hörts. För egen del vill jag i det väsentliga instämma i de synpunkter som härvid framförts. Såsom utredningarna anmärkt måste polisväsendets lokala organisation anses otillfredsställande i vissa hänseenden. Indelningen i polisdistrikt är ojämn, i det att distrikten på vissa håll är alltför små för att kunna ligga till grund för en rationell organisation. Till en del synes detta bero på att nuvarande regler omöjliggör att stad eller köping förenas till ett distrikt med kringliggande landsbygd, med vilken den i polishänseende utgör en naturlig enhet. Bl. a. på grund av att distrikten stundom är för små har deras inre organisation ofta blivit svag. Särskilt har bristen på kriminalpolis varit kännbar, icke minst på landsbygden. Den 1 januari 1952 fanns i landskommunerna endast 16 man, som betecknas som kriminalpolis; i köpingarna var motsvarande antal 11. De krav som härigenom kommit att ställas på den mera rörliga polisen, framför allt den 1932 inrättade statspolisen, har ej kunnat helt tillgodoses, när denna polis är för fåtalig. Kriminalstatspolisens sammanlagda numerär är blott omkring 120 man. Även i de fall, då de lokala polisstyrkorna i och för sig är tillräckliga för att medge användning utanför distriktet vid uppkommande behov, hindrar ofta gällande bestämmelser att detta sker. Städernas och köpingars polis kan överhuvudtaget endast i mycket begränsad omfattning användas utanför det egentliga tjänstgöringsområdet. De praktiska olägenheterna av denna de lokala polisstyrkornas bundenhet ligger i öppen dag. — Såsom en brist har även framhållits att polispersonalens anställningsförhållanden icke är i allo tillfredsställande och att mellan skilda polisdistrikt föreligger väsentliga olikheter i personalens löneställning utan att detta motiveras av motsvarande skillnad i arbetsuppgifter. Slutligen må framhållas, att man särskilt på landskommunalt håll i många fall anser att den gällande ordningen är otillfredsställande i så motto, att den icke ger kommunerna tillräckligt inflytande på utformningen av polisväsendet.

Bristerna i det nuvarande systemet, av vilka jag här nämnt några av de viktigaste, synes mig vara sådana, att åtgärder nu måste vidtas för att komma till rätta med dem. Detta har även utredningarna ansett, och behovet av en reform har allmänt vitsordats i remissyttrandena. Däremot är meningarna delade om reformens omfattning. Den centrala frågan har härvid varit om en radikal omgestaltning bör ske genom att polisväsendet förstatligas eller om bristerna kan botas och polisens effektivitet ökas inom ramen för den nuvarande ordningen att polisverksamheten i princip är en kommunal angelägenhet. Spörsmålet gäller alltså *h u v u d m a n n a s k a p e t* för polisen.

Beträffande denna fråga vill jag till en början erinra om, att den nuvarande organisationen bygger på en samverkan mellan staten och kommunerna. Den lokala polisorganisationen är i första hand en kommunal ange-

lägenhet. Enligt polislagen åligger det i princip varje polisdistrikt att hålla den personal och sörja för de övriga anordningar, som fordras för att polisverksamheten skall kunna bedrivas på ett tillfredsställande sätt inom distriktet. Polisdistrikt utgör som jag tidigare framhållit en eller flera kommuner eller delar av kommuner såsom verksamma för polisväsendet. Ytterst vilar nämnda i polislagen stadgade förpliktelser på de särskilda städerna, köpingarna och landskommunerna. Statens medverkan i den lokala polisorganisationen består huvudsakligen i att staten på olika sätt bidrar till kommunernas kostnader för polisväsendet och genom sina organ utövar en viss kontroll över och ledning av organisationen. Om det befinner sig att ett polisdistrikt uppenbarligen åsidosätter sina åligganden enligt polislagen, kan länsstyrelsen ingripa och påfordra rättelse.

Liknande former för samverkan mellan stat och kommun förekommer på flera andra områden av förvaltningen, t. ex. skolväsendet, den allmänna hälsovården, brandskyddet och civilförsvaret. Det är sålunda en vanlig ordning för att lösa uppgifter, som måste ombesörjas av det allmänna. Då det därför i detta sammanhang som motiv för förstatligande hävdas, att ansvaret för ordning och säkerhet är en angelägenhet, som principiellt bör åvila staten och icke kan anses som någon naturlig kommunal uppgift, synes frågeställningen vara felaktig. Det torde över huvud taget icke vara möjligt att dra en fast gräns mellan principiellt statliga och principiellt kommunala uppgifter. Såsom framhållits av allmänna statsbidragsutredningen i dess nyligen avgivna betänkande¹ är det ett intresse för både staten och vederbörande kommun att den samhällliga verksamhet, som har anknytning till kommunen, bedrivs på ett ändamålsenligt och i allo tillfredsställande sätt, och den enda gräns som i praktiken kan upprätthållas mellan statliga och kommunala uppgifter utgöres av den faktiska arbetsfördelningen, sådan den angivits av statsmakterna. Grunden för denna arbetsfördelning bör enligt min mening icke vara annat än rena lämplighetsskäl, huvudsakligen av organisatorisk och ekonomisk art. I fråga om polisen träder särskilt effektivitetssynpunkten i förgrunden; frågan blir om en tillräcklig, effektiv och smidig organisation bäst nås i statens eller i kommunernas regi. Men även andra faktorer måste tillmätas betydelse; några av dem skall beröras i det följande.

1939 års polisutredning ansåg det erforderligt att polisen förstatligades, men denna uppfattning utsattes vid remissbehandlingen av utredningens betänkande för stark kritik. Efter ett grundligt övervägande av skälen för och emot ett förstatligande fann sig 1948 års polisutredning icke kunna ta ställning till frågan om huvudmannaskapet men uttalade, att de nödvändiga förbättringarna av polisorganisationen kunde åstadkommas inom ramen för den nuvarande ordningen med kommunalt huvudmannaskap. Jäm-

¹ SOU 1952: 44 s. 63.

väl flertalet av de remissinstanser, som hade att yttra sig över utredningens förslag, ansåg att polisväsendet nu och framgent borde vara kommunalt. Bl. a. motsatte sig svenska stadsförbundet med skärpa ett förstatligande av polisen. Från åtskilliga håll framhölls emellertid å andra sidan, att en statlig polis skulle vara mera effektiv och kunna organiseras och utnyttjas mera rationellt. Starka krav på ett förstatligande restes särskilt av landskommunernas förbund, som därvid främst åberopade att det kommunala medinflytandet på polisfrågorna var för ringa och att det kommunala intresset för frågorna minskat.

För egen del vill jag framhålla, att ett statligt organiserat polisväsen i och för sig självfallet innebär stora möjligheter att få en effektiv polisorganisation. 1948 års polisutredning har bl. a. pekat på att i fråga om samordning och samorganisation av polisverksamheten i stort statens huvudmannaskap erbjuder företräden framför ett kommunalt sådant. Vid den lokala polisens organisering genom kommunerna kommer det särskilda polisdistriktets eget behov att träda i förgrunden. Om staten handhar och svarar för organisationen kan däremot rikssynpunkten beaktas och över huvud taget rationalisering ske med hänsyn till hela samhällets behov. Genom att den statliga polisen skulle stå under en enhetlig ledning och kunna fritt utnyttjas utan att vara bunden till lokala tjänstgöringsområden skulle polisväsendet också i vissa hänseenden vinna i effektivitet.

Mot de antydda fördelarna av ett förstatligande måste emellertid vägas vad som talar för att bibehålla det kommunala huvudmannaskapet. Såsom den nuvarande ordningens förtjänster har — enligt min mening med rätta — framhållits åtskilliga omständigheter. Den kommunala organisationsformen är den i vårt land traditionella och har av gammalt förankring hos kommunerna och de kommunala organen. För städerna har det ända sedan medeltiden ansetts som en självklar och naturlig uppgift att genom någon form av polisväsen svara för allmän ordning och säkerhet. På landsbygden har de valda fjärdingsmännen representerat en liknande anknytning, även om de egentliga polisuppgifterna där tidigare åvilat de statliga länsmännen. — Det måste betraktas som en värdefull tillgång för polisverksamheten att den omfattas av intresse från kommunalt håll. Att ett sådant intresse förefinnes synes ägnat att underlätta för polismakten att i sin mångfång ömtåliga verksamhet tillvinna sig allmänhetens förtroende. Polisverksamheten är övervägande lokalt betonad och det är därför både naturligt och riktigt att organisationen i orterna först och främst tar sikte på de lokala förhållandena. Givetvis är de kommunala organen närmast till att bedöma dessa. Ett statligt polisväsende som omfattar hela landet och med ett centralt ämbetsverk i spetsen skulle medföra en ökad byråkratisering och centralisering och sannolikt även bli en tämligen tungrodd och stel apparat, även om alla möjligheter till rationalisering tillvaratages. Om polisen är kommunalt organiserad föreligger helt andra möjligheter till en smidig an-

passning efter de lokala behoven. Särskilt viktigt är att det kommunala initiativet till organisationsändringar och förbättringar här kan göra sig gällande. Av nu nämnda skäl måste det anses som högeligen önskvärt, att kommunerna äger ett direkt inflytande på organisationen av den lokala polisen.

Av vad jag nu anfört torde framgå att enligt min mening goda skäl talar mot att draga in polisväsendet under den statliga organisationen. Hur än bedömningen av de angivna skälen utfaller måste för övrigt sägas, att den under lång tid prövade organisationsformen icke bör överges och ett därifrån radikalt avvikande nytt system, om vars verkningar meningarna är delade, i stället införas, om ej omständigheterna oundgängligen kräver det. Att den nuvarande ordningen är behäftad med brister med hänsyn till effektiviteten har jag förut framhållit. Det avgörande blir då om dessa brister kan botas även om polisväsendet bibehålles under kommunalt huvudmannaskap. Såsom jag skall utveckla i det följande är det min åsikt att så kan ske, och jag stödes härutinnan av 1948 års polisutredning och det övervägande antalet remissinstanser. I de remissyttranden, vari kräves förstatligande av polisen, anföres som skäl härför — utom effektivitetssynpunkter — att det kommunala inflytandet redan nu i realiteten är så svagt, att kommunerna börjar förlora intresset för polisfrågorna. Synpunkten, som med styrka framförts av landskommunernas förbund, är självfallet av stor vikt och bör beaktas då ställning toges till reformmöjligheterna.

Jag anser alltså, att polisen kan i erforderlig grad förstärkas och bristerna i polisorganisationen avhjälpas inom ramen för den bestående kommunala organisationen. På grund härav och under hänvisning till vad jag för övrigt anfört i denna fråga vill jag förorda att polisverksamheten liksom hittills skall vara en kommunal angelägenhet. Härmed har jag även tagit ställning till en tanke som framförts av landskommunernas förbund i yttrande över 1948 års polisutrednings betänkande, nämligen att genomföra ett förstatligande blott delvis så att polisen i de större städerna bibehålles som kommunal. Mot ett partiellt förstatligande av denna art har 1939 års polisutredning anfört bl. a. rättvisesynpunkter samt sådana skäl som att särskilda organisationssvårigheter skulle uppstå vid stadsbildning och inkorporering ävensom att ur rikssynpunkt polisorganisationen i viktiga hänseenden måste grundas på poliskårerna i de större städerna. För egen del anser jag att dessa synpunkter bestämt talar mot ett delvis genomfört förstatligande på sätt som diskuterats. En helt annan fråga är att särskilda skäl kan tala för att statlig polis skall finnas för visst begränsat område såsom f. n. är fallet i Boden och Kalix skyddsområde.

Polisväsendets effektivitet beror framför allt av polisens styrka och rörlighet. Förslag till ny polislagstiftning med syfte att särskilt i dessa hänseenden förbättra den nuvarande kommunala polisorganisationen har fram-

lagts av 1948 års polisutredning. I en inom inrikesdepartementet i januari 1953 upprättad promemoria har förordats vissa mindre genomgripande åtgärder, vilka ansetts vara tillfyllest. De avser dels en väsentlig utökning av kriminalstatspolisen, dels ändringar i polislagen, så att det blir möjligt att köpingar och mindre städer gemensamt med landskommuner bildar polisdistrikt samt att de lokala polisstyrkorna användes utanför det egna distriktet i högre grad än nu. För genomförandet av de två sistnämnda åtgärderna föreslås ändrade statsbidragsgrunder. Statsverkets merkostnader för en polisreform i föreslagen omfattning beräknas per år till i runda tal 1,6 miljoner kronor för personalökningarna, 0,3 miljoner kronor för lokalhyra, expeditionsutgifter och andra med personalökningen sammanhängande löpande omkostnader samt 3,5 miljoner kronor för de ändrade grunderna för statsbidragen. Totala ökningen per år skulle alltså uppgå till omkring 5,4 miljoner kronor. Härtill kommer vissa engångskostnader för inköp av bilar och annan utrustning om cirka 0,6 miljoner kronor.

Den väsentliga utökning av kriminalstatspolisen, som ifrågasättes i promemorian, måste ses mot bakgrunden av de brister som, enligt vad jag förut framhållit, råder inom kriminalpolisorganisationen, särskilt på landsbygden. Det framstår som mycket angeläget att dessa brister botas och att den önskvärda effekten såvitt möjligt uppnås utan att kommunerna ytterligare belastas i ekonomiskt hänseende. I promemorian anges, att en förstärkning av kriminalstatspolisen både ur kostnads- och effektivitetssynpunkt är att förordas framför andra tänkbara åtgärder. De flesta remissinstanserna har också hälsat förslaget i förevarande del med tillfredsställelse. Kriminalstatspolisen har hittills på grund av sin förhållandevis ringa styrka normalt kunnat biträda endast vid utredning av de s. k. landsfogdemålen. En utökning sådan som den här ifrågasatta måste enligt min mening göra det möjligt, att kriminalstatspolis skulle kunna i viss omfattning medverka även vid sådana brottsutredningar, som leds av landsfiskalerna. I detta sammanhang vill jag särskilt åberopa vad statspolisintendenten anfört i sitt remissyttrande över promemorian. Jag är alltså av den mening att en förstärkning av kriminalstatspolisen bör ske på i huvudsak det sätt som angivits i promemorian. Jag vill emellertid understryka att en sådan förstärkning icke innebär att polisdistrikten befrias från den i polislagen fastslagna skyldigheten att hålla polismän i den omfattning som normalt erfordras för polisverksamhetens ombesörjande inom vederbörande distrikt. Såsom i departementspromemorian angivits är det meningen att kriminalstatspolisen skall kunna tas i anspråk för utredningar av mera kvalificerade brottmål eller då den kommunala polisen tillfälligtvis fått en så stor arbetsbelastning att de lokala resurserna ej förslår. — Beträffande polisdistriktsindelningen och lokalpolisens rörlighet synes av promemorian och remissyttrandena däröver framgå att väsentliga förbättringar kan uppnås även inom ramen för den kommunala organisa-

tionsformen. De nuvarande olägenheterna beträffande polispersonalens anställningsförhållanden synes i viss mån kunna undanröjas genom införande av ett statligt avlöningsreglemente. I det följande kommer jag att närmare taga ställning till dessa frågor.

En mycket väsentlig förutsättning för att den kommunala organisationsformen skall fungera tillfredsställande är, såsom förut nämnts, att kommunernas intresse för polisfrågorna hålles vid makt. Det är enligt min mening önskvärt, att det kommunala inflytandet bibehålles så starkt som möjligt och, där så kan ske, ytterligare befasts. Jag anser därför, att en inskränkning i den statliga kontrollen bör ske genom upphävande av de nuvarande bestämmelserna om skyldighet för polisdistrikten att underställa vissa beslut i polisfrågor länsstyrelsens prövning. — Ett särskilt problem innebär frågan om kommunernas inflytande i de gemensamma polisdistrikt, där samverkan mellan olika kommuner äger rum i kommunalförbundets form. Den kritik, som från kommunförbundets och enskilda kommuners sida riktats mot kommunalförbundsinstitutets nuvarande utformning, är enligt min mening ej oberättigad. Jag vill erinra om att jag nyligen efter Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat särskilda sakkunniga för att biträda med översyn av bl. a. lagstiftningen om kommunalförbund samt verkställa utredning av därmed sammanhängande spörsmål. Det torde kunna förväntas att utredningen skall leda till att man finner former för kommunal samverkan som, icke minst på polisväsendets område, bättre än de nuvarande tillgodoser intresset av ett verkligt kommunalt inflytande.

Innan jag övergår till att närmare redogöra för de reformer inom den kommunala polisorganisationen, som jag här ämnar föreslå, vill jag något beröra frågan om en förstärkning av polisväsendets högsta ledning. 1948 års polisutredning föreslog att en central rikspolisstyrelse skulle inrättas. Förslaget avstyrktes av en stor majoritet bland remissinstanserna; som skäl härför har bl. a. anförts att ett dylikt ämbetsverk lätt skulle få ställning av en polisen överordnad myndighet i alla angelägenheter och leda till en icke önskvärd centralisering och byråkratisering av polisväsendet. Ehuru ordningen med en central polisledning särskilt i vissa lägen självfallet skulle vara av värde, finner jag av olika skäl det icke erforderligt eller önskvärt att en sådan polismyndighet inrättas. Länsstyrelsernas ställning som högsta polismyndigheter i länen — en anordning som säkert erbjuder många fördelar — skulle svårligen kunna bibehållas. En central polisledning skulle dessutom säkerligen uppfattas som och i viss mån även innebära ett intrång i den kommunala bestämmanderätten och inverka menligt på kommunernas intresse för de polisiära angelägenheterna.

Otvivelaktigt behövs emellertid ett organ, som centralt kan ge råd och anvisningar i rationaliserings- och organisationsfrågor på polisväsendets område. Det i departementspromemorian framlagda och av flertalet remissinstanser tillstyrkta förslaget om en förstärkning på denna punkt av in-

rikesdepartementets personal synes vara uttryck för en riktig tanke. Denna förstärkning bör enligt min mening i första hand ske genom att en sakkunnig i polisfrågor knytes till departementet på sådant sätt, att han helt kan ägna sig åt uppdraget. Härjämte synes det böra övervägas att tillkalla en kommitté vari bl. a. ingår företrädare för den statliga organisationsexpertisen och de berörda kommunförbunden. Detta organ skulle i första hand ha till uppgift att på framställning av länsstyrelser eller kommuner göra organisationsundersökningar inom polisdistrikten. Tills vidare torde dock något särskilt organ icke böra inrättas för ändamålet utan uppgiften försöksvis läggas på sakkunniga företrädare för de berörda intressena, vilka skulle tillkallas för att inom departementet biträda med handläggning av dessa frågor.

IV. Polisdistriktsindelning och mobilitet.

Gällande bestämmelser.

Ifråga om indelningen i polisdistrikt stadgas i 1 § polislagen till en början, att *stad* skall utgöra särskilt polisdistrikt och att det samma skall gälla för *köping*, som enligt särskild bestämmelse har att bekosta sin polispersonal. Kungl. Maj:t kan emellertid förordna, att stad eller köping skall uppdelas i två eller flera polisdistrikt.

Skyldighet att bekosta polispersonalen åligger alla köpingar utom Malmköping och Mönsterås. Bestämmelsen att stad eller köping skall kunna uppdelas i två eller flera polisdistrikt har tillkommit främst med tanke på Kiruna stad.

Beträffande de kommuner, som icke enligt nu angivna stadganden skall bilda särskilda polisdistrikt eller uppdelas i flera sådana — d. v. s. de egentliga landsbygdskommunerna och nyssnämnda två köpingar — gäller den bestämmelsen, att *landsfiskalsdistrikt eller del därav*, fastställd genom ett särskilt indelningsförfarande, skall utgöra polisdistrikt. Landsfiskalsdistriktens indelning i polisdistrikt handhas av länsstyrelserna enligt regler, som meddelas i 9 och 10 §§ polislagen. Enligt 9 § skall indelningen, såvitt ske kan, verkställas på sådant sätt, att de särskilda polisdistrikten kommer att bestå av en eller flera hela kommuner. Till ett polisdistrikt får ej hänföras mer än en kommun, om icke vederbörande kommuner själva begär det eller det för polisverksamhetens behöriga upprätthållande finnes särskilt påkallat. I 10 § lämnas föreskrifter om förfarandet i indelningsärenden. Enligt denna paragraf skall landsfiskalen lämna varje kommun inom landsfiskalsdistriktet tillfälle att utse två ombud, med vilka landsfiskalen skall överlägga om hur indelningen bör ske. Vid denna överläggning skall särskilt prövas, om och i vad mån det kan erfordras, att till

samma polisdistrikt hänföres mer än en kommun. Det åligger landsfiskalen att med ledning av vad som förekommit vid överläggningen göra upp ett förslag till indelning, varvid han givetvis har att iaktta de i 9 § angivna grunderna. Sedan vederbörande kommuner fått tillfälle att yttra sig över förslaget, ankommer det på länsstyrelsen att besluta i ärendet. Om förhållandena påkallar ändring av indelningen, kan länsstyrelsen besluta även om detta, men den nya indelningen skall i så fall tillkomma i samma ordning som nyss angivits. — Om ett polisdistrikt skall bestå av område från mer än en kommun, kan länsstyrelsen enligt 16 §, där det finnes erforderligt, förordna, att de kommuner, som helt eller delvis ingår i distriktet, skall bilda kommunalförbund. Kan kommunerna icke enas om förbundsordningen, får länsstyrelsen besluta i saken. Ett kommunalförbund, som bildats för polisändamål, kan icke upplösas utan länsstyrelsens medgivande. Bildas icke kommunalförbund mellan kommuner, som ingår i samma polisdistrikt, ankommer det på kommunerna att träffa de avtal, som fordras till följd av gemenskapen. — Då polisdistrikt består av område från mer än en kommun, skall polisdistriktets kostnader för polisväsendet fördelas mellan de olika kommunerna efter polispersonalens sannolika användning i de särskilda delarna av polisdistriktet. Kan överenskommelse ej träffas i saken, ankommer det på länsstyrelsen att avgöra tvisten.

Huvudstadgandet angående polispersonalens mobilitet finns i 7 § 1 mom. polislagen. Detta stadgande innehåller emellertid i första stycket en hänvisning till 5 § och 6 § andra stycket — bestämmelserna om reservpolis och statspolis — och det torde vara naturligt att först redogöra för dessa bestämmelser.

Statspolisen är till sin natur rörlig. Dess uppgift är enligt 5 § 3 mom. och 6 § andra stycket polislagen att huvudsakligen användas utom anställningsstaden, antingen för ordningspolistjänst eller för kriminalpolistjänst. Kungl. Maj:t bestämmer, i vilket eller vilka län de särskilda städernas statspolis främst skall begagnas. — Enligt 18 § kungörelsen den 16 september 1932 angående stats- och reservpolisen skall *kriminalstatspolisen* i första hand användas som kriminalpolis på landsbygden och i stad, där det ej finns någon kriminalpolisavdelning. Om kriminalpolis behövs på en sådan ort som nyss sagts, kan den polismyndighet, som där har att leda förundersökning i brottmål, vända sig till vederbörande statspolisavdelningsföreståndare och hos denne rekvirera hjälp. Såvitt möjligt skall kriminalstatspolis då ställas till förfogande. — *Ordningsstatspolis* skall, enligt 7 § nämnda kungörelse, i första hand användas på landsbygden och särskilt vid sådana tillfällen, då behov uppstår av större polisstyrka än som finns tillgänglig på orten, eller för andra uppgifter, som icke på ett enhetligt och tillfyllestgörande sätt kan fullgöras av den lokala polispersonalen. Frågan hur ordningsstatspolis skall rekquireras och när den skall ställas till förfogande

regleras närmare i 11—14 §§ kungörelsen angående stats- och reservpolisen. Befogenheter tillkommer i olika hänseenden länsstyrelse, landsfogde, statspolisavdelnings föreståndare och statspolisintendenten.

Reservpolisen kan enligt 5 § 1 mom. polislagen endast användas för tjänstgöring som ordningspolis och dess verksamhet är vidare begränsad till att avse fall, då tillfälligt behov av polisförstärkning uppstår å annan ort. Efter inrättandet av statspolisen har reservpolisens huvudsakliga uppgift blivit att komplettera och förstärka ordningsstatspolisen. I 15 § kungörelsen angående stats- och reservpolisen stadgas, att reservpolis får tillkallas, då ordningsstatspolis icke står till buds i tillräckligt antal eller det eljest finnes lämpligare att anlita reservpolisen. Vid valet mellan olika möjligheter bör hänsyn tagas till den föreliggande uppgiftens art och dessutom skall beaktas, att statsverket icke onödigtvis åsamkas kostnader och att reservpolis icke får tillkallas från stad, där ordningens upprätthållande skulle äventyras genom reservpolisens bortdragande. — För användande av reservpolis inom det län, där den är anställd, fordras rekvisition av länsstyrelsen eller i brådskande fall av landsfogden. Om det begäres att reservpolis skall användas i annat län, ankommer det på chefen för inrikesdepartementet att förordna i saken.

I 7 § 1 mom. första stycket polislagen stadgas, att även annan befattningshavare vid polisväsendet än statspolis och reservpolis får användas för polisverksamhet utanför anställningsområdet, under förutsättning att hans avlöning helt eller delvis bekostas av statsmedel. Denna förutsättning är för handen, *dels* då det gäller *polismännen i de egentliga landsbygdsdistrikten* och därmed jämställda köpingar, *dels* när det gäller *polispersonal som anställts för hela rikets behov* (pass- och gränskontroll etc.). Närmare regler om denna mobilitet lämnas i 14 § polisreglementet den 4 juni 1948. Där stadgas, att om det inom polisdistrikt på landsbygden behövs tillfällig polisförstärkning, äger polischefen tillkalla polispersonal från annat polisdistrikt inom hans verksamhetsområde, till vars polisväsen statsverket lämnar bidrag. Uppkommer eljest behov av polisförstärkning inom något polisdistrikt, kan länsstyrelsen eller landsfogden till sådan tjänstgöring beordra inom länet anställd polispersonal, till vars avlöning statsverket bidrar och som kan tillhandahållas utan väsentlig olägenhet för distriktet. Efter anmälan av länsstyrelsen äger chefen för inrikesdepartementet eller, enligt dennes bemyndigande, statspolisintendenten även från annat län tillkalla sådan personal. Om möjlighet finns att få polisförstärkning antingen enligt dessa regler eller genom att använda stats- eller reservpolis, bör frågan vilket slag av polis som skall tillkallas avgöras med hänsyn till den föreliggande uppgiftens art. Vidare skall även här beaktas, att statsverket icke onödigtvis åsamkas kostnader.

När särskilda förhållanden så påkalla, kan chefen för inrikesdepartementet såsom polisförstärkning tillkalla *elev vid statlig eller statsunder-*

stödd polisskola. Bestämmelser härom finns i 7 § 1 mom. polislagen och 15 § polisreglementet.

För *polispersonalen i städerna och därmed jämställda köpingar* föreligger, som tidigare nämnts, icke någon allmän skyldighet att tjänstgöra utanför anställningsdistriktet. Enligt en bestämmelse i 7 § 1 mom. andra stycket polislagen kan Kungl. Maj:t emellertid, då utomordentliga omständigheter föranleder det, förordna att även sådan personal får användas utom det område, för vilket den anställts.

1948 års polisutredning.

Utredningen behandlar spörsmålet om polisdistriktsindelningen främst från två synpunkter nämligen 1) ett ändamålsenligt utbyggande av polisdistriktsorganisationen motverkas omedelbart av bestämmelsen att stad och därmed jämställd köping alltid skall utgöra för sig bestående polisdistrikt; 2) polisdistriktsindelningen är överhuvudtaget alltför ojämn och bygger i stor omfattning på alltför små organisationsenheter för att kunna ligga till grund för en rationell organisation.

Beträffande den första av dessa synpunkter framhåller 1948 års polisutredning, att frågan om åtgärder för att bryta isoleringen i förevarande hänseende mellan å ena sidan städer och flertalet köpingar samt å andra sidan landsbygden under tiden efter avgivandet av 1939 års utredningsförslag på skilda sätt varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Bl. a. har spörsmålet vid 1946 års riksdag bragts under riksdagens bedömande genom motioner i båda kamrarna, och riksdagen har den 25 maj 1946 avlåtit skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning i saken.

Vad angår den andra av ovannämnda synpunkter riktar 1948 års polisutredning först uppmärksamheten på frågan om kommunindelningsreformens inverkan på polisdistriktsindelningen. Utredningen finner det otvivelaktigt, att denna reform kommer att medföra en viss förbättring på området, men med utgångspunkt från en statistisk undersökning av den nya kommunindelningen i ett antal län kommer utredningen fram till, att förbättringen icke kommer att bli mera avsevärd. Om organisationen utformades med kommunerna som distriktsenheter, skulle polisdistrikt med endast en befattningshavare fortfarande komma att kvarstå i stor omfattning. Sådana distrikt är emellertid enligt utredningens mening alltför små för att bilda underlag för en rationell polisorganisation. Distrikten bör vara så stora, att full sysselsättning kan förväntas för minst två ordinarie befattningshavare. Detta har betydelse icke blott av rent polisiära skäl utan även med hänsyn till vikarie- och rekryteringsfrågor. I åtskilliga fall tillskapas kommuner, som är för stora för en befattningshavare men å andra sidan icke kan antagas ge full sysselsättning för två. Helt allmänt torde det enligt utredningen kunna sägas, att även den nya indelningen i landskommuner kommer att bli alltför ojämn för att den skall vara lämpad att bilda

underlag för en rationell polisdistriktsindelning. Och om denna indelning skulle byggas upp på grundval av den nya kommunindelningen, skulle vidare spörsmålet att i polishänseende samorganisera stad och köping med kringliggande landsbygd fortfarande bli olöst.

Sammanfattningsvis kommer utredningen alltså till den slutsatsen att det för att lösa spörsmålet om samorganisation mellan stads- och köpingskommuner samt landsbygdskommuner och för att tillskapa ur storlekssynpunkt lämpliga organisationsenheter torde komma att — även efter den nya kommunindelningens genomförande — oundgängligen behövas att kommuner sammanförs till gemensamma polisdistrikt.

Utredningen behandlar därefter spörsmålet, om det lämpligen kan överlämnas åt kommunerna att — under länsstyrelsens inseende — själva organisera sammanslutningen i polisdistrikt, eller om denna fråga för sin ändamålsenliga lösning tarvar ett mera långtgående ingrepp i kommunernas självbestämmningsrätt. Det framhålles därvid bl. a., att man vid tillämpning av den förra principen icke torde kunna undvika, att länsstyrelserna får utrustas med rätt vittgående befogenheter gentemot kommunerna för att kunna åstadkomma en ändamålsenlig indelning, eftersom det sannolikt icke kan förväntas, att kommunerna överallt skulle visa erforderlig förståelse för polisväsendets behov av samordning.

Kommunala tvistigheter angående indelningen skulle förvisso alltjämt uppkomma, och särskilt samorganisationen av städer och köpingar med landskommuner torde kunna förväntas icke komma att ske friktionsfritt. Till men för polisväsendet skulle polisorganisationen sannolikt på sina håll få utformas under trycket av motstridiga meningar och intressen från kommunernas sida. En fullt ändamålsenlig och efter enhetliga grunder anordnad distriktsindelning torde för övrigt knappast kunna genomföras i denna ordning, utan man skulle säkerligen få räkna med att indelningen även i framtiden komme att förete betydande ojämnheter. Avgörande skäl synas därför kunna åberopas för att polisorganisationen förses med en distriktsindelning, som icke fastställles från fall till fall utan bygger på en på förhand bestämd ordning.

Utredningen finner för sin del, att indelningen i polisdistrikt regelmässigt bör sammanfalla med indelningen i tjänstgöringsområden för distriktsåklagare (åklagardistrikt). Utredningens förslag är uppbyggt på denna princip. Någon indelning av landsfiskalsdistriktet i polisdistrikt skall icke längre äga rum. Kommunerna i de åklagardistrikt, som omfattar mer än en kommun, skall sålunda omedelbart på grund av lagens stadgande bilda gemensamma polisdistrikt, oavsett om de är städer, köpingar eller landskommuner.

Utredningen anför vidare.

Med hänsyn till landsfiskalsdistriktets varierande struktur torde emellertid möjlighet böra beredas att, där särskilda förhållanden föreligga, avsteg må kunna göras från den allmänna regeln, att de i ett åklagardistrikt ingående kommunerna skola bilda gemensamt polisdistrikt. Enstaka fall

kunna nämligen tänkas förekomma, där avgjorda fördelar ur polissynpunkt icke stå att vinna genom sammanförande till gemensamt polisdistrikt av samtliga till ett åklagardistrikt hörande kommuner. — — — Tillskapandet av en undantagsbestämmelse måste dock kringgärdas med garantier för att tillämpningen av densamma blir enhetlig och att bestämmelsen icke kommer till användning annat än i de rena undantagsfall, för vilka den är avsedd. På grund härav har utredningen funnit, att beslutanderätten bör utövas av Kungl. Maj:t. Bestämmelsen bör lämpligen givas den lydelsen, att Kungl. Maj:t skall äga att, där särskilda förhållanden därtill föranleda, förordna om indelning i skilda polisdistrikt av åklagardistrikt, som bestå av mer än en kommun.

Utredningen framhåller vidare, att polisdistrikten liksom för närvarande skall utgöra organisationsenheter för polisväsendet. Planläggningen av organisationen skall inom varje polisdistrikt ske med utgångspunkt från vad som är lämpligt och erforderligt för hela distriktets behov. Polisdistrikten skall i avseende å sin allmänna konstruktion förbli oförändrade såtillvida att de icke skall utgöra nya kommunala enheter vid sidan av de egentliga kommunerna. Inom de polisdistrikt, som består av endast en kommun eller del av kommun, kommer polisväsendets angelägenheter att handhas av de allmänna kommunala organen. I fråga om de polisdistrikt, som omfattar mer än en kommun, måste däremot bestämmelser meddelas rörande organisationen av den gemensamma förvaltningen. Med hänsyn till önskvärdheten att verklig samordning av polisväsendet åstadkommes, anser utredningen, att kommunerna i dessa polisdistrikt i princip skall bilda kommunalförbund för polisverksamhetens upprätthållande.

Utredningen fortsätter.

Det torde emellertid icke kunna förbises, att anordningen med kommunalförbund i vissa fall skulle kunna vara alltför omständlig och medföra ett av förhållandena icke påkallat ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten. — — — Åt länsstyrelserna bör därför medgivas rätt att, där förhållandena ur polissynpunkt ej föranleda annat, medgiva kommunerna tillstånd till befrielse från skyldigheten att bilda kommunalförbund. Inom sådana polisdistrikt skola avtal träffas mellan kommunerna rörande de av gemenskapen föranledda frågorna. Dessa avtal skola fastställas av vederbörande länsstyrelse.

Utredningen framhåller i annat sammanhang, att befattningshavarnas anställningsförhållanden i de gemensamma polisdistrikten kräver särskild uppmärksamhet.

I polisdistrikt med kommunalförbund skola befattningshavarna vara anställda hos polisdistrikten. Befattningshavarna i de polisdistrikt, där kommunalförbund icke bildats, torde däremot icke kunna anställas i polisdistrikten. I stället böra befattningshavarna vara anställda i vederbörande kommuners tjänst alltefter tjänstgöringsorten. För att markera gemenskapen torde frågan dock böra ordnas på det sättet, att befattningshavarna anställas hos kommunerna för tjänstgöring inom vederbörande polisdistrikt. Sin regelbundna verksamhet komma befattningshavarna att utöva i statio-

neringsorten eller i det tjänstgöringsdistrikt, för vilket vederbörande i första hand är anställd. Gemenskapen kommer till uttryck därigenom, att polischefen kan förfoga över befattningshavarna för tjänstgöring var som helst inom polisdistriktet vid uppkommande behov.

1948 års polisutredning påpekar att — trots den förbättring som den föreslagna polisdistriktsindelningen innebär — blir polisorganisationen dock alltför lokalt bunden, och för att motverka nackdelarna därav bör en samverkan komma till stånd mellan polisdistrikten.

Härvid framträder i första hand frågan om *poliskårens mobilitet*. Vid bedömandet av mobilitetsbehovet bör uppmärksammas, att *statspolisorganisationen* enligt utredningens förslag skall bibehållas. Enligt utredningens mening bör det därför nu vara tillräckligt att reglerna om mobilitet utformas så, att *lokalpolisen* kan på ett tillfyllestgörande sätt användas utom polisdistriktet till komplettering av statspolisorganisationen. Lokalpolis skall alltså kunna tillkallas från ett polisdistrikt till annat vid behov av tillfällig polisförstärkning eller annan polishjälp, så snart statspolis icke finns tillgänglig eller behovet kan snabbare eller billigare fyllas med lokalpolis. Lokalpolisen skall emellertid även kunna utnyttjas som polisreserv vid större poliskommenderingar; möjlighet bör då finnas att i erforderlig utsträckning använda lokalpolis såsom förstärkning av statspolisen. Med hänsyn till dessa förhållanden bör skyldighet stadgas för lokalpolisen att vid särskilt behov tjänstgöra utom vederbörande polisdistrikt.

Utredningen fortsätter.

Uttrycket »särskilt behov» avser att utmärka, att någonting skall ha inträffat, som påkallar biträde av polispersonal utöver den personal, som finnes tillgänglig för regelbunden polisverksamhet inom polisdistriktet. Skyldigheten bör gälla för såväl ordningspolis som kriminalpolis samt omfatta polispersonal av alla grader. Den skall allenast vara på det sätt begränsad, att polispersonal icke skall få tillkallas från ett visst polisdistrikt i sådan omfattning, att polisverksamhetens upprätthållande inom distriktet äventyras. Därest så i särskilda fall erfordras, böra även fordon och andra utrustningsartiklar tillhandahållas. — Genom anordnandet av en mobilitet för lokalpolisens del enligt dessa riktlinjer bör enligt utredningens mening den nuvarande reservpolisorganisationen kunna avskaffas.

Polisförstärkning skall enligt utredningen kunna tillkallas genom landsfogden, om länets polis är tillräcklig. Eljest bör det av utredningen föreslagna centrala organet ombestyras saken.

Utredningen behandlar även frågan om *samverkan mellan polisdistrikt genom ingående av avtal* och anför därvid bl. a. följande.

När det gäller samverkan mellan polisdistrikten inom större bebyggelsecentra, räcker det i många fall icke med att polisdistrikten äro pliktiga att bistå varandra vid särskilda behov, utan förhållandena påkalla sam-

ordning i olika hänseenden mellan polisdistrikten för den regelbundna polisverksamhetens behöriga upprätthållande. I regel bilda sålunda de större städerna och angränsande orter naturliga enheter ur polissynpunkt. Dessa enheter bliva emellertid jämväl med utredningens förslag till polisdistriktsindelning ofta uppdelade på ett flertal polisdistrikt. Flera spörsmål påkalla här gemensam planläggning, såsom polisverksamhetens, främst ordningspolisverksamhetens, lämpliga ordnande vid distriktsgränserna, handhavandet av spanings- och annan kriminalpolisverksamhet, som berör ett flertal polisdistrikt, upprättandet av s. k. spärrplaner m. m. Även tillhandahållandet av polisförstärkning för mera regelbundet återkommande särskilda behov, såsom vid idrottstävlingar och andra offentliga tillställningar, torde böra göras till föremål för närmare reglering. I en del fall torde det vara av intresse för polisdistrikten att ordna frågor om gemensamt utnyttjande av lokaler och utrustning. De spörsmål av gemensam natur, som sålunda kunna förekomma mellan polisdistrikten inbördes, böra enligt utredningens mening lösas genom avtal mellan polisdistrikten.

Utredningen förklarar, att det i avtalen bör intas både de organisatoriska och de ekonomiska bestämmelserna, som föranledes av samordningen. Avtalsrätten bör omfatta samtliga frågor, som det kan vara av värde för polisdistrikten att reglera. Ett avtal skall dock icke få rubba den kommunala ansvarigheten för polisverksamhetens upprätthållande inom polisdistriktet. Med hänsyn till sin vikt och betydelse för polisväsendet bör avtalen underställas länsstyrelsen för fastställelse.

En samverkan kan enligt utredningen vara erforderlig även mellan polisdistrikt, som ej ingår i större bebyggelsecentra. Motsvarande regler bör därför gälla även i detta fall.

Utredningen föreslår vidare, att länsstyrelsen skall få befogenhet att anmoda två eller flera polisdistrikt att träffa avtal, om det för polisverksamhetens upprätthållande är av särskild betydelse att så sker. Efterkommes icke anmodan att ingå avtal eller kan polisdistrikten icke enas om villkoren, skall länsstyrelsen kunna meddela föreskrifter för polisdistrikten i den gemensamma frågan. Länsstyrelsen skall också kunna förelägga vite.

Remissyttranden över 1948 års polisutredning.

Det stora flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag om indelningen i polisdistrikt, eller lämnar det utan erinran. Från flera håll understrykes vikten av att polisdistrikten är stora.

Att polisdistrikt som regel skall sammanfalla med åklagardistrikt anses av det stora flertalet som en mycket god lösning. Ingen av länsstyrelserna eller de hörda landsfogdarna, landsfiskalerna eller länsavdelningarna av föreningen Sveriges landsfiskaler avstyrker förslaget. De flesta av dem är starkt positivt inställda till detsamma. Det tillstyrkes vidare av bl. a. justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, några lundskommuner, föreningarna

Sveriges landsfogdar, Sveriges landsfiskaler och Sveriges landsfiskalsassistenter samt svenska polisförbundet.

Flera av de nu nämnda remissinstanserna framhåller såsom särskilt önskvärt, att hinder ej möter mot att förena landsbygd med köping eller stad till ett polisdistrikt. Förslagets genomförande skulle enligt uttalande från polischefer möjliggöra bättre personalorganisation och medföra fördelar ur arbetsfördelningssynpunkt. *Svenska polisförbundet* uttalar att förbättrade arbetsförhållanden för personalen med ordnad arbets- och fritid skulle underlättas.

Av de hörda myndigheter, som accepterar tanken att polisdistrikt i regel skall motsvara åklagardistrikt, framhåller *landsfogden i Västmanlands län* att det ibland kan finnas skäl att sammanföra stad och kringliggande tätbebyggelse till ett polisdistrikt, även om det skulle röra sig om skilda åklagardistrikt. Såsom exempel anföres Stockholm och trakten däromkring. *Landsfogden i Uppsala län* ifrågasätter om icke i mobilitetens intresse varje län borde bilda ett polisdistrikt men ansluter sig likväl till utredningens förslag i denna del.

Polisutredningens mening att beslutanderätten i vissa indelningsfrågor bör tillkomma Kungl. Maj:t delas icke av *länsstyrelsen i Uppsala län*, som hävdar att avgörandet i sådana frågor såsom hittills alltid bör vara decentraliserat till länsstyrelserna.

Ett antal remissinstanser — främst styrelserna för de båda kommunförbunden — uttalar sig för att varje kommun bör bilda polisdistrikt för sig. Då *länsstyrelsen i Västernorrlands län* godtar utredningens förslag i fråga om grunderna för distriktsindelningen, sker det under framhållande av att detta egentligen strider mot avsikten vid kommunindelningens genomförande att varje kommun därefter skulle utgöra ett polisdistrikt och att de för polisväsendets ordnande bildade kommunalförbunden skulle upplösas. Men länsstyrelsen ansluter sig likväl till utredningen då ett sammanförande av kommuner på sätt utredningen tänkt sig ur polisiär synpunkt kommer att medföra vissa fördelar. Några av de *kommuner*, som anser att polisväsendet bör vara kommunalt organiserat, uttalar sig för att kommunindelningen bör läggas till grund för indelningen i polisdistrikt. *Styrelsen för svenska stadsförbundet* anser det naturliga vara att polisorganisationen baseras på de primärkommunala enheterna, vilket efter den nya kommunindelningen är lämpligare än förut med hänsyn till territorium, skatteunderlag och personalresurser. Styrelsen finner ett samordnande föga tilltalande vare sig det skall ske i form av kommunalförbund eller frågorna skall lösas genom underställningpliktigt avtal.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund yttrar.

Ett kommunalförbund är en självständig kommunbildning beträffande vården av de angelägenheter, som det enligt förbundsordningen skall handhava. De till förbundet hörande kommunernas inflytande på förbundets

verksamhet består endast i deras rätt att utse ledamöter i förbundsdirektionen, revisorer för granskning av direktionens förvaltning och att besluta rörande ansvarsfrihet åt direktionen. Förbundsdirektionen äger beslutanderätt i ungefär samma omfattning som en kommuns fullmäktige men är samtidigt förbundets verkställande och förvaltande organ. Denna förbundsdirektionens karaktär torde ha medfört att lagen om kommunalförbund icke upptager något stadgande rörande direktionssammanträdenas offentlighet, vilket torde medföra, att sammanträdena icke äro tillgängliga för allmänheten. Vid utöandet av sin beslutanderätt och beskattningsmakt står förbundsdirektionen alltså icke under den offentlighetskontroll som de kommunala representationerna göra. Otvivelaktigt överensstämmer detta förhållande ej med den kommunala självstyrelsens principer. Sammanträdenas slutenhet och det förhållandet att direktionen i ett polisförbund i regel kommer att bestå av endast ett fåtal ledamöter torde kunna medföra, att förbundsdirektionen vid utöandet av sin verksamhet lätt kan komma under betänkligt inflytande från vederbörande statliga myndigheters sida. Från landsfogdehåll har också uttalats att fördelen med polisförbund bland annat vore att en förbundsdirektion med ett fåtal ledamöter varit lättare att komma till rätta med än en fullmäktigförsamling där frågorna offentligt diskuteras. Det har också visat sig att polischeferna i större utsträckning förmått utöva tryck på polisdirektioner än på kommuner, då det gällt lönesättningen m. m. för polisväsendets befattningshavare. Nu mera än någonsin gäller att den kommunala verksamheten måste i möjligaste mån vara odelad, så att olika krav och önskemål kunna vägas mot varandra. Kommunindelningsreformen har bland annat syftat till att möjliggöra en sådan enhetlig ekonomisk behandling, varför behovet av kommunalförbund borde starkt decimeras. Om man omedelbart efter det indelningsreformen trätt i kraft skulle vara beredd att ånyo sönderbryta den kommunala organisationen, måste detta vara ett mer eller mindre öppet erkännande av att reformen icke ens från början fyllt sin funktion.

Länstyrelsen i Västerbottens län anför att anordningen med kommunalförbund är omständlig och i vissa fall medför ett opåkallat ingrepp i den kommunala självbestämmningsrätten. Kommunalförbunden är impopulära och torde få anses lämpa sig bättre för andra kommunala uppgifter. Kommunalförbunden bör tas i anspråk blott då enighet mellan kommuner om grunder för samverkan icke kan nås annorledes. Liknande uttalanden göres av *länsstyrelserna i Kronobergs och Kalmar län* samt *Huddinge och Ytterlännäs kommuner*. *Tierps köping* framhåller att kommunernas intressen tillgodoses dåligt sedan kommunalförbund bildats och att polischef och landsfogde dominerar vid avgörandet av polisfrågor. I motsats till dessa uttalanden hävdar *länsstyrelsen i Uppsala län* att förhållandet mellan kommuner, som gemensamt skall svara för polisväsendets organisation, häst regleras genom kommunalförbund.

Frågan om polispersonalens mobilitet har föranlett många myndigheter till särskilda uttalanden. *Några länsstyrelser* och *landsfogdar* tillstyrker obetingat utredningens förslag i denna del.

Riksåklagarämbetet och *överståthållarämbetet* uttalar sig till förmån för en mobilitet ungefär i överensstämmelse med utredningens förslag. Överståthållarämbetet anser det dock onödigt att rekvisition av polisförstärkning måste ske genom centrala organ. Andra remissinstanser ansluter sig till utredningen med den modifikationen att möjligheterna till mobilitet utöver det egna distriktet bör utnyttjas endast vid extraordinära tillfällen. *Landsfogden i Jämtlands län* uttalar, att behovet av ökad personal vid särskilda tillfällen i övrigt bör tillgodoses genom en även eljest önskvärd utbyggnad av statspolisens personalorganisation. Reservpolisorganisationen bör enligt landsfogdens mening icke avskaffas utan stå till buds vid sidan av statspolisen.

Även *flera* andra myndigheter, företrädesvis *polischefer i städer*, anser att reservpolisen bör bibehållas samt att städernas egna polisstyrkor ej bör vara mobila utöver reservpolisen. I motsats härtill framhåller *landsfogden i Kopparbergs län*, att reglerna om mobilitet bör utformas så att städernas väl utbildade och tränade poliskårer i första hand bör tas i anspråk vid behov av polisförstärkning.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anser, att en mer allmän mobilitet måste medföra svårigheter då det gäller att bestämma poliskadrernas storlek i polisdistrikten. *Några polischefer* påpekar, att garantier måste skapas för att hindra polisdistrikt att eftersätta sin egen polisorganisation i förlitande på att granndistriktens styrkor kan anlitas vid behov.

Departementspromemorian.

I promemorian framhålles, att den där föreslagna förstärkningen av statspolisorganisationen givetvis kommer att medföra en lättnad för lokalpolisen, men att även de lokala styrkorna självfallet bör ha förutsättning att arbeta så effektivt som möjligt. Härför erfordras bl. a. en lämpligt avvägd indelning i polisdistrikt.

I fortsättningen anföres.

Visserligen lär den ifrågasatta förstärkningen av statspolisen göra det mindre angeläget än tidigare att nå fram till särskilt stora polisdistrikt, men f. n. är polislagen så utformad, att det i vissa fall, hur gärna de kommunala myndigheterna än skulle önska detta, icke är möjligt att åstadkomma en tillfredsställande distriktsindelning. Hindret härför är den kategoriska bestämmelsen om att stad och köping, som själv svarar för sitt polisväsen, icke får förenas med annan kommun till gemensamt polisdistrikt. — — — Av rikets 133 städer ingår nu mer än 70 i landsfiskalsdistrikt, vilket även är fallet med samtliga 86 köpingar. Polischefskapet där utövas av landsfiskalen, som med endast något undantag tillika är åklagare. I dessa fall måste alltså polischefens verksamhetsområde omfatta flera polisdistrikt. Eftersom polismän i städer och köpingar icke annat än i undantagsfall får användas utanför sitt distrikt, kan polischefen normalt icke disponera dessa inom landsbygdsdelen av sitt område. Då flera polismän behövs på en plats för ordningshållning eller för en brottsutredning, kan

han måhända i vissa fall icke effektivt utnyttja de under hans befäl stående polismännen. Detta måste anses vara i hög grad otillfredsställande. Men framför allt blir det svårt att där bygga upp en rationell polisorganisation. Bl. a. torde i många fall denna organisation i landsbygdsdelen, stundom kanske även i köpingar och mindre städer, medföra större sammanlagda kostnader för både kommunerna och statsverket än om hela landsfiskalsdistriktet fått utgöra ett polisdistrikt.

I departementspromemorian uttalas vidare, att ett förverkligande av 1948 års polisutrednings förslag — att varje landsfiskalsdistrikt skall bilda ett polisdistrikt, där icke Kungl. Maj:t i undantagsfall medger annan indelning — sannolikt skulle medföra att kommuner mot sin vilja skulle i stor utsträckning sammanläggas till gemensamma polisdistrikt. En bestämmelse av sådan innebörd synes enligt promemorian icke böra förordas, då det synes önskvärt att så långt möjligt låta kommunerna själva få ett avgörande inflytande på polisväsendets utformning. Men lagen bör ändras så att städer och köpingar kan få bilda gemensamt polisdistrikt med annan sådan kommun eller med landskommun. Med hänsyn till konsekvenserna av en sådan ordning i form av skyldighet att låta den egna kommunens polismän tjänstgöra utanför kommunen utan ersättning till denna kan emellertid icke stad eller köping skäligen tvingas ingå i gemensamt polisdistrikt, om den icke får statsbidrag efter i princip likartade grunder som gäller för landsbygdskommunerna.

Härefter anföres i departementspromemorian.

Vad nu sagts bör icke utan vidare gälla städer med mer än 10 000 invånare. Dessa städer är nämligen för närvarande skyldiga att mot visst statsbidrag tillhandahålla reservpolis. Denna polis kan vid speciella behov användas även utanför staden och alltså i sådant fall förstärka den polisstyrka, som landsfiskalen kan disponera inom hela landsfiskalsdistriktet. Vidare kan sådana städer åläggas tillhandahålla statspolis. Överhuvudtaget torde i fråga om dessa städer i allmänhet icke föreligga samma behov av en samordning av polisväsendet med kringliggande landsbygd som i småstäderna och köpingarna.¹ Med hänsyn till det anförda och då en begränsning av statsbidragsgivningen självfallet bör eftersträvas, torde städer med mer än 10 000 invånare även i fortsättningen böra utgöra särskilda polisdistrikt. Invånarantalet den 1 januari 1953 bör därvid vara avgörande.

För att systemet icke skall bli alltför stelt och osmidigt bör dock icke heller denna regel vara undantagslös. Det kan sålunda ifrågasättas att införa möjlighet för Kungl. Maj:t att, då särskilda skäl föreligger, förordna att även stad med mer än 10 000 invånare får sammanläggas med annan kommun till gemensamt polisdistrikt och få rätt till statsbidrag. En sådan regel torde dock böra tillämpas restriktivt. Endast intresset av en effektiv, rörlig polisorganisation bör få föranleda förordnande enligt densamma.

En annan sak är att, därest en stad överskrider 10 000 invånare, detta

¹ I riket finns fyra köpingar med mer än 10 000 invånare, nämligen Sollentuna, Täby, Finsspång och Skön. Dessa är ej skyldiga att hålla reservpolis och de ingår alla i landsfiskalsdistrikt tillsammans med en eller flera mindre landskommuner.

icke utan vidare bör medföra, att den obligatoriskt skall uttråda ur ett med andra kommuner gemensamt polisdistrikt. Så bör ske endast efter förordnande av Kungl. Maj:t.

Beträffande fördelarna av den nu beskrivna ordningen anföres i promemorian.

Genomföres denna ordning, kan kommunerna åstadkomma en rationell polisdistriktsindelning på många håll där så nu icke är möjligt. Icke mindre än 122 landsfiskalsdistrikt med sammanlagt 148 städer och köpingar, d. v. s. mer än $\frac{1}{3}$ av samtliga distrikt, skulle komma att beröras av reformen. Polisdistrikten kan göras större, vilket medför att polisväsendet kan organiseras på bättre sätt än nu, såväl personellt som materiellt. Sålunda kan det t. ex. bli möjligt att anskaffa motorfordon och annan specialutrustning. Genom att fördela arbetsuppgifterna på ett rationellt sätt torde man även i vissa fall kunna hålla mindre personalstyrkor än om varje kommun för sig skulle svara för sin polisorganisation. Detta kan gälla antingen befälstjänster eller befattningar i konstapelsgraden eller bådadera. Samtidigt kan de anställdas arbetsförhållanden förbättras, då möjligheterna till reglerad arbetstid och avlösning blir bättre i ett större distrikt med ett flertal anställda.

Slutligen framhålles i promemorian, att den nu gällande lagstiftningen i vissa fall har en särskilt ogynnsam konsekvens. Om en landskommun ombildas till stad eller köping måste den nu tråda ut ur det gemensamma polisdistrikt, som den eventuellt tillhör. Detta kan betyda att en väldimensionerad polisorganisation slås sönder såväl personellt som i övrigt. Det är tydligt att det i ett sådant fall är av alldeles särskilt intresse att kommunombildningen icke skall framtvinga en ny polisdistriktsindelning.

Beträffande polispersonalens mobilitet anföres i promemorian bl. a. följande. Den nuvarande ordningen medför, att polisen i stort sett blir bunden vid sitt distrikt.

Med vårt system i fråga om polisväsendet är detta säkert riktigt. Men det bör naturligtvis finnas möjlighet att vid behov frångå denna regel. Landsbygdspolisen kan i icke oväsentlig utsträckning utnyttjas utanför sitt anställningsdistrikt medan stads- och köpingspolis — nu bortsett från reservpolisen — endast i extraordinära fall kan kommanderas till tjänstgöring i annat polisdistrikt. Detta sammanhänger med statsbidragsreglerna. Om och i den mån allmänt statsbidrag lämnas till städer och köpingar skulle denna olägenhet automatiskt undanröjas. Polispersonalen i städer och köpingar, som berättigades till allmänt statsbidrag, skulle då kunna tagas i anspråk efter samma grunder som landsbygdspolisen samtidigt som denna polis i större utsträckning skulle kunna utnyttjas i städer och köpingar. Reformen skulle alltså leda till ömsesidig nytta. — Även i ett annat avseende är gällande ordning otillfredsställande, nämligen därutinnan att en landsfiskals möjligheter att oberoende av polisdistriktsindelningen använda honom underställd personal inom landsfiskalsdistriktet är begränsade. Om en stad eller köping, som avses kunna sammanföras med annan kommun, likväl bildar eget polisdistrikt, bör polischefen vid

behov av tillfällig förstärkning kunna obehindrat utnyttja dess personal i annan del av landsfiskalsdistriktet. Detta motiverar att statsbidrag bör utgå oberoende av om staden eller köpingen ingår i gemensamt polisdistrikt. I anslutning till dessa regler bör självfallet också stadgas, att landsfiskal — utan att som nu behöva vända sig till länsstyrelsen — inom sitt verksamhetsområde äger tillkalla polisförstärkning från annat polisdistrikt till stad eller köping.

I departementspromemorian ifrågasättes vidare en ändring i den nuvarande bestämmelsen att reservpolis icke får tagas i anspråk utan länsstyrelsens eller i brådskande fall landsfogdens medverkan så att sådan polis i stad inom landsfiskalsdistrikt utan dylikt medgivande skall efter landsfiskalens bestämmande få användas i hela hans distrikt.

Remissyttranden över departementspromemorian.

Promemorians förslag i fråga om polisdistriktsindelningen har av det stora flertalet remissinstanser i och för sig godtagits och betecknats som ett framsteg. Samtidigt har emellertid en betydande grupp — också bland dem som i och för sig tillstyrkt — uttalat sig för en längre gående reform, huvudsakligen i överensstämmelse med 1948 års polisutredningsförslag. Promemorieförslaget avstyrkes endast av några få remissorgan, främst bland dem kommunförbundens styrelser.

Bland de helt tillstyrkande myndigheterna kan nämnas *länsstyrelsen i Västmanlands län*, som anför.

De föreslagna ändringarna i föreskrifterna om polisdistriktsindelningen kommer säkerligen att i många fall medföra en bättre organisation än den nuvarande. Att nu införa helt tvingande bestämmelser för att få till stånd större polisdistrikt torde icke vara välbetänkt. Härmed bör i varje fall anstå i avvaktan på resultatet av den utredning om kommunal samverkan, som kommer att påbörjas inom den närmaste tiden.

Länsstyrelsen i Uppsala län finner förslaget i fråga om distriktsindelningen ändamålsenligt och *statskontoret, statspolisintendenten* och *länsstyrelsen i Malmöhus län* lämnar det utan erinran.

Även *länsstyrelsen i Kopparbergs län* delar i huvudsak den i promemorian uttalade uppfattningen och anser, att en fullt genomförd kongruens mellan landsfiskals- och polisdistrikten icke är erforderlig. I flera fall torde önskvärda organisatoriska förbättringar kunna uppnås utan att samtliga kommuner inom ett landsfiskalsdistrikt sammanförs till ett polisdistrikt. Länsstyrelsen vänder sig emellertid i viss mån mot den i promemorian uttalade uppfattningen, att kommunerna själva så långt möjligt bör få ett avgörande inflytande på polisväsendets utformning och anför.

Länsstyrelsen vill som sin mening framhålla, att polisväsendet, i vad det avser upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet, är en så viktig statsuppgift, att kommunernas egen uppfattning icke alltid kan tillmätas ett avgörande inflytande på polisväsendets organisatoriska utformning.

Länsstyrelsen förutser, att det i åtskilliga fall inom landet kan bliva nödvändigt att sammanföra kommuner, vare sig de äro lands- eller stadskommuner, mot deras vilja i större polisdistrikt. Självfallet bör dock ett sådant sammanförande icke ske utan att starka organisatoriska skäl tala för en dylik samordning. Några generella regler angivande de förutsättningar, under vilka ett sådant sammanförande bör ske, kan icke uppställas utan måste förutsättningarna härför prövas från fall till fall, varvid en noggrann avvägning måste göras mellan för- och nackdelar. Äro de organisatoriska skälen tillräckligt starka, bör en sammanläggning — såsom även förutsättes i 9 § polislagen — alltfört kunna ske även om de berörda kommunerna ej äro överens härom.

Länsstyrelsen i Södermanlands län upplyser, att man där redan för åtskilliga år sedan tillvaratagit de hittillsvarande möjligheterna att sammanföra kommunerna inom ett landsfiskalsdistrikt till ett polisdistrikt. Samma princip följdes genomgående med kommunernas medverkan, då distriktsindelningen i anledning av den nya kommunindelningen omarbetades. Länsstyrelsen kan därför antaga, att föreliggande förslag att de mindre städerna och köpingarna skall kunna bilda gemensamt polisdistrikt med annan sådan kommun eller med landskommun med de fördelar detta skulle erbjuda i organisatoriskt hänseende skulle komma att vinna anklag inom länet. Länsstyrelsen biträder detta förslag.

Länsstyrelsen i Gotlands län meddelar, att polisdistriktsindelningen även på Gotland numera genomförts i enlighet med polisutredningens förslag, dock med undantag för Slite landsfiskalsdistrikt, i vilket Slite köping ingår som särskilt polisdistrikt. En lagändring, som ger möjlighet att inlemma sistnämnda polisdistrikt i det övriga polisdistriktet, är givetvis önskvärd. Länsstyrelsen uttrycker emellertid farhågor för att kommunerna i allmänhet, under åberopande av statspolisens förstärkning, kommer att vägra sin medverkan till nödvändiga rationaliseringar i fråga om polisdistriktsindelningen och utbyggnad av den lokala polisen.

Länsstyrelsen i Stockholms län tillstyrker förslaget i princip, därvid länsstyrelsen emellertid utgår från att frågan om en längre gående samordning kommer att övervägas i ett större sammanhang. En liknande uppfattning uttalar av *länsstyrelserna i Skaraborgs, Gävleborgs och Västernorrlands län*.

Jämväl *länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Värmlands, Jämtlands och Västerbottens län* tillstyrker promemorieförslaget eller förklarar att de ej motsätter sig detsamma, men de uttalar samtidigt mer eller mindre bestämt, att en ordning enligt vilken varje landsfiskalsdistrikt skall utgöra ett polisdistrikt varit mera tillfredsställande. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* framhåller sålunda, att erfarenheterna från länet ger vid handen att organisatoriska och även ekonomiska fördelar kan vinnas med en sådan ordning. Ett så starkt intresse härför måste anses föreligga, att genom lagstiftning bör undanröjas de hinder, som nu finns mot genomförande av en dylik orga-

nisation. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* anser, att den lämpligaste polisdistriktsorganisationen åstadkommes, om landsfiskalsdistrikten får utgöra polisdistrikt, men framhåller, att om man skall hålla på principen att kommuner icke mot sin vilja bör sammanläggas till gemensamt polisdistrikt, torde förslaget bli utan större betydelse. Denna principiella inställning till bildandet av större polisdistrikt torde enligt länsstyrelsens mening för övrigt medföra att en förbättrad polisdistriktsindelning icke kan åvägbringas annat än i något enstaka fall. Länsstyrelsen anser att kommunerna icke bör tillerkännas ett så avgörande inflytande på detta område att en genomgripande förbättring av polisorganisationen på landsbygden icke kan genomföras utan kommunernas samtycke. Enligt *länsstyrelsen i Jämtlands län* har förhållandena på polisväsendets område under senare år utvecklats så, att en rationell polisorganisation knappast kan åstadkommas utan att ökade möjligheter skapas för sammanslagning av kommuner till större gemensamma polisdistrikt.

Än mera bestämt förordas en sådan reform av polisdistriktsindelningen av *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Örebro och Norrbottens län*, vilka alltså samtliga förordar att i princip varje landsfiskalsdistrikt skall utgöra ett polisdistrikt. *Länsstyrelsen i Örebro län* framhåller, att erfarenheten visat att först genom en sådan anordning kan en fullt rationell polisorganisation uppbyggas. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* förklarar, att såvitt den kan inse lär frågan om polisväsendets förstärkande inte tillfredsställande lösas på annat sätt. Först härigenom kan en eller flera befälstjänster inrättas så att polischefen får sådan kvalitativ förstärkning av sin personal, att han kan utföra det utredningsarbete, som finnes inom distriktet. Vill man av olika skäl icke sammanföra olika kommuner till ett kommunalförbund, torde man i stället böra välja den större kommunala enheten landstinget som underlag för polisväsendets organisation.

Även *föreningen Sveriges landsfogdar* anser, att polisdistrikten bör organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med polisutredningens förslag och tillägger.

Omfattningen av ett polisdistrikt är ofta avgörande för dess bärkraftighet i fråga om personal och utrustning och alltså för polisväsendets effektivitet. — — — Med den kännedom föreningen har rörande landskommunernas (landskommunernas förbunds) inställning till hithörande frågor är det tyvärr icke möjligt att hysa förhoppning om någon avsevärd förbättring i stort sett av landsbygdens polisväsen, därest det föreliggande förslaget blir grundläggande för ny lagstiftning.

På liknande sätt har flertalet av *de enskilda landsfogdarna* uttalat sig. Åtskilliga landsfogdar har emellertid i och för sig givit uttryck åt tillfredsställelse över en lagändring som innebär att städer och köpingar kan få bilda gemensamt polisdistrikt med andra kommunala enheter. *Landsfogden i Uppsala län* gör gällande, att helst varje län bör utgöra ett polisdistrikt,

och att därvid den kommunala anknytningen i huvudsak kan erhållas genom landstingen.

Föreningen Sveriges landsfiskaler tillstyrker visserligen förslaget men framhåller samtidigt, att det inom kåren sedan länge rått full enighet om att den enda åtgärd, som är ägnad att effektivt lösa det föreliggande problemet inom ramen för ett kommunalt polisväsen, är att organisera polisdistrikten så att de sammanfaller med landsfiskalsdistrikten. Förslagets genomförande måste befaras komma att få ringa värde, om icke länsstyrelserna begagnar sig av sin rätt att även mot kommunernas önskan förordna om polisdistriktsindelningen.

Svenska polisförbundet har icke något att erinra mot förslaget i denna del men erinrar om att förbundet i tidigare yttranden tillstyrkt, att polisdistrikten skulle göras identiska med landsfiskalsdistrikten.

Som förut nämnts avstyrkes promemorieförslaget av styrelserna för *svenska landskommunernas förbund* och *svenska stadsförbundet*. Landskommunernas förbunds styrelse anför därvid bl. a. att ett sammanförande av en landskommun till gemensamt polisdistrikt med intilliggande stad eller köping torde komma att öka den på landskommunalt håll rådande olusten inför huvudmannaskapet för polisväsendet. Det ligger i sakens natur att polisstyrkan i ett sådant fall stationeras inne i tätorten. Regelmässigt har tätorterna ett relativt större behov av poliskåren än de egentliga landsbygdsområdena. Oberoende av om kostnaderna fördelades i proportion till skatteunderlagen eller till invånarantalet skulle därför landskommunen sannolikt känna sig som missgynnad part. — I fråga om förbundsstyrelsens allmänna inställning till kommunalförbundsinstitutet hänvisas till vad förut anförts (avd. III s. 33).

Styrelsen för svenska stadsförbundet anser visserligen, att vad som i promemorian anförts om behovet av att inkludera såväl köpingarna som mindre städer i en polisdistriktsindelning, anpassad efter indelningen i landsfiskalsdistrikt, har åtskilligt fog för sig. Om frågan i stället gällde att för åstadkommande av en sådan distriktsindelning genomföra ett partiellt förstataligande av polisväsendet, skulle styrelsen fördenskull icke vilja motsätta sig, att detta förstataligande även finge omfatta köpingarna och mindre städer. Men då det förutsattes, att dessa alltjämt skall formellt stå såsom huvudmän för polisväsendet inom sina områden, kan styrelsen icke acceptera ett förslag, som avser att beröva dem rätten att såsom särskilda enheter fullgöra de med detta huvudmannaskap förenade uppgifterna.

Beträffande förslaget att stad vars invånarantal uppgår till minst 10 000 som regel skall utgöra särskilt polisdistrikt, har vissa erinringar rests mot detsamma.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län anför, att den beträffande polisdistriktsindelningen icke finner tillräckliga skäl förebragta för den sålunda gjorda

åtskillnaden med hänsyn till städernas folkmängd. En gränsdragning efter folkmängden finner länsstyrelsen så mycket mera obefogad, som avvikelse därifrån i åtskilliga fall ändock blir nödvändig. Även utan de föreslagna särbestämmelserna för stad med minst 10 000 invånare kommer ju ändock att gälla, att förening av staden med andra kommuner icke kan komma till stånd, såvida icke de berörda kommunerna är ense därom eller det för polisverksamhetens behöriga upprätthållande finnes särskilt påkallat. Man torde kunna utgå ifrån, att länsstyrelserna kommer att beakta de särskilda skäl till varsamhet, som föreligger när det gäller att förena städer med jämförelsevis stor folkmängd med andra kommuner. Enligt länsstyrelsens mening bör alltså i landsfiskalsdistrikt ingående stad kunna under samma förutsättningar och på samma sätt som för närvarande gäller i fråga om landskommuner förenas med annan eller andra kommuner inom landsfiskalsdistriktet till polisdistrikt.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län är inne på liknande tankegångar, då den anför.

I promemorian har uttalats att i fråga om städer med mer än 10 000 invånare i allmänhet icke föreligger samma behov av en samordning av polisväsendet med kringliggande landsbygd som i småstäderna och köpingarna. Länsstyrelsen kan med kännedom om föreliggande lokala förhållanden icke helt biträda denna uppfattning. Länsstyrelsen vill här endast peka på ett fall inom länet där hänsynen till en effektiv och rörlig polisorganisation kräver en sådan samordning, nämligen Ludvika stad med sina över 10 000 invånare och den kringliggande Ludvika landskommun. Bebyggelsen i stadens ytterområden övergår på flera ställen direkt i bebyggelsen inom landskommunen. Då staden och landskommunen nu utgöra särskilda polisdistrikt, äro polismännen i staden utom de tre reservpolismännen i princip förhindrade att ingripa inom de delar av det sammanhängande tätbebyggda området, som ligger inom landskommunen, oaktat staden och landskommunen ha gemensam polischef. I detta fall tala starka skäl för en samordning av stadens och socknens polisväsende.

Länsstyrelsen i Värmlands län anser att det finns åtskilliga städer med folkmängd överstigande 10 000 invånare, som med fördel kunde organisatoriskt sammanföras med landsbygd. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* framhåller, att förslaget skulle lämna endast 13 städer inom landsfiskalsdistrikt, där även annan kommun ingår, utanför möjligheten att ingå i gemensamt polisdistrikt. I fråga om flertalet av dessa städer torde efter särskild prövning böra medges att de får förenas med de övriga kommunerna till ett polisdistrikt. Länsstyrelsen frågar sig, om regeln i så fall är erforderlig.

Promemorians förslag i fråga om ökning av polispersonalens mobilitet har i allmänhet lämnats helt utan erinran och i flera fall livligt tillstyrkts.

Ett exempel på den nuvarande ordningens konsekvenser lämnas av *drättselkammaren i Tidaholm*, som anför.

När som i Tidaholm gränsen mellan stadens polisdistrikt och angränsande polisdistrikt i visst fall går i en gata, bebyggd å ömse sidor, är det orimligt att icke stadens polispersonal skall kunna användas för handräkningsåtgärder på båda sidor om gatan utan att en polisman, boende på flera mils avstånd från Tidaholm, skall behöva tillkallas för utförande av handräkningsåtgärderna inom landsbygdsdistriktet. Det måste också anses otillfredsställande att vid exempelvis upprättande av en polisspärre för gripande av efterlyst person stadens polispersonal måste anordna spärren inom stadens område fastän det varit i alla avseenden lämpligare om spärren kunnat anordnas vid ett vägskäl några hundra meter utanför stadens gräns.

Drättselkammaren tillstyrker de föreslagna formerna för förbättring av mobiliteten men finner det önskvärt att vissa kompletterande föreskrifter utfärdas.

Från några håll har ifrågasatts, att möjligheterna att taga polis i anspråk utanför det egna polisdistriktet borde ökas utöver vad som föreslagits i promemorian. Sålunda framhåller *länsstyrelsen i Södermanlands län*, att det skulle vara till fördel, om polischeferna inom angränsande distrikt kunde överenskomma om erforderligt bistånd med personal, då omständigheterna ger anledning därtill.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser, att en länsstyrelse i princip bör äga samma möjlighet att disponera över all polispersonal inom länet, oavsett om statsbidrag utgår eller ej. Självfallet borde dock, om länsstyrelsen rekvirerar polis från ett distrikt, som ej åtnjuter annat statsbidrag än för reservpolisen, ersättning härför utgå till distriktet. Som stöd för sin mening åberopar länsstyrelsen följande exempel.

Omedelbart utanför Falu stadsgräns ligger en av Skandinavien största skidbackar, där ofta internationella backtävlingar hållas, vilka draga en mycket stor publik. Trafikförhållandena i backens närhet äro besvärliga, vilket fordrar insättande av ett stort antal polismän. Vid dessa tävlingar får länsstyrelsen utnyttja polispersonal från ofta avlägset belägna orter i länet vilket är förenat med dryga kostnader för statsverket, men är förhindrad att från Falu stads poliskår använda andra än de tre reservpolismännen. Inom länet förekomma andra större sporttävlingar, som regelbundet samla en publik på 50 000 människor eller mera. Vad länsstyrelsen främst åsyftar är det årligen återkommande Vasaloppet och de större motortävlingarna utanför Hedemora. Dessa tävlingar fordra för ordningens upprätthållande och trafikens reglerande mycket starka polisuppbåd. I detta sammanhang kan även nämnas midsommarfirandet i Leksand, som på grund av den stora publiktillströmningen fordrar lika stor polisförstärkning. Icke heller i dessa fall kunna poliskårerna i Falun, Borlänge och Ludvika stad utnyttjas utöver det antal reservpolismän, städerna förfoga över, utan måste statspolispersonal från andra län dirigeras till platserna.

Länsstyrelsen anför vidare.

Även i andra fall än de nu relaterade kan behov uppkomma av att få utnyttja de större städernas polispersonal utanför de egna distrikten, exempelvis då i samband med mord eller andra grova brott vissa vägspärrar böra anordnas. Av trafiktekniska skäl kan det vara lämpligt, att ordna spärrarna icke på stadens områden utan utanför stadsgränsen såsom vid ett vägskäl, där flera vägar sammanstråla. Icke heller i ett sådant fall är det möjligt att använda annan personal från staden än den fåtaliga reservpolisen, vilken ofta är alldeles otillräcklig. Spärrarna måste i regel anordnas av annan polispersonal än stadens, vilket kan föranleda en besvärlig organisatorisk omgång och en försening av spärrarnas anordnande.

Även *länsstyrelsen i Norrbottens län* är inne på tanken att i viss mån frigöra bestämmelserna om mobilitet från reglerna om statsbidrag. Polispersonal inom stad och köping, som utgör eget polisdistrikt, borde efter länsstyrelsens eller landsfogdens bestämmande få tas i anspråk mot ersättning av statsmedel.

Styrelserna för svenska landskommunernas förbund och svenska stadsförbundet avstyrker promemorieförslaget även i förevarande del men har icke närmare motiverat sin inställning. *Stadsförbundets styrelse* framhåller emellertid, att den önskade större rörligheten för lokalpolisen kan vinnas, om städer och köpingar blir likställda med landskommunerna i fråga om rätten till statsbidrag och att det för ändamålet icke synes behövt att samordna den med övriga kommuner inom respektive polisdistrikt.

Förslaget att lokal polischef utan medgivande från högre ort skall äga kommendera reservpolis inom sitt polischefsdistrikt till tjänstgöring inom hela distriktet har väckt vissa betänkligheter. *Länsstyrelsen* och *landsfogden i Blekinge län* framhåller, att reservpolisen är länsstyrelsens reserv. Om förslaget genomföres, kan det tänkas, att då länsstyrelsen finner sig behöva disponera reservpolisen denna redan är tagen i anspråk av den lokala polischefen. Detta kan medföra olägenheter. *Landsfogden i Göteborgs och Bohus län* anser att en polischef, som använder sig av den föreslagna befogenheten, bör åläggas att omedelbart anmäla förhållandet till länsstyrelsen. Härigenom vinnas kontroll över att rekvisitionsmöjligheten ej missbrukas, med de icke önskvärda ekonomiska konsekvenser, som detta kan medföra.

Landsfogden i Västmanlands län anmärker, att om polisdistrikten organiseras i enlighet med vad 1948 års polisutredning föreslagit, bör reservpolisen försvinna.

Departementschefen.

Polisväsendets kommunala anknytning sker enligt gällande lagstiftning genom polisdistrikten. Enligt polislagen är det sålunda icke de enskilda primärkommunerna, som svarar för polisverksamhetens upprätthållande,

utan dessa distrikt. Då varje stad och köping alltid skall utgöra eget polisdistrikt, har denna grundsats emellertid icke någon självständig betydelse för dessa kommuners del och även ifråga om de egentliga landsbygds-kommunerna är det framför allt då flera kommuner inom ett polisdistrikt bildar kommunalförbund för polisväsendet som distriktet i viss mån kan anses som en självständig enhet. I dessa fall begränsas de i förbundet (polisdistriktet) ingående kommunernas bestämmanderätt över polisväsendet av föreskrifterna om beslutanderätten inom ett kommunalförbund. Förbundsdirektionen träder här delvis i stället för organen i de särskilda kommunerna. I övriga landsbygdskommuner, vare sig de ingår i gemensamma polisdistrikt eller ej, handlägges liksom i städer och köpingar polisärendena som andra kommunala angelägenheter.

Om alltså polisdistriktsindelningen f. n. är av mera begränsad betydelse såsom normerande för huvudmannaskapet för polisen och dess utövning, är indelningen i polisdistrikt däremot av stor vikt ur organisatorisk synpunkt. Polisdistrikten är nämligen organisationsenheter för polisväsendet. Personalen i varje polisdistrikt bildar sålunda en egen poliskår, som inom sig i första hand måste sörja för nödig avlösning vid tjänstfrihet, semester, sjukdom m. m. och vars lokaler och gemensamma utrustning såsom bilar o. dyl. icke kan användas av annan polispersonal. Är polisdistriktet icke identiskt med polischefens verksamhetsområde, kan sålunda polischefen icke fritt disponera vare sig personal eller sådan utrustning inom hela detta område. Polispersonalen får icke användas utanför sitt anställningsdistrikt annat än i vissa i polislagen angivna fall och även då detta sålunda är tillåtet, nämligen i fråga om polis i rena landsbygdsdistrikt och annan polis vars avlöning helt eller delvis bestrides av statsmedel, gäller vissa i administrativ ordning givna begränsningar. Dessa förhållanden utgör en olägenhet i första hand ur allmän effektivitetssynpunkt.

Såsom jag redan tidigare framhållit är polislagens regler om indelning i polisdistrikt icke tillfredsställande. Eftersom en lämplig distriktsindelning enligt vad nyss sagts är av stor betydelse för polisorganisationens effektivitet, är det angeläget att bristerna på detta område i görligaste mån undanröjes.

Det kanske största hindret för en rationell indelning är den kategoriska bestämmelse, enligt vilken stad och köping alltid måste bilda eget polisdistrikt. Såsom 1939 års polisutredning framhållit bildar en stad eller köping ofta tillsammans med kringliggande bygd en naturlig enhet i polishänseende. Såsom torde ha framgått av vad jag förut anfört skulle väsentliga fördelar både ur organisatorisk och ekonomisk synpunkt i många fall stå att vinna, om polisväsendet för en sådan enhet kunde samorganiseras. Jag hänvisar i denna del även till vad som anförts i departementspromemorian och i yttrandena över densamma. Att ett starkt behov av lagändring här föreligger bekräftas av att det i särskilda fall inkommit framställningar

om åtgärder, som skulle göra det möjligt för stad eller köping att förena sig med annan kommunal enhet till ett gemensamt polisdistrikt. Länsstyrelserna har också allmänt förordat en sådan ordning.

Även när det gäller den egentliga landsbygden måste det i många fall vara förmånligt med tämligen stora polisdistrikt, detta icke minst såtillvida att de sammanlagda kostnaderna för polisväsendet genom rationaliseringsåtgärder kan nedbringas. Antalet polismän bör sålunda understundom kunna hållas lägre särskilt inom befälsgraderna och utgifterna för lokaler och utrustning o. dyl. begränsas. Erfarenheten har visat, att åtskilliga polisdistrikt överhuvudtaget varit för små för att kunna upprätthålla ett effektivt polisväsen. Särskilt gällde detta givetvis före kommunindelningsreformens genomförande. Men jag är ense med 1948 års polisutredning om att de förbättringar, som denna reform otvivelaktigt inneburit i förevarande hänseende, icke är så väsentliga, att den nya kommunindelningen överallt kan läggas till grund för indelningen i polisdistrikt. Det kan nämnas, att fortfarande omkring 70 landskommuner har mindre än 2 000 invånare och att omkring 250 sådana kommuner har ett invånarantal av 2 000—3 000.

Jag vill icke bestrida att den av 1948 års polisutredning föreslagna och av flertalet remissinstanser godtagna regeln — att polisdistrikt skall utgöras av åklagardistrikt om icke Kungl. Maj:t i undantagsfall medger annan indelning — ur polisiär synpunkt har flera fördelar och måhända är den mest rationella. Några av dessa fördelar har anförts i det föregående. I Södermanlands och Gotlands län och möjligen ytterligare något län har en sådan indelning också redan frivilligt genomförts så långt den nuvarande lagstiftningen medger detta. Några dåliga erfarenheter härav har icke redovisats. Trots detta anser jag mig icke böra förorda en tvingande bestämmelse av denna innebörd. Den medför nämligen, att kommunerna inom landsfiskalsdistriktet automatiskt föres samman till ett polisdistrikt, även om en sådan sammanslagning icke önskas från dessa kommuners sida. Särskilt från landskommunalt håll har framhållits, att detta utgör ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen och medför ett minskat reellt inflytande på polisärendenas handläggning. Dessa invändningar kan, som kommunalförbundslagen f. n. är konstruerad, icke fränkännas visst berättigande. Med hänsyn härtill och då det, som jag förut yttrat, måste anses önskvärt att det kommunala inflytandet på polisväsendets område bibehålles så starkt som möjligt, bör en dylik automatiskt verkande regel i fråga om polisdistriktsindelningen icke införas. Ofta torde man för övrigt kunna åstadkomma önskvärda organisatoriska förbättringar utan att samtliga kommuner inom ett landsfiskalsdistrikt sammanföres till ett polisdistrikt. Ett skäl som för närvarande kan åberopas för sammanförande av kommuner till gemensamt polisdistrikt bortfaller om, såsom jag kommer att förorda i det följande, polisen göres mobil inom landsfiskalsdistrikten. Om lagstiftningen angående kommunalförbund änd-

ras i den riktning som jag förut nämnt, bör det vidare finnas förutsättningar för att kommunerna i ökad utsträckning skall finna det förenligt med sina egna intressen att frivilligt ingå i gemensamma polisdistrikt. Jag vill framhålla, att det icke numera — såsom fallet var före kommunindelningsreformen — kan bli fråga om gemensamma polisdistrikt bestående av något större antal kommuner. Endast i ett mindre antal fall torde så många kommuner ingå i landsfiskalsdistrikt, att det överhuvudtaget kommer i fråga att ett polisdistrikt skall bestå av mer än tre kommuner eller delar därav.

I detta sammanhang må vidare framhållas, att nuvarande regler för polisdistriktsindelningens genomförande ger möjlighet att tvångsvis sammanföra två eller flera kommuner inom ett landsfiskalsdistrikt till ett polisdistrikt, om det för polisverksamhetens behöriga upprätthållande finnes särskilt påkallat. Då i sådana fall det allmänna intresset av ett effektivt polisväsen bör väga över kommunernas intresse av att själva i så stor utsträckning som möjligt få bestämma polisorganisationens utformning, när polisväsendet förblir kommunalt, anser jag att denna bestämmelse bör bibehållas. Såsom länsstyrelsen i Kopparbergs län framhållit kan det fortfarande tänkas bli nödvändigt att mot deras egen vilja sammanföra kommuner till ett polisdistrikt. Jag vill emellertid understryka, att ett sådant sammanförande icke kan ske utan att den i lagen angivna förutsättningen otvetydigt är för handen och att detta måste prövas från fall till fall.

Efter dessa mera principiella synpunkter vill jag närmare gå in på, hur polisdistriktsindelningen enligt min mening bör utformas. Utgångspunkten bör — liksom hittills och i enlighet med vad 1948 års polisutredning förutsatte — vara den att ett polisdistrikt icke skall kunna omfatta mer än ett åklagar(polischefs-)distrikt och icke heller utgöras av delar från flera sådana distrikt. Stad eller annan kommun, som bildar eget åklagardistrikt, skall alltså vara särskilt polisdistrikt (eller möjligen uppdelas i flera sådana). Det bör, såsom i departementspromemorian framhållits, öppnas möjlighet för städer och köpingar, som utgör del av landsfiskalsdistrikt, att med annan del av samma landsfiskalsdistrikt förena sig till ett gemensamt polisdistrikt. Beträffande köpingar bör denna möjlighet icke särskilt begränsas; köpingarna bör alltså ifråga om polisdistriktsindelningen överhuvudtaget jämföras med landskommunerna.

Vad angår städerna uppkommer emellertid särskilda problem, som delvis sammanhänger med reglerna om statsbidrag. I departementspromemorian har föreslagits, att städer med mer än 10 000 invånare (även om de utgör del av landsfiskalsdistrikt) fortfarande skall bilda särskilda polisdistrikt, där icke Kungl. Maj:t på grund av särskilda omständigheter medger att sådan stad får sammanläggas med annan kommun till gemensamt polisdistrikt. Skälen härtill är följande. Inom ett och samma polisdistrikt får den där anställda polispersonalen i princip användas fritt, utan begränsning till tjänstgöringsort eller dylikt. Om en stad får ingå i gemensamt

polisdistrikt med en eller flera andra kommuner, medför detta, att de poliser, som staden bekostar, utan särskild ersättning kan komma att användas även i andra delar av polisdistriktet. Detta bör icke skäligen komma ifråga utan att staden åtnjuter allmänt statsbidrag efter liknande grunder som de övriga delarna. I fråga om städer med mer än 10 000 invånare föreligger emellertid icke samma intresse för staten att låta dem få sådant bidrag. Dessa städer är nämligen för närvarande skyldiga att mot viss gottgörelse av statsmedel tillhandahålla reservpolispersonal, som den lokale polischefen (landsfiskalen) vid speciella behov kan disponera inom hela sitt distrikt. Vidare kan sådana städer åläggas att hålla statspolis. Överhuvudtaget torde i fråga om dessa städer i allmänhet icke föreligga samma behov av samorganisation i polishänseende med kringliggande landsbygd som i de mindre städerna och i köpingarna. Det är vidare självfallet att en begränsning av statsbidragsgivningen bör eftersträvas. Endast då särskilda skäl föreligger bör därför medges, att en stad med mer än 10 000 invånare får sammanläggas med annan kommun till gemensamt polisdistrikt och få rätt till statsbidrag. I promemorian framhålls, att undantagsregeln bör tillämpas restriktivt. Det enda som bör få föranleda dess tillämpning är intresset av en effektiv och rörlig polisorganisation.

Dessa synpunkter, som i allmänhet godtagits av remissinstanserna, måste enligt min mening anses bärande. Visserligen är det, som länsstyrelsen i Norrbottens län påpekat, icke något större antal städer inom landsfiskalsdistrikt som har ett invånarantal på över 10 000 och begränsningsregeln kan ur denna synpunkt sägas icke ha någon större räckvidd. Det bör emellertid framhållas, att 6 av dessa städer har mer än 15 000 invånare. Att ge statsbidrag åt polisväsendet i sådana förhållandevis stora städer, kan enligt min mening icke nu komma i fråga. Jag föreslår alltså, att den i promemorian föreslagna regeln genomföres.

I detta sammanhang vill jag anmärka, att en stad, som enligt nyssnämnda regel får tillstånd att ingå i gemensamt polisdistrikt, icke vidare bör vara skyldig att tillhandahålla reservpolis. Genom att staden får allmänt statsbidrag uppnår man, att den för stadens behov anställda polispersonalen blir allmänt mobil enligt stadgandet i 7 § 1 mom. första stycket polislagen. Det synes då meningslöst att låta staden förbli reservpolisstad och uppbära det därmed förenade särskilda statsbidraget.

För att undvika störande rubbningar i polisorganisationen är det nödvändigt, att de förändringar som kan uppkomma i städernas invånarantal icke automatiskt får återverka på polisdistriktsindelningen (och reglerna om skyldighet att tillhandahålla reservpolis). I promemorian föreslås, att invånarantalet den 1 januari 1953 i första hand skall vara avgörande och att sedermera inträdande förskjutningar endast efter särskilt förordnande

av Kungl. Maj:t skall få ändra stadens ställning i polishänseende. Denna regel har så gott som undantagslöst godtagits av remissinstanserna, och jag finner den väl motiverad. Särskilt med hänsyn till frågornas betydelse ur statsbidragssynpunkt bör beslutanderätten tillkomma Kungl. Maj:t och icke vederbörande länsstyrelse.

Däremot bör länsstyrelserna givetvis behålla sin hittillsvarande beslutanderätt i fråga om landsfiskalsdistrikts indelning i polisdistrikt. Beträffande bestämmelserna härom i 9 och 10 §§ polislagen anser jag som förut antytts någon ändring ej erforderlig men anser mig böra stryka under att ett sammanförande tvångsvis av kommuner till ett polisdistrikt kan komma i fråga endast om särskilda skäl föreligger.

Vad angår polisdistriktens allmänna ställning och konstruktion avser jag icke heller att göra någon ändring. Inom varje polisdistrikt skall organisationen i princip planeras med hänsyn till vad som är lämpligt och behövt för hela distriktet. Bestämmelserna i 16 § polislagen bör kvarstå oförändrade. När ett polisdistrikt består av endast en kommun eller del av kommun, blir det alltså liksom hittills de allmänna kommunala organen, som kommer att handha polisfrågorna. Består polisdistriktet däremot av område från mer än en kommun, skall länsstyrelsen fortfarande kunna förordna om bildande av kommunalförbund i de fall då detta anses erforderligt; eljest skall det ankomma på kommunerna att reglera sitt mellanhavande genom avtal. Mellan kommuner inom samma polisdistrikt skall kostnaderna i princip fördelas efter polispersonalens sannolika användning i de särskilda delarna av distriktet. Jag vill ännu en gång erinra om att nya och förbättrade former för kommunernas samverkan inom kommunalförbunden är att vänta.

Utnyttjar man de ökade möjligheter till en lämplig polisdistriktsindelning, som de nu föreslagna bestämmelserna innebär, kommer detta att medföra avsevärda fördelar i fråga om polispersonalens användbarhet och rörlighet. Även om indelningsfrågorna löses på bästa sätt, kommer detta emellertid icke att räcka till för att åstadkomma en i sin helhet effektiv polisorganisation. Dessutom måste man bl. a. få till stånd en lämplig samverkan mellan de olika polisdistrikten, särskilt i form av en mera vidsträckt mobilitet. Bestämmelserna om mobilitet är som tidigare framhållits utformade i nära anslutning till reglerna om statsbidrag. Befattningshavare vid polisväsendet utom statspolis och reservpolis får som regel användas utanför anställningsdistriktet, endast under förutsättning att hans avlöning helt eller delvis bekostas av statsmedel. Detta är för närvarande fallet med poliserna i de egentliga landsbygdsdistrikten, däremot icke med poliserna i städer och med dem jämställda köpingar. Först då utomordentliga omständigheter därtill föranleder, kan Kungl. Maj:t förordna, att dessa sistnämnda poliser får användas utanför anställningsdistriktet. Stads- och köpingspolisernas bristande mobilitet kan såsom framgår av vissa remiss-

yttranden leda till delvis orimliga konsekvenser. I den mån även städer och köpingar finge allmänna statsbidrag, skulle dessa olägenheter bortfalla. 1948 års polisutredning, som förordade att statsbidrag skulle utgå till alla kommuner, kunde därför också föreslå införandet av en allmän skyldighet för lokalpolisen att vid särskilt behov tjänstgöra utom vederbörande polisdistrikt. I departementspromemorian föreslås, som jag tidigare antytt, att alla köpingar samt (i huvudsak) de städer, som den 1 januari 1953 hade mindre än 10 000 invånare, skall bli delaktiga av de allmänna statsbidragen. Detta skulle medföra att polispersonalen i nämnda städer och köpingar — tillhoppa omkring 800 man — skulle kunna användas efter samma grunder som poliserna i landsbygdsdistrikten. Samtidigt skulle landsbygdspolisen i större utsträckning kunna utnyttjas i städer och köpingar. I promemorian framhålles, att om en köping eller stad, som enligt de föreslagna reglerna om distriktsindelningen skulle kunna sammanföras med annan kommun, likväl bildar eget polisdistrikt, så bör landsfiskalen (polischefen) trots detta vid behov av tillfällig förstärkning obehindrat kunna utnyttja köpingens eller stadens personal i annan del av landsfiskalsdistriktet. Likaså bör polischefen självfallet, när behov av polisförstärkning uppkommer i staden eller köpingen, kunna tillkalla sådan förstärkning från annan del av sitt verksamhetsområde, utan att som nu behöva vända sig till länsstyrelsen. I promemorian uttalades vidare, att om en reservpolisstad ingår i landsfiskalsdistrikt, landsfiskalen vid tillfälligt behov bör, utan medgivande från högre ort, få kommendera reservpolispersonalen till tjänstgöring i andra delar av landsfiskalsdistriktet.

Promemorians förslag i förevarande delar har endast föranlett erinringar i några få remissyttranden och jag kan i huvudsak ansluta mig till det samma. Förslaget påkallar icke någon ändring i polislagen utan endast i administrativt utfärdade författningar.

Med hänsyn till vad länsstyrelsen i Kopparbergs län anfört i sitt yttrande över departementspromemorian finner jag det emellertid tveksamt, huruvida den nu skisserade nya ordningen verkligen skulle medföra en helt tillfredsställande mobilitet för lokalpolisen. I yttrandet göres gällande, att länsstyrelsen i princip bör äga samma möjlighet att disponera över all polispersonal inom länet. Till stöd för denna mening åberopar länsstyrelsen några exempel, som får anses visa att väsentliga olägenheter i vissa fall kan uppkomma genom att de större städernas poliser (bortsett från stats- och reservpolis) normalt icke får användas utanför de egna distrikten. Exempelen är av två olika typer. Den ena typen avser stora idrottslävlingar och folkfester, som drar till sig en väldig publik och som för ordningens upprätthållande och trafikens reglerande fordrar mycket starka polisuppbåd. Vid dessa tillfällen tvingas länsstyrelsen att använda polispersonal från avlägsna orter i länet eller statspolis från andra län, trots att det i närbelägna större städer inom länet finns polispersonal, som skulle kunna

utnyttjas för ändamålet om icke polislagens bestämmelser lade hinder i vägen. Den andra typen avser sådana fall då i samband med mord eller andra grova brott vissa vägspärrar bör anordnas och det av trafiktekniska skäl kan vara lämpligt att ordna spärrarna icke inom den större stad, som närmast beröres, utan på någon plats utanför stadsgränsen. Icke heller i ett sådant fall kan man använda annan personal från staden än den fåtaliga reservpolisen, vilken ofta är alldeles otillräcklig. Spärrarna måste då ordnas av polis från annat håll och detta kan föranleda en besvärlig organisatorisk omgång och försening. — Länsstyrelsen förutsätter, att om polis från en större stad i något av de här avsedda fallen användes utanför stadens område, ersättning härför bör utgå till staden.

Jag vill erinra om, att de av länsstyrelsen i Kopparbergs län påpekade olägenheterna skulle uppkomma endast i den mån det är fråga om polisen i städer, som enligt de av mig tidigare förordade reglerna icke skulle få allmänt statsbidrag, d. v. s. i huvudsak städer med minst 10 000 invånare. I dessa städer finns alltid reservpolis och ibland även statspolis. Därmed torde det i regel vara ganska väl sörjt för sådana tillfälliga behov av polisförstärkning, som normalt uppkommer i angränsande orter. Enligt min mening kan det därför icke komma i fråga att införa en sådan allmän mobilitet inom länen som länsstyrelsen i Kopparbergs län synes avse. Den skulle medföra, att statsverket till följd av ersättningsreglerna i 15 § 5 mom. polislagen skulle komma att belastas med kostnader, som kunde uppgå till avsevärda belopp. Jag anser emellertid att man på annat sätt skulle kunna komma tillrätta med sådana undantagsfall, som det här närmast är fråga om, nämligen genom att bygga ut den undantagsregel, som nu finnes i 7 § andra stycket polislagen. Där stadgas att Kungl. Maj:t, då utomordentliga omständigheter därtill föranleder, kan förordna att även polispersonalen i icke statsbidragsberättigade kommuner får användas utanför anställningsområdet. Det bör enligt min mening icke möta något hinder att, i vissa avgränsade fall, till länsstyrelserna decentralisera rätten att på angivet sätt förfoga över sådan personal. Jag vill föreslå att regeln härom utformas så, att om det i visst fall uppkommer särskilt behov av tillfällig polisförstärkning och detta behov icke utan synnerlig olägenhet kan tillgodoses på annat sätt, länsstyrelsen skall äga förordna att även annan befattningshavare vid polisväsendet än sådan, till vars avlöning statsbidrag utgår, får inom länet användas för polisverksamhet utom anställningsområdet. Särskild ersättning för sådan tjänstgöring kommer då att lämnas av staten enligt reglerna i 15 § 5 mom. polislagen. Angående den närmare innebörden av det föreslagna stadgandet får jag hänvisa till specialmotiveringen i det följande.

Jag vill i detta sammanhang slutligen erinra om, att 1948 års polisutredning i anslutning till frågan om samverkan mellan polisdistrikten även behandlade spörsmålet om en sådan samverkan genom ingående av avtal. Utredningen föreslog, att i polislagen skulle intagas en uttrycklig bestäm-

melse om att polisdistrikt skulle äga att med varandra träffa avtal rörande frågor av gemensam natur. Dessa avtal skulle fastställas av länsstyrelsen. Vidare skulle länsstyrelsen äga anmoda polisdistrikt att träffa avtal om frågor av särskild betydelse för polisverksamheten. Efterkom polisdistriktet icke en sådan anmodan, skulle länsstyrelsen äga meddela föreskrifter om den gemensamma frågan eller förelägga vite.

Med hänsyn till min förut uttalade allmänna inställning att det kommunala inflytandet bör bibehållas så starkt som möjligt, kan jag icke biträda förslaget att utrusta länsstyrelserna med särskild tvångsmakt för att få till stånd avtal mellan polisdistrikt. Jag anser det icke heller erforderligt att i lagen införa en uttrycklig regel om polisdistriktens möjlighet att ingå avtal. Redan enligt gällande rätt anses nämligen samverkan mellan polisdistrikt kunna ske genom överenskommelser i kontraktsform, trots att frågan icke reglerats i lag. En sådan överenskommelse måste givetvis hållas inom den ram, som polislagen anger för polisverksamheten, och den får uppenbarligen icke rubba det principiella kommunala ansvaret för polisverksamheten inom vederbörande polisdistrikt. I direktiven för de sakkunniga som tillsatts för den förut nämnda utredningen om kommunalförbund m. m. har jag framhållit, att en fullständig reglering i lag av den interkommunala avtalsrätten knappast kan komma i fråga, men att det är tänkbart att bestämmelser meddelas i vissa avseenden, t. ex. om möjligheterna för en kommun att mot vederlag uppdraga åt en annan att ombestyrja viss kommunal uppgift. Utredningens resultat kan även i förevarande hänseende bli av betydelse för polisdistriktens verksamhet.

V. Frågan om ett statligt avlöningsreglemente för den kommunala polispersonalen.

Gällande bestämmelser om polispersonalens avlöning m. m.

De grundläggande bestämmelserna om polispersonalens ekonomiska förmåner meddelas i 8 § polislagen. Dessa bestämmelser avser endast sådana befattningshavare, som är anställda hos kommunala organ. För de hos staten anställda polistjänstemännen gäller överhuvud icke polislagen utan i stället allmänna lönereglementen m. m.

Enligt 8 § första stycket polislagen är polisdistrikt skyldigt att skäligen avlöna de polismän, som skall finnas anställda i distriktet, och de övriga befattningshavare, som erfordras för polisverksamhetens upprätthållande. Vidare har polisdistriktet att med skäligen pension förse innehavare av befattning, som är av stadigvarande beskaffenhet och av vilken befattningshavaren kan antas bli helt sysselsatt (ordinarie befattning). Och om befattningshavare avlidit i följd av skada, som åsamkats i tjänsten, skall polis-

distrikt ge hans änka och barn skäligt familjeunderstöd samt betala skälig begravningshjälp till dödsboet.

Polislagens ifrågavarande föreskrifter kompletteras av stadganden, meddelade i förordningen den 6 juni 1925 (nr 172) med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m., vanligen kallad *polislöneförordningen*. Där stadgas om personalens rätt till lön under sjukdom (1 § 1—3 mom.), om innehållande av lön vid avstängning från tjänstgöring m. m. (1 § 4 mom.), om minimitid för semester (2 §), om ordinarie befattningshavares skyldighet att avgå från tjänsten och rätt att därvid få pension (3 §), om sådan befattningshavares rätt till uppskjuten pension (4 §) och om rätten till familjeunderstöd (5 §). — Vid polislöneförordningens tillkomst anförde vederbörande departementschef, att författningen endast innefattar vissa minimiregler, som ansetts bära fastställas i personalens intresse. Sannolikt skulle polislagens bestämmelser om skyldighet att låta personalen få skälig lön och pension leda till att ungefär de i förordningen upptagna reglerna utan särskilt stadgande skulle bli genomförda. Emellertid syntes det bl. a. för att personalens villkor icke skulle bli alltför olika på olika orter vara lämpligt att uppta vissa minimiregler, om vilkas skälighet tvekan icke kan råda och som icke avser lönen eller pensionens belopp.

I samband med att lönen för en viss befattning fastställs skall — enligt 8 § fjärde stycket polislagen — också bestämmas, om befattningen skall vara ordinarie.

När det i ett polisdistrikt beslutats om avlöning, pensionering, familjeunderstöd eller begravningshjälp åt polispersonal eller i fråga huruvida en befattning skall vara ordinarie eller ej, skall beslutet underställas länsstyrelsens prövning. Ett underställt beslut kan antingen oförändrat fastställas eller också ogillas. Beslut om ekonomisk förmån får emellertid icke ogillas på den grund att förmånen bestämts till för lågt belopp, om icke beloppet uppenbarligen är oskäligt.

Det bör i detta sammanhang anmärkas att polisdistriktet enligt 8 § andra stycket polislagen också är skyldigt att sörja för uniformering och beväpning av distriktets polispersonal.

1948 års polisutredning.

Utredningen erinrar i sitt betänkande om att 1939 års polisutredning funnit den väsentliga olikhet i lönehänseende, som då förelåg, vara en framträdande olägenhet. Under tiden därefter har emellertid en avsevärd förändring kommit till stånd. Utredningen anför härom i huvudsak följande.

I de flesta polisdistrikt tillämpas f. n. de statliga löneplanerna och inplaceringen i lönegrader har i betydande omfattning skett efter enhetliga grunder. Genom en den 8 december 1945 mellan svenska stadsförbundet, å ena, samt bl. a. svenska polisförbundet, å andra sidan, träffad överens-

kommelse angående *normaltjänstereglemente för städernas ordinarie befattningshavare*, har förbunden överenskommit, att i vad på dem ankommer verka för att ett överenskommelsen bilagt reglemente med därtill hörande protokollsanteckningar kommer till tillämpning i städerna i oförändrat skick i de avseenden, där icke annat uttryckligen angivits i det samma. Vidare har den 28 april 1947 mellan svenska landskommunernas förbund och svenska polisförbundet träffats en överenskommelse angående *normalavlöningsreglemente för landskommunernas polispersonal*, enligt vilken de båda förbunden avtalat att ömsesidigt verka för att reglementet med därtill hörande löneplan vid förhandlingar med landskommunerna blir antaget i oförändrat skick. Till följd av dessa överenskommelser har en icke oväsentlig enhetlighet uppkommit för befattningshavarna även i vad angår andra löneförmåner än själva lönebeloppen. Resultatet av utvecklingen har sålunda blivit en betydligt jämnare lönesättning över hela riket än vad fallet var vid tiden för avgivandet av 1939 års polisutrednings betänkande. Allt fortfarande finns dock icke oväsentliga divergenser i lönesättningen.

1948 års polisutredning erinrar vidare om att utvecklingen i fråga om polislönerna ej gått friktionsfritt utan att förhållandena år 1947 lett till antagande av en lag den 20 juli 1947 om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande, i vilken föreskrevs viss tjänsteplikt för polispersonalen. Utredningen fortsätter.

Andra lagutskottet framhöll vid sin behandling av propositionen till lagen, att utskottet kommit till den uppfattningen, att en stor del av svårigheterna att nå en tillfredsställande ordning i fråga om polismännens avlöningsförhållanden bottnade i lokalt betingade olikheter, varför det snarast borde tagas under övervägande att genom statens försorg införa ett för all polispersonal i riket gemensamt avlöningsreglemente, som alla polisdistrikt skulle ha att tillämpa.

Utredningen har — — — beaktat, att staten självfallet i princip icke bör bestämma lönerna för kommunala befattningshavare. Regleringen av sådana befattningshavares löner bör i gängse ordning ske kommunalt under medverkan av de anställda. Ett statligt bestämmande av lönerna kan måhända undergräva känslan av ansvar hos vederbörande kommunala organ och därmed verka menligt för den kommunala självstyrelsen. För den ifrågasatta statliga löner regleringen måste därför kunna åberopas vägande skäl, och det gäller därför att avgöra, om sådana här göra sig gällande. — — — Utredningen erinrar om att effektiviteten hos polisväsendet i ej ringa grad nedsattes, om öppna eller maskerade stridsåtgärder skola förekomma. Ett för hela riket gemensamt lönesystem synes här vara av värde och ett sådant är även ägnat att förhöja effektiviteten bland annat genom att underlätta önskvärda flyttningar från ett distrikt till ett annat och genom att underlätta personals mera tillfälliga tjänstgöring i annat distrikt. Därest staten påtager sig en ökad och betydande andel av kostnaderna för polisväsendet, har staten även orsak att hävda att den bör få vidgat inflytande i lönefrågan.

Med hänsyn till dessa skäl har utredningen funnit, att ett lämpligt ökat statligt inflytande på ifrågavarande löneområde är motiverat.

Utredningen övergår därefter till spørsmålet, hur långt detta inflytande bör sträcka sig och hur ett lönereglemente på området bör vara beskaffat. I detta hänseende diskuterar utredningen dels ett fast reglemente, som direkt bestämmer, vilken lön som får och skall utbetalas, dels ett normallönereglemente, angivande vad som normalt är att anse som skäliga löneförmåner, och anför härvid bl. a. följande.

För ett fast reglemente kan lämplighetsskäl åberopas, men mot det talar flera omständigheter. Ett fast reglemente medför sålunda att personalorganisationen måste fastlåsas och innebär därför både ett statligt ingrepp, som sträcker sig längre än till enbart löneområdet, och en fara för stelhet hos organisationen. En sådan fast organisation torde vidare ej kunna genomföras utan lång övergångstid, och övergångssvårigheterna blir betydande. Ett fast reglemente borde slutligen gälla även för högre polismän och lämpligen utsträckas även till åklagare i kommunal tjänst. Detta kan leda till komplikationer med hänsyn till pågående omorganisationsåtgärder.

Utredningen stannar för att föreslå införandet av ett *normallönereglemente* för polispersonalen. Om innebörden härav och om reglementets omfattning anför utredningen i huvudsak följande.

Detta reglemente bör gälla för all ordinarie och sådan icke ordinarie polispersonal, som är stadigvarande och fullt sysselsatt av tjänsten. Det bör ange, vad som normalt är att anse som skäliga löneförmåner för denna personal, och det bör behandla icke blott lönesättningen utan även de löneförhållanden i övrigt, som i allmänhet brukar regleras i nutida lönereglementen. Det bör utfärdas av Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande. Detta hindrar ej, att polispersonalens organisation medverkar, innan beslut fattas.

Utredningen är av den uppfattningen, att det resultat — enhetlighet i lönesättningen och effektivitet utan sönrande säraktioner i lönehänseende — som man ansett sig kunna räkna med genom ett fast reglemente, bör kunna i ungefär samma utsträckning nås genom normallönereglementet. Detta reglemente förbjuder visserligen icke ett polisdistrikt att, om det så av särskilda skäl finner påkallat, tillförsäkra sin polispersonal bättre löneförmåner än enligt reglementet, men då enligt utredningens förslag underlaget för statsbidraget kommer att grundas på polispersonalens löner, beräknade enligt normallönereglementet, torde kommunerna endast i rena undantagsfall och endast, om starka sakliga skäl föreligga, komma att besluta högre löner än enligt reglementet. Av reglementets karaktär att vara avsett för normala fall följer även, att lägre löneförmåner än de enligt reglementet bestämda kunna finnas vara skäliga i vissa fall. — — — Utredningen vill dock starkt betona vikten av att avsteg från reglementet icke göras vare sig i den ena eller den andra riktningen annorledes än där så påkallas av särskilda lokala förhållanden.

Utredningen behandlar i sitt betänkande särskilt frågan om lönegradsplaceringen och framlägger i den delen ett detaljerat förslag. Ett utkast till normallönereglemente är fogat vid betänkandet.

En ledamot av utredningen har i ett särskilt yttrande vänt sig mot det föreslagna systemet med normallönereglemente under förklaring att detta skulle sätta polispersonalens fackliga verksamhet på undantag och att lönesättningen bör lösas genom ett förhandlingsförfarande mellan vederbörande parter.

Remissyttranden över 1948 års polisutredning.

Den av utredningen föreslagna ordningen har av det övervägande antalet remissinstanser mötts med starkt motstånd. Endast några få remissinstanser, bl. a. *statskontoret* och *länsstyrelsen i Kristianstads län* går förbehållslöst på utredningens linje med ett normallönereglemente. *Överståthållarämbetet*, *länsstyrelserna i Östergötlands, Blekinge, Hallands och Jämtlands län* samt *1948 års förhandlingsrättskommitté* godtar denna linje endast med tvekan eller med uttalande av betänkligheter. Kommittén ifrågasätter, om icke avlöningssystemet för polisen borde utformas på samma sätt som för folkskollärarna, d. v. s. så att reglementet måste följas helt för att statsbidrag skall utgå. *Överståthållarämbetet* är här av motsatt mening.

I några yttranden, bl. a. från *styrelsen för svenska stadsförbundet* och från *Stockholms stad*, betecknas den föreslagna ordningen som en inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Även *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* motsätter sig ett normallönereglemente och underkänner de olika skäl, som utredningen åberopat till stöd för ett sådant. Förbundsstyrelsen anser det tveksamt, om ett normallönereglemente kan avskräcka arbetstagarorganisationen från t. ex. blockad av tjänster i samband med en löneaktion, eftersom kommunerna ju äger gå med på bättre villkor än som anges i reglementet. Om staten fixerade lönerna, skulle detta utgöra ett stöd för kommunerna vid förhandlingar endast om statsbidrag överhuvud taget icke utgår till kommun, som betalar högre lön än den av staten angivna. Så länge polispersonalens lön ej helt bestrides av staten förefaller det förbundet rimligast, att personalens allmänna anställningsvillkor så nära som möjligt sammanfaller med vad som gäller för kommunernas övriga arbetstagargrupper.

Till dem som avvisar tanken på ett normallönereglemente hör även bl. a. *riksåklagarämbetet*, *länsstyrelserna i Stockholms, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands, Västmanlands, Västernorrlands och Västerbottens län*, *svenska polisförbundet*, *TCO*, *statstjänstemännens riksförbund* och flera organisationer bland polisbefälet. Fastställandet av ett sådant reglemente betecknas som ett ingrepp i förhandlingsrätten. *Polisförbundet* framhåller vidare, att ett i underkant hållet normallönereglemente endast kan väntas tillspetsa situationen i lönerörelsen. För polispersonalens del innebär det, att en på sitt sätt ovidkommande part uppträder i lönesammanhanget.

Departementspromemorian.

Frågan om ett normallönereglemente berörs ej i promemorian. Däremot föreslås, som förut nämnts, att den nuvarande skyldigheten att underställa länsstyrelsen bl. a. avlönings- och pensionsbeslut skall upphävas och ersättas med ett anmälningsförfarande.

Kommunförbundens framställning om ett statligt avlöningsreglemente.

I sin gemensamma skrivelse den 11 februari 1953 erinrar *styrelserna för svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund* inledningsvis om andra lagutskottets förutnämnda uttalande till 1947 års riksdag och anför därefter.

Med hänsyn till den kommunala självbestämmanderätten ha kommunförbunden i regel motsatt sig, att staten via statsbidragsvillkor eller på annat sätt utfärdat föreskrifter om kommunala arbetstagares avlöningsförmåner, i vart fall när dessa föreskrifter inneburit en minimireglering av förmånerna. I fråga om polispersonalen föreligga emellertid alldeles speciella förhållanden. Ansvar för ordningens upprätthållande är en klart statlig uppgift. Staten har i författningsväg tillförsäkrat sig ett sådant inflytande över polisväsendet, att kommunernas bestämmanderätt fått en alltmåra formell karaktär. Statsorgan av olika slag ha också med stöd av dessa författningsföreskrifter utövat sådan påverkan på kommunerna såväl i organisations- som i lönefrågor, att kommunerna allmänt kommit till den uppfattningen, att staten helt bör övertaga ansvaret för bestämmandet av polispersonalens avlöningsförmåner. Denna uppfattning strider icke mot utan rimmar tvärtom väl med kommunförbundens strävan, att kommunerna skola utöva största möjliga inflytande i fråga om uppgifter, som med fördel kunna handhas av dem, men att uppgifter, där det kommunala inflytandet av olika skäl måste bli obetydligt eller obefintligt, böra omhändertas av staten.

Under återopande av dessa synpunkter hemställer styrelserna för de båda kommunförbunden, att erforderliga åtgärder måtte skyndsamt vidtas för åstadkommande av en sådan ordning att — i enlighet med andra lagutskottets uttalande och efter mönster av vad som gäller exempelvis för folkskolans lärarpersonal — polispersonalens avlönings- och pensionsförmåner kommer att bestämmas genom statliga reglements-föreskrifter.

Svenska polisförbundet har i sitt yttrande över skrivelsen förklarat, att förbundet icke vill motsätta sig en förutsättningslös utredning av hit-hörande spörsmål men att en sådan utredning måste arbeta snabbt och vara klar i god tid före 1953 års höstriksdag.

Departementschefen.

Spörsmålet om ett statligt avlöningsreglemente för polispersonalen behandlades ingående av 1948 års polisutredning. Utredningen stannade för att tillstyrka införandet av ett normallönereglemente, angivande vad som normalt vore att anse som skäliga löneförmåner för poliser i olika grader.

Detta förslag möttes emellertid vid remissbehandlingen av starkt motstånd, både från kommunförbundens, polisförbundet och flertalet myndigheters sida.

Jag har här förut i olika sammanhang givit uttryck åt den principiella inställningen, att det kommunala inflytandet över polisorganisationen bör bibehållas så starkt som möjligt. Då det vidare från kommunalt håll förut rests invändningar mot ett statligt polislönereglemente, har frågan om utfärdandet av ett dylikt reglemente, som begränsar kommunernas nuvarande inflytande på och ansvar för polisernas löner, tidigare icke synts mig aktuell.

Jag är emellertid medveten om att ett statligt avlöningsreglemente skulle kunna innebära väsentliga fördelar. Det skulle främja en likformighet i lönesättningen olika polisdistrikt emellan. Såsom 1948 års polisutredning framhållit skulle ett för hela riket gemensamt polislönssystem även vara ägnat att höja polisens effektivitet, t. ex. genom att underlätta önskvärda förflyttningar från ett polisdistrikt till ett annat och personalens mera tillfälliga tjänstgöring i annat distrikt. Vidare synes det sannolikt, att ett statligt avlöningsreglemente skulle kunna medverka till att trygga arbetsfreden på det viktiga samhällsområde, som polisväsendet utgör. Under senare år har vid flera tillfällen öppna stridsåtgärder förekommit på detta område, och jag vill erinra om att de senast förda förhandlingarna mellan kommunförbunden och polisförbundet strandat i januari 1953.

De båda kommunförbunden har nu i sin gemensamma skrivelse den 11 februari 1953 hemställt om genomförandet av en sådan ordning, att polispersonalens avlönings- och pensionsförmåner bestämmes genom statliga reglements föreskrifter; och polisförbundet har i sitt yttrande över framställningen icke principiellt motsatt sig detta. Frågan om ett statligt avlöningsreglemente för polispersonalen har därmed kommit i ett nytt läge. De betänkligheter man kan hysa med avseende på ett sådant reglementes inverkan i frågan om kommunernas självbestämmanderätt har genom de berörda parternas ändrade inställning förlorat åtskilligt av sin betydelse. Efter förnyat övervägande av frågan och med hänsyn till de fördelar, som ett statligt avlöningsreglemente enligt vad förut framhållits skulle innebära, finner jag mig nu böra medverka till att den av kommunförbunden förordade ordningen kommer till stånd.

I anledning av kommunförbundens framställning har chefen för civildepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 februari 1953 tillkallat särskilda sakkunniga med uppdrag att inom departementet biträda med utredning angående polispersonalens löneförmåner. I direktiven för utredningen anföres bl. a. följande. Vid utredningen bör göras en ingående värdering av polispersonalens arbetsuppgifter i förhållande till närmast jämförbara statliga tjänstemannagrupper. På grundval därav bör

undersökas vilka löneförmåner, som skäligen bör tillkomma polispersonalen. Utgångspunkten härvidlag skall vara det löneläge, som genom beslut vid 1952 års riksdag fastslagits för närmast jämförbara statliga tjänstemän. Utredningen bör självfallet avse inte bara den kontanta månadslönen utan också andra förmåner av lönekaraktär såsom t. ex. beklädnadsersättning. Däremot bör vid utredningen inte till behandling upptagas pensionsfrågor utan dessa torde få övervägas i annat sammanhang. Utredningen bör omfatta all polispersonal i högst kommissaries ställning. Vid utredningen bör också övervägas, huruvida sådana skiljaktigheter i tjänstgöringsförhållandena föreligger å olika orter, som kan motivera en differentiering av polislönerna.

Det framhålles i direktiven vidare, att om statsmakterna skulle besluta att införa ett bindande statligt polislönereglemente, det bör ankomma på de sakkunniga att framlägga närmare riktlinjer för ett dylikt reglemente och överväga erforderliga övergångsordningar.

Enligt min mening torde Kungl. Maj:t nu böra föreslå riksdagen att antaga sådana ändringar i polislagen, som i princip innebär, att ett bindande statligt avlöningsreglemente skall införas för den kommunala polispersonalen. Avsikten är att, därest riksdagen godtar detta förslag, frågan om antagande av ett dylikt reglemente skall underställas 1953 års riksdag under dess höstsession.

Frågan om en enhetlig reglering av polispersonalens pensionsförmåner torde som anförts i utredningens direktiv få övervägas i annat sammanhang.

Införandet av ett statligt polislönereglemente kommer att påkalla vissa ändringar icke blott i polislagen utan även i den s. k. polislöneförordningen. Till frågan om dessa ändringar återkommer jag i det följande.

VI. Statens bidrag till polisdistriktens kostnader.

Gällande bestämmelser.

Staten lämnar på flera sätt bidrag till kommunernas utgifter för polisen. Huvudbestämmelsen härom finnes i 15 § polislagen, vilken såvitt nu är av intresse innehåller följande.

Om det i ett polisdistrikt (enligt Kungl. Maj:ts förordnande) finns anställd *polispersonal för hela rikets behov*, ersättes kostnaderna härför helt av statsmedel. På samma sätt ersättes också kostnaderna för särskilda anordningar för polisväsendet i dess helhet (15 § 1 mom. första stycket).

Stad, som skall tillhandahålla *statspolis*, gottgöres av statsverket så stor del av stadens kostnader för avlöning, pensionering, begravningshjälp och andra förmåner åt polispersonalen, som belöper på det bestämda antalet

statspolismän. Därjämte ersättes med skäligt belopp stadens kostnad för anskaffande av rum för statspolisavdelningens hästar och fordon samt för särskild kostnad, som staden kan visa sig ha haft för erforderlig expeditionslokal. Kostnader, som eljest uppkommer för verksamheten som statspolis, betalas också av statsmedel. (15 § 1 mom. andra stycket). — Närmare bestämmelser om beräkning av ersättning för statspolis meddelas i kungörelsen den 24 november 1932 (nr 532) angående statsbidrag till polisväsendet.

Till stad, som skall tillhandahålla *reservpolis*, utgår statsbidrag för varje reservpolisman med en tredjedel av de sammanlagda löneförmåner, som årligen tillkommer i distriktet anställd polisman med lägsta lön inom den tjänstegrad, reservpolismannen skall tillhöra. Om staden har att hålla ordningsstatspolis, reduceras emellertid statsbidraget för reservpolisen till en sjättedel av löneförmånerna. I den mån reservpoliserna skall vara beridna, utgår statsbidrag med hälften av kostnaderna för hästar och utrustning av dessa. Har reservpolisstad åtagit sig att för viss tid tillhandahålla större antal reservpoliser än den enligt lag är skyldig, betalas statsbidrag med en sjättedel för var och en av dessa ytterligare polismän. För detta fall uppställs dock vissa särskilda villkor. (15 § 4 mom. första och andra styckena). — De statsbidrag, som nu behandlats, utgår oberoende av om reservpoliserna tagits i anspråk eller ej. Har polisdistrikt tillhandahållit reservpoliser för tjänstgöring utom distriktet, ersätter statsverket därjämte både distriktets avlöningskostnader för reservpoliserna under den tid tjänstgöringen pågått och alla de särskilda kostnader, som uppkommit vid tjänstgöringen. Ersättningen för avlöningskostnader utgår därvid efter samma grunder, som gäller beträffande ersättning för statspolisens avlöningskostnader. (15 § 4 mom. tredje stycket). — Även ifråga om beräkning av viss ersättning för reservpolis finns närmare bestämmelser i ovannämnda kungörelse den 24 november 1932 (nr 532).

Som förut nämnts utgår *allmänna statsbidrag* endast till polisdistrikten på den egentliga landsbygden (jämte köpingarna Malmköping och Mönsäterås) och alltså icke till städerna och övriga köpingar. Till kostnaden för avlöning av polis, som i sådant distrikt innehar eller uppehåller ordinarie befattning, bidrar statsverket med hälften. Efter samma grund utgår statsbidrag till sådant polisdistrikts kostnad för familjeunderstöd och begravningshjälp samt för sjukvård, som kan tillkomma befattningshavare vid skada åsamkad i tjänsten. Till avlöningskostnaden för den som innehar eller uppehåller icke ordinarie befattning, bidrar statsverket med en femtedel. (15 § 2 mom). — Vidare utgår generella statsbidrag till de ifrågasvarande polisdistriktens pensioneringskostnader. I detta avseende gäller till en början, att ordinarie befattningshavare i sådant distrikt får pensionsförsäkras i statens pensionsanstalt. Pensionsavgifterna till anstalten var tidigare så avpassade, att pensioneringskostnaderna till en tredjedel

beräknades komma att falla på staten. Numera innebär anslutningen till statens pensionsanstalt i praktiken, att minst hälften av pensioneringskostnaderna täckes av statsmedel. Om polisdistriktet sörjer för pensioneringen av ordinarie befattningshavare på annat sätt än genom nämnda anstalt, bidrar statsverket med en tredjedel av den utgående pensionen. (15 § 3 mom.).

Särskilda bestämmelser om statsbidrag gäller för det fall att kommunalanställd polis — som icke tillhör stats- eller reservpolisen eller är anställd för hela rikets behov — på grund av föreskrift i polislagen tjänstgör utanför sitt anställningsområde. Bestämmelserna innebär, att alla genom tjänstgöringen uppkommande särskilda kostnader ersättes av statsmedel och att staten därjämte helt ersätter den lönekostnad, som belöper på tiden för tjänstgöringen, detta oavsett huruvida statsbidrag eljest utgår för lönen ifråga. (15 § 5 mom.). Om en polis skadas i tjänsten, medan han på grund av stadgande i polislagen tjänstgör utanför anställningsområdet, ersätter staten vidare alla de kostnader, som på grund av skadan kan åvila vederbörande polisdistrikt (15 § 6 mom.).

Enligt en särskild lag den 6 juni 1925 (nr 179) om ersättning till polisman för skada å kläder utgår i vissa fall sådan ersättning av statsmedel. Staten bidrar också enligt särskilda bestämmelser till vissa landsbygdsdistrikts kostnader för tjänstetelefon åt fjärdingsman eller annan polisman.

Beträffande poliskostnadernas fördelning mellan staten och kommunerna enligt den nuvarande ordningen hänvisas till de uppgifter, som lämnats tidigare.

1948 års polisutredning.

Frågan om statsbidrag till polisväsendet är enligt utredningens mening ett av de viktigaste spörsmål som måste lösas vid en bibehållen kommunal organisation av polisväsendet.

Utredningen anlägger bl. a. följande principiella synpunkter på frågan. I första hand gäller det att avgöra, vad man vill nå med statsbidrag, om man avser att åstadkomma en allmän fördelning av kostnadsbördan mellan staten och kommunerna eller om man avser att genom statsbidraget kunna rätta till bristerna i den nuvarande polisorganisationen och på så sätt täcka polisens speciella behov. Det nuvarande systemet tillgodoser varken kostnadsfördelningen eller behovstäckningen. Såsom tidigare framhållits utgår utredningen från den grundsatsen, att de ingripanden mot polisdistrikten och de förändringar i organisationen, som behövs för att göra polisen bättre skickad att utföra sina uppgifter, icke rimligen kan genomföras utan betydande statliga bidrag till polisdistrikten.

Utredningen fortsätter.

Utan att statsbidrag utgår, torde sålunda städer och köpingar icke skäligen kunna samordnas med andra kommuner till gemensamma polisdistrikt,

helst som detta i regel kommer att medföra, att den kommunala beslutanderätten får överlåtas på en förbundsdirektion. Den allmänna mobilitet, som är ämnad att tillämpas beträffande all lokal polispersonal och som utgör en huvudförutsättning för att poliskåren skall erhålla erforderlig effektivitet, torde icke böra åvägabringas annorledes än genom en medverkan från statens sida i form av ett vidgat deltagande i kostnaderna för polisväsendet. De skärpta bestämmelser, som utredningen föreslår i avseende å tillsynen över polisdistrikten och som komma att ställa dessa i ökat beroende av de statliga myndigheterna, böra å sin sida uppvägas av ett ekonomiskt vederlag från statens sida. Genom utfärdandet av ett normallönereglemente för polispersonalen ökas det statliga inflytandet vid bestämmandet av personalens löneförhållanden — en omständighet som jämväl bör beaktas vid behandlingen av frågan om statsbidrag till polisdistrikten.

Utredningen finner sålunda giltiga skäl föreligga för att staten bör åtaga sig ökade förpliktelser mot polisväsendet. Motiveringen för att staten skall ge bidrag till kommunernas poliskostnader bör emellertid i främsta rummet byggas på det förhållandet, att polisverksamheten är ett gemensamt samhälleligt intresse, en angelägenhet av vikt för riket i dess helhet. Om statsbidraget motiveras på detta sätt, kan enligt utredningens mening icke gärna följa annat än att bidraget bör utgå till varje polisdistrikt. Och om polisverksamheten till väsentlig del är ett statsintresse, måste det anses skäligt, att det statliga bidraget till denna verksamhet avväges så, att de olika kommunernas medlemmar betungas efter sin förmåga att bära kostnaderna. Ur denna synpunkt finner utredningen det sålunda mest skäligt med ett statsbidrag, som tar hänsyn till skattekraften i de olika kommunerna. Vid ett på detta sätt avvägt statsbidrag behöver skillnad ej göras mellan stad och landsbygd.

Utredningen erinrar om att bl. a. systemet för statsbidrag till anordnande av skolmåltider bygger på skattekraften, och utredningen finner det lämpligt att tillämpa de principer, som kommit till uttryck i reglerna om denna bidragsform. Utredningen föreslår därför den huvudregeln, att statsbidrag till kostnaderna för polisväsendet skall utgå för kalenderår i förhållande till visst bidragsunderlag, som belöper å året, med två tiondels procent för varje fullt tiotal skatteören, varmed polisdistriktets skatteunderlag för året understiger 50 skattekoronor per invånare. Enligt denna regel skulle emellertid ej något bidrag utgå till distrikt med ett skatteunderlag av 50 eller flera skattekoronor och bidraget vid ett skatteunderlag närmast under 50 skattekoronor skulle vidare bli mycket obetydligt. Med hänsyn till de ökade förpliktelser, som polisdistrikten åläggs gentemot staten vid ett genomförande av utredningens förslag, finner utredningen det icke lämpligt, att statsbidraget sättes alltför lågt eller till och med helt uteblir. Utredningen föreslår därför, att huvudregeln kompletteras med en bestämmelse av innehåll, att statsbidraget icke till något polisdistrikt skall understiga 10 procent av bidragsunderlaget. Möjlighet bör även öppnas för polisdistrikt

att i särskilda fall och då synnerliga skäl är för handen få statsbidrag med högre procent än som skulle följa av de allmänna reglerna.

Bidragsunderlaget skall enligt utredningens förslag hänföra sig till lönekostnaderna för polispersonalen (i högst kommissariegraden; pensioneringskostnaderna inräknas ej). Lönekostnaderna skall i princip beräknas med stöd av normallönereglementet. Om lönen för viss befattning fastställts till lägre belopp än vad som skulle följa av reglementet, bör dock endast det fastställda lönebeloppet ingå i bidragsunderlaget.

Utredningen framhåller, att ändring av statsbidragets storlek kan åstadkommas genom olika variationer av bidragsprocenten i dess förhållande till bidragsunderlaget.

Det kan anmärkas, att utredningen räknar med att statspolisen och de polismän, som anställts för hela rikets behov, skall liksom hittills helt bekostas av statsmedel. Reservpolisen vill utredningen däremot, som nämnts, avskaffa.

Det statsbidragssystem, som nu behandlats och som utredningen själv förordar, har av utredningen kallats *det generella systemet*.¹

Utredningen har emellertid även utarbetat ett bidragssystem, anordnat efter nu gällande principer. Detta system, som utredningen kallar *ersättningssystemet*, kan sägas bygga på att staten bör gottgöra kommunerna allteftersom dessa åläggs ökade förpliktelser mot polisväsendet. Enligt utredningens mening kräver samordnings- och mobilitetssynpunkterna, som tidigare nämnts, att städer och med dem jämställda köpingar åläggs att ingå i polisdistrikt med andra kommunala enheter inom samma åklagardistrikt och att tillhandahålla polis för tjänstgöring utom distriktet. För de ökade förpliktelser, som sålunda kommer att vila på dessa kommuner, bör de få ersättning av statsmedel.

Beträffande det närmare anordnandet av en dylik ersättning anför utredningen bl. a. följande.

Landskommunerna och de med dem jämställda köpingarna bör erhålla ett 50-procentigt bidrag till lönekostnaderna för all polispersonal. Efter samma grund bör bidraget utgå till sådana städer och köpingar, som till följd av samordnings- och mobilitetskraven åläggs i allt väsentligt samma förpliktelser som landskommunerna. Främst är det mobilitetskravet som bör vara avgörande.

Utredningen fortsätter.

Vad mindre städer och köpingar beträffar, synes behov föreligga att göra poliskårerna mobila i samma utsträckning, som gäller för polispersonalen i landskommunerna. Mobilitetsbehovet kan dock sägas avtaga relativt alltefter poliskårernas storlek, eller med andra ord, ju större en poliskår är, desto mindre procentuell andel av densamma kan förväntas behöva tagas i anspråk för polisverksamhet utom kårens regelbundna tjänstgörings-

¹ Beträffande poliskostnadernas fördelning mellan staten och kommunerna enligt det generella systemet hänvisas till de uppgifter, som lämnats på s. 23 ovan.

område. Detta förhållande motiverar en motsvarande procentuell nedsättning av statsbidraget. Hur långt statsbidragssystemet bör sträcka sig, är naturligen en fråga, som omedelbart sammanhänger med spørsmålet om hur långt kravet på en vidgad mobilitet bör sträcka sig. Utredningen har utgått ifrån, att de större städerna icke böra omfattas av systemet, utan att detsamma i stället bör för dessa städers vidkommande kompletteras med en reservpolisorganisation.

Med ledning bl. a. av dessa allmänna utgångspunkter bygger utredningen systemet på principen att städer och köpingar med ett invånarantal icke överstigande 5 000 skall i bidragshänseende jämföras med landskommunerna.

Utredningen fortsätter.

För andra städer och köpingar, som skola omfattas av systemet, skall bidraget utgå efter en i förhållande till folkmängdstalets ökning fallande skala. Efter övervägande av olika på frågan inverkan omständigheter har utredningen stannat för att gränsen för bidragssystemet till städer och köpingar bör gå vid ett befolkningstal av 20 000. Övriga städer och köpingar böra ingå i reservpolisorganisationen. Med hänsyn till det speciella mobilitetsbehov, som torde föreligga för de städer och köpingar, vilka icke bilda egna åklagardistrikt (polisdistrikt) men vilkas folkmängd överstiger 20 000 (f. n. endast Trollhättan och Karlskoga), har utredningen emellertid ansett, att till dylika kommuner bör — förutom bidrag för tillhållande av reservpolis — även utgå visst lägre procentuellt statsbidrag.

Statsbidraget synes böra utgå enligt följande *procentuella skala*:

	Statsbidrag i procent
Samtliga landskommuner	50
Städer och köpingar med en folkmängd icke överstigande 5 000	50
Städer och köpingar med	
en folkmängd av 5 001— 5 500	45
» 5 501— 6 000	40
» 6 001— 6 500	35
» 6 501— 7 000	30
» 7 001— 8 000	25
» 8 001—10 000	20
» 10 001—15 000	15
» 15 001—20 000	10
Städer och köpingar, som icke bilda egna åklagardistrikt men ha en folkmängd överstigande 20 000	5 ¹

Utredningen anser, att den mobilitet som åstadkommes med tillhjälp av ersättningssystemet icke skulle vara tillräcklig. Främst ur beredskapssynpunkt bör organisationen utfyllas med en reservpolisorganisation såvitt

¹ Utredningen beräknar, att, enligt ersättningssystemet, den slutliga fördelningen av kostnaderna för polisväsendet skulle — med utgångspunkt från de tidigare nämnda totalkostnaderna för år 1948 jämte tillägg för merkostnader, som beräknas uppkomma genom inrättandet av polisstyrelsen m. m. gestalta sig så att i runda tal 20 miljoner kronor skulle falla på statsverket, 62 miljoner på städer, 2 miljoner på köpingar och 10,7 miljoner på landsbygdskommuner. Statsverkets kostnader skulle alltså öka från 16,8 till 20 miljoner, allt enligt 1948 års kostnadsnlvå. (Jämför ovan s. 18 och s. 23)

angår städer med en folkmängd överstigande 20 000. Dessa städer bör tillhandahålla en reservpolis för varje 10 000-tal invånare, dock lägst fem.

Utredningen anställer slutligen vissa jämförelser mellan verkningarna av de båda statsbidragssystemen och framhåller därvid bl. a. följande. Förslaget att polisdistrikt skall utgöras av åklagardistrikt lär kunna genomföras även med ersättningsystemet. Förslaget att de kommuner, som ingår i gemensamma polisdistrikt, i princip skall vara pliktiga att bilda kommunalförbund torde däremot svårigen kunna genomföras i sådana polisdistrikt, vari ingår stad eller köping med en folkmängd överstigande 5 000. För dessa distrikt torde avtal få träffas mellan dylik stad eller köping och övriga i distriktet ingående kommuner; mellan sistnämnda kommuner synes kommunalförbund dock i regel kunna åvägbringas. Om ersättningsystemet genomföres, torde det enligt utredningens mening saknas förutsättning för att utfärda ett normallönereglemente. Vidare anmärkes, att det generella systemet bereder likställighet för polisdistrikten ifråga om poliskostnaderna, medan ersättningsystemet icke medför sådan rättvisa.

Utredningen förordar det generella systemet, och de förslag till reformer och förbättringar, som utredningen framställt, är grundade på att detta system genomföres.

Beträffande den speciella form av statsbidrag, som nu utgår till pensioneringskostnader, föreslår utredningen väsentliga ändringar. Det förordas, att rätt att pensionsförsäkra polispersonalen i statens pensionsanstalt skall föreligga för polisdistrikt, som består av landskommun eller del därav eller av mer än en kommun. Detta innebär en utvidgning av nämnda rätt till att avse även städer eller därmed jämställda köpingar, som ingår i gemensamma polisdistrikt med landsbygdskommuner. I motsats till vad nu gäller skall emellertid statsbidrag överhuvudtaget icke utgå, om polisdistrikt löser pensioneringsfrågan på annat sätt än genom anslutning till statens pensionsanstalt. Vidare kan anmärkas att rätten till försäkring i nämnda anstalt enligt utredningens förslag skall gälla icke blott beträffande ordinarie utan även beträffande extra ordinarie polispersonal.

Remissyttranden över 1948 års polisutredning.

Det övervägande antalet myndigheter och organisationer godtar en utvidgning av statsbidragsrätten eller lämnar utredningens förslag härom utan erinran.

Stadsfullmäktige i Gävle framhåller till stöd för att samtliga kommuner bör få statsbidrag bl. a., att polisen på senare år i alltmer ökad omfattning fått uppgifter som tidigare handhafs av statliga myndigheter, exempelvis uppgifter som sammanhänger med nya rättegångsbalken, civilförsvaret, krigsdomstolarnas avskaffande samt pass- och utlänningskontrollen. Allt

detta har medfört personalökningar och ytterligare krav på förstärkning av polispersonalen. *Styrelsen för svenska stadsförbundet* anför liknande synpunkter.

Statskontoret förklarar sig ej vilja motsätta sig utvidgning av statsbidragsrätten, men framhåller samtidigt att köpingar ej bör likställas med landskommunerna i statsbidragshänseende.

Beträffande statsbidragsgrunderna i allmänhet anser några remissinstanser att ytterligare överväganden erfordras. *Allmänna statsbidragsutredningen* yttrar sålunda att resultatet av dess arbete lämpligen bör avvaktas. Även några andra remissinstanser, bl. a. *länsstyrelsen i Jämtlands län*, rekommenderar ytterligare överväganden.

I valet mellan det generella systemet och ersättningssystemet ansluter sig många remissinstanser, däribland flera länsstyrelser, till utredningen och förordar således det förstnämnda. *Länsstyrelsen i Hallands län* och *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* gör detta under uttalande av att det bör gälla endast t. v. i avbidan på den omarbetning av grunderna för statsbidrag i allmänhet, som kan följa av allmänna statsbidragsutredningens arbete. Det generella systemet godtas i övrigt av bl. a. *länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Jönköpings, Kalmar och Kristianstads län*.

För ersättningssystemet uttalar sig bl. a. *statskontoret* och *länsstyrelsen i Kronobergs län*.

Statskontoret motiverar sin ståndpunkt på följande sätt.

I avvaktan på resultatet av allmänna statsbidragsutredningens arbete kan statskontoret icke finna lämpligt att nu mera väsentliga avsteg göras från det för närvarande tillämpade bidragssystemet för understöd åt kommunernas polisväsende. Då härtill kommer, att ekonomiska förutsättningar för ett genomförande av det generella systemet svårligen kunna anses vara för handen, anser statskontoret, att en vidgad stödgivning bör utformas i huvudsaklig överensstämmelse med det av de sakkunniga utarbetade s. k. ersättningssystemet. — — — Även vid ersättningssystemet bör hinder icke möta mot att i allt väsentligt genomföra de av utredningen föreslagna åtgärderna för att effektivisera polisväsendet, bland annat skärpt övervakning från länsstyrelsernas sida. Ett ändamålsenligt ordnande av polisverksamheten får nämligen betraktas som ett gemensamt samhällligt intresse, som kan och måste föranleda relativt långt gående ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten. I motsats till utredningen anser statskontoret ej heller något nödtvunget samband råda mellan det generella bidragssystemet och normallönereglementet. Även vid tillämpningen av ersättningssystemet bör sålunda från statsmakternas sida kunna utfärdas ett allmänt polisavlöningsreglemente.

En tredje grupp remissinstanser anser varken det generella systemet eller ersättningssystemet lämpligt att genomföra, då båda betecknas såsom tillkrånglade. I stället förordas bidrag med en bestämd del av kommunernas kostnader för polisväsendet. Sådana synpunkter anförs av *Norrköpings*

stad (bidrag med belopp ej understigande 50 % av kostnaderna), *polis-kammaren i Karlstad* ($\frac{1}{3}$ av kostnaderna) samt *föreningen Sveriges polismästare* med instämmande av flera polismästare.

Överståthållarämbetet yttrar, att begränsningen av bidragsunderlaget till enbart lönekostnader för polispersonalen ställer sig ogynnsamt för de större polisdistrikten, där kostnaderna för lokaler och utrustning torde utgöra en större procentuell andel av de totala kostnaderna för polisväsendet än i de mindre distrikten. Ämbetet fortsätter.

Den omständigheten att bidrag skall utgå endast på polispersonalens löner synes vidare vara ägnad att motverka en sådan rationalisering av polisarbetet, att olika slags teknisk utrustning ställes till polisens förfogande samt en avlastning sker från polispersonalen av vissa mindre kvalificerade arbetsuppgifter genom en förbättrad kontorsorganisation och anställning av biträdespersonal.

Enligt överståthållarämbetets mening synes utredningen vid sitt ställningstagande till reglerna om bidragsunderlagets beräkning i allt för hög grad hava påverkats av en önskan att få till stånd sådana beräkningsgrunder, som icke skola vålla några svårigheter i tillämpningen. Denna i och för sig beaktansvärda strävan bör dock icke få utgöra hinder för en sådan utformning av bidragsreglerna, som bättre tillgodoser rättvisekraven och icke motverkar en ändamålsenlig utveckling av polisorganisationen. Överståthållarämbetet förordar därför, att statsbidrag i princip utgår på kommunernas samtliga kostnader för polisväsendet. En sådan anordning skulle också stå i bättre samklang med det sätt, varpå den statliga tillsynen över polisorganisationen skall ske.

Samma uppfattning om statsbidragsunderlagets bestämmande har bl. a. städerna *Malmö*, *Norrköping*, *Västerås*, *Trollhättan*, *Örnsköldsvik* och *Kramfors*.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser starka skäl tala för att bidragsunderlaget hänföres till lönekostnaderna för all inom polisväsendet verksam personal och alltså ej blott till den egentliga polispersonalen.

Vid remissbehandlingen har härutöver framförts åtskilliga speciella önskemål i fråga om statsbidragen.

Beträffande statsbidragen till *pensioneringskostnader* har i remissyttrandena anförts bl. a. följande.

Statskontoret anser, att den lämpligaste lösningen av frågan om polispersonalens pensionering torde vara att låta den ske genom statens pensionsanstalt men helt på huvudmännens bekostnad enligt ett förslag, som reservationsvis framlagts inom 1944 års pensionsutredning och i remissutlåtande 1949 biträts av statskontoret.

Styrelsen för svenska stadsförbundet finner det i likhet med några städer oegentligt att städer och köpingar, som bildar eget polisdistrikt, skulle vara i sämre läge än övriga polisdistrikt med avseende på pensioneringskostnaderna och icke äga ansluta sin personal till statens pensionsanstalt.

Sveriges kommunalanställdas pensionskassa framhåller vikten av en-

hetliga pensionsvillkor på det kommunala området. Villkoren för statsbidrag till kommunala arbetstagares pensionering bör enligt pensionskassans mening omarbetas så, att de blir oberoende av om ifrågavarande befattningshavare försäkras i statens pensionsanstalt enligt där gällande bestämmelser eller om deras pensionering ordnas på annat tillfredsställande sätt.

Stadsfullmäktige i Gävle och kommunalfullmäktige i Oskarströms köping yrkar, att vid bestämmande av bidragsunderlaget för det allmänna statsbidraget hänsyn skall tas till pensioneringskostnaderna.

Det bör i detta sammanhang anmärkas, att *allmänna statsbidragsutredningen* den 1 december 1952 avgivit ett principbetänkande angående driftbidrag till primärkommuner (SOU 1952: 44), i vilket förordas, att en del av de nuvarande speciella driftbidragen till kommunerna, bl. a. statsbidragen till polisväsendet, sammanföres till ett enda allmänt bidrag, graderat efter skatteteknisk synpunkt och skatteutjämningsynpunkt. Detta betänkande är f. n. föremål för remissbehandling.

Departementspromemorian.

I promemorian anmärkes till en början följande.

En förutsättning för de tidigare berörda reformerna är att städer med mindre än 10 000 invånare (jämte möjligen i undantagsfall även större städer) och köpingar berättigas till allmänt statsbidrag efter likartade huvudgrunder som skall gälla för landsbygdskommuner. Härvid har närmast åsyftats dylika städer och köpingar som ingår i landsfiskalsdistrikt. Det finns emellertid ett fåtal städer av sådan storlek, som alltjämt ligger utanför landsfiskalsdistrikt. Anledning synes ej finnas att nu i statsbidragshänseende behandla dem annorlunda än övriga städer av motsvarande storlek, ehuru den polisiära vinsten för närvarande skulle inskränka sig till att landsfogden eller överordnad myndighet vid behov skulle kunna disponera deras polispersonal utanför staden i större utsträckning än nu.

Det anföres i promemorian vidare.

Med hänsyn till att de gällande bestämmelserna för statsbidrag till kommuner för olika ändamål för närvarande är föremål för översyn kan det icke vara lämpligt att såsom polisutredningen föreslagit fullständigt omgestalta reglerna om statsbidrag för poliskostnader i allmänhet. Polislagens bestämmelser om bidragsunderlag och om bidrag till landsbygdskommuner bör därför t. v. lämnas orubbade.

De för landsbygdskommuner gällande statsbidragsreglerna torde alltså bära bibehållas och kompletteras med liknande regler för de berörda städerna och köpingarna. Till kostnaden för avlöning av dem, som innehar eller uppehåller ordinarie befattning vid polisväsendet i landsbygdskommun, ävensom till sådan kommuns kostnad för familjeunderstöd, begravningshjälp och i vissa fall sjukvård bidrager statsverket nu med 50 procent. Det synes icke utan vidare klart att samma bidragsprocent skall gälla för städer och köpingar. Statsbidraget motiveras med att polisen i dessa kommuner utan särskild ersättning skall få användas utanför kommunen. Då

det kan anses sannolikt att ju större en stad är, desto mindre procentuell andel av dess polisstyrka kan tagas i anspråk för tjänstgöring på annat håll, är ett lägre procentuellt statsbidrag i städer med större invånarantal tänkbart. Därtill kommer, att ett 50-procentigt bidrag över hela linjen skulle medföra att klyftan mellan sådant bidrag och reservpolisersättningen skulle bli mycket stor. En fallande skala synes därför berättigad. Som redan tidigare redovisats innebar polisutredningens subsidiärt utarbetade ersättningssystem att städer och köpingar med högst 5 000 invånare skulle få samma statsbidrag som landsbygdskommuner samt att bidragsprocenten skulle alltefter kommunstorleken successivt sjunka med 5 % i varje steg ned till 5 % för städer med över 20 000 invånare, som utgjorde del av landsfiskalsdistrikt. Det 50-procentiga bidraget till städer och köpingar med högst 5 000 invånare synes väl motiverat; skillnaden ur polisiär synpunkt mellan ett sådant samhälle och landsbygd med tätbebyggelse är ringa. För större städer och köpingar torde däremot en så differentierad skala som polisutredningen utarbetat icke vara erforderlig. En lämplig avvägning torde ernås om här avsedda städer och köpingar med mer än 5 000 invånare får statsbidrag med 25 % av kostnaderna för avlöning av den som innehar eller uppehåller ordinarie befattning. Statsbidrag efter motsvarande grunder bör utgå även för berörda städers och köpingars kostnader för familjeunderstöd, begravningshjälp och sjukvård, i den mån kostnaderna är statsbidragsgrundande för landsbygdskommun.

Skäligen bör ett förändrat befolkningstal icke automatiskt medföra ändrade statsbidragsgrunder, utan härför synes böra fordras särskilt beslut av Kungl. Maj:t. I samband med ett sådant beslut kan en lämplig övergångstid bestämmas.

Till kostnaden för avlöning av den, som i landsbygdsdistrikt innehar eller uppehåller icke ordinarie befattning, bidrager statsverket med en femtedel. Även denna regel bör bibehållas för landsbygdskommunernas del men utvidgas till att gälla även de i allmänhet statsbidragsberättigade städerna och köpingarna.

I promemorian är intagen följande tablå över antalet berörda kommuner och där anställda polismän, allt avseende förhållandena den 1 januari 1952.

Kommuntyp	Antal kommuner	Befal	Polismän i konstapelsgraden	Extra och tillfälliga befattningshavare	S:a befattningshavare
Städer med högst 5 000 inv.	25	22	69	31	122
Städer med 5 001—10 000 inv.	37	49	256	39	344
Köpingar med högst 5 000 inv.	60	31	129	20	180
Köpingar med 5 001—10 000 inv.	22	19	84	6	109
Köpingar med mer än 10 000 inv.	4	8	42	3	53
Summa	148	129	580	99	808

I promemorian beräknas, att en i enlighet med det anförda utvidgad statsbidragsgivning kommer att medföra ökade utgifter för statsverket med något mer än 3 miljoner kronor för år med hänsyn tagen till dyrtidskompensation.

Ett speciellt spørsmål om statsbidrag till löneförmåner tas upp till behandling, då det i promemorian anföres.

För närvarande gäller att, om befattningshavare vid polismakten tas i anspråk utanför det distrikt där han är anställd, så ersätter statsverket som regel anställningsdistriktet för den på tjänstgöringstiden belöpande lönen, oavsett om statsbidrag eljest utgår. För personal, vars lön i dess helhet gottgöres av statsmedel, t. ex. statspolisen, gäller dock ej det sistnämnda. Det synes berättigat, att, då allmänt statsbidrag utgår, icke vidare låta särskild gottgörelse utgå för löneförmåner. Särskilt då en lokal polischef kommenderar personal från ett polisdistrikt till ett annat inom hans verksamhetsområde kan bestämmelsen leda till orimliga konsekvenser. I praktiken lär ersättning av detta slag uttagas endast i undantagsfall.

Beträffande statsbidrag till pensioneringskostnader innehåller promemorian bl. a. följande.

Det bör observeras, att de i reglementet den 29 december 1949 för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare (SFS 726) upptagna bestämmelserna f. n. är föremål för revidering genom 1951 års pensionsutredning. I detta sammanhang kan icke andra ändringar i nuvarande ordning förordas än dem som måste betecknas såsom oundgängliga. 1948 års polisutredning har föreslagit att rätten att pensionsförsäkra polispersonal i statens pensionsanstalt skall tillkomma polisdistrikt, som består av landskommun eller del därav eller av mer än en kommun. För att icke läget ur statsbidragssynpunkt skall försämraras för någon kommun behöver man icke gå fullt så långt. Det skulle räcka med att stadga, att sådan rätt skulle tillkomma polisdistrikt, vari ingår landsbygdskommun eller sådan köping som f. n. åtnjuter statsbidrag, samt att dylikt polisdistrikt, som icke anlitar statens pensionsanstalt, skulle åtnjuta statsbidrag med en tredjedel av utgående pensioner. Stad och köping, som på grund av sin storlek skulle kunna förenas med landsbygdskommun i samma landsfiskalsdistrikt till gemensamt polisdistrikt men som icke gjort det, skulle alltså i vart fall tills vidare icke i något avseende få bidrag till pensionskostnader.

Remissyttranden över departementspromemorian.

Förslaget om ändring av statsbidragsgrunderna har i det stora hela fått ett välvilligt mottagande. Flertalet remissinstanser har lämnat det utan erinran eller framställt endast mindre anmärkningar. Från några håll har föreslagits, att frågan om rätt till statsbidrag i viss utsträckning borde göras beroende av hur polisdistriktsindelningen skedde. Styrelserna för kommunförbunden har även i förevarande del avstyrkt förslaget.

Beträffande de erinringar, som framställts ifråga om de allmänna statsbidragen till avlöningskostnader må följande anföras.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund finner att det måste te sig egendomligt att utvidga driftbidragsgivningen till kommunerna samtidigt som allmänna statsbidragsutredningen föreslår, att flertalet av de nuvarande driftbidragen skall avlösas av ett nytt allmänt statsbidrag.

Statskontoret anser sig ej böra tillstyrka, att statsbidrag tillkommer även sådana städer med mindre än 10 000 invånare, som alltjämt ligger utanför landsfiskalsdistrikt. Det föreligger nämligen enligt ämbetsverkets mening icke någon rimlig proportion mellan statsverkets kostnader och den begränsade skyldighet att tillhandahålla polispersonal, som enligt förslaget skulle åvila dessa städer.

Länsstyrelsen i Norrbottens län ifrågasätter, huruvida statsbidrag överhuvud skall utgå till andra städer och köpingar än sådana som ingår i gemensamt polisdistrikt med andra kommuner inom landsfiskalsdistriktet. I annat fall kommer reglerna om statsbidrag icke att uppmuntra städerna och köpingarna att ingå i dylika polisdistrikt. *Länsstyrelsen och landsfogden i Blekinge län* samt *landsfogden i Västerbottens län* är inne på en liknande tankegång. *Landsfogden i Malmöhus län* anser att man möjligen skulle med regeln om erhållande av statsbidrag för stad eller höjning förknippa skyldighet att enligt länsstyrelsens bestämmande bilda gemensamt polisdistrikt med andra kommuner inom samma landsfiskalsdistrikt.

Länsstyrelsen i Kronobergs län understryker, att tillsättandet av en polisuppsyningsman med bättre utbildning och högre avlöning än de vanliga fjärdingsmännen är den för närvarande mest angelägna reformen vad beträffar polisorganisationen på landsbygden, och ifrågasätter om icke statsbidrag till en dylik polismans avlöning borde utgå med mer än 50 procent, förslagsvis 75 procent. Därigenom skulle kommunernas av ekonomiska skäl dikterade kritik mot en dylik befattningshavare väsentligt försvagas. *Svenska polisförbundet* föreslår, att om samtliga kommuner inom ett landsfiskalsdistrikt bildar gemensamt polisdistrikt, skall staten betala hela kostnaden för avlöning, specialersättningar och pension för den eller de befälstjänster, som polisdistriktet på länsstyrelsens anmodan inrättar.

Länsstyrelsen i Norrbottens län ifrågasätter, huruvida icke samtliga städer, som ingår i landsfiskalsdistrikt — även de med över 10 000 invånare — borde tillåtas ingå i gemensamt polisdistrikt. Om så sker, bör enligt länsstyrelsens mening statsbidragsreglerna utformas annorlunda. Till stad (köping) med 10 001—15 000 invånare kunde bidragsprocenten exempelvis bli 15, för stad med 15 001—20 000 invånare 10 och för större städer 5. Även *länsstyrelsen i Värmlands län* ifrågasätter statsbidrag för städer med folkmängd, överstigande 10 000 invånare.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län ansluter sig till ett av *drättselkammaren i Tidaholm* gjort uttalande, i vilket drättselkammaren ifrågasätter om det är befogat med så markerad gräns mellan städer under och städer över 5 000 invånare att statsbidraget för en stad med exempelvis 5 001 invånare en-

dast utgår med 25 procent mot 50 för stad med högst 5 000 invånare. Ur rättvisesynpunkt anser drätselkammaren det vara bättre om statsbidraget får successivt sjunka med 5 procent i varje steg för städer med över 5 000 invånare.

Styrelsen för svenska stadsförbundet hemställer, att städer och köpingar måtte likställas med landsbygdskommuner ifråga om allmänt statsbidrag till polispersonalens avlöning m. m. och anför därvid bl. a. följande. Den nu rådande skillnaden i förevarande hänseende måste betecknas som omotiverad, och även mot den i promemorian föreslagna utvidgningen av statsbidragsrätten kan erinringar framföras. Styrelsen kan icke känna sig övertygad om sannolikheten av vad som i promemorian anförts till stöd för graderingen av statsbidragen efter olika procentsatser, nämligen att ju större en stad är desto mindre procentuell andel av dess polisstyrka kan tas i anspråk för tjänstgöring på annat håll. Härtill kommer att vad som har reell betydelse i detta sammanhang är, i vad mån polisstyrkan verkligen blir tagen i anspråk för dylik tjänstgöring. Styrelsen frågar sig också, om icke ett polisdistrikt med statsbidrag av olika procentuell storlek för skilda delar skulle bli en minst sagt besynnerlig anordning. Vidare hävdar styrelsen, att en bidragsgradering efter respektive kommuners folkmängdstal måste anses föga tilltalande speciellt när det gäller tätortskommuner, för vilka man har att räkna med en understundom mycket snabb folkmängdsökning. Frågan om det allmänna statsbidraget bör bedömas som ett av stats- och reservpolisorganisationen principiellt oberoende spörsmål. Gör man så, torde ingen giltig grund kunna åberopas för en olikställighet härvidlag mellan skilda kommungrupper.

Tidigare har i förbigående berörts frågan om lämpligheten av polisdistrikt med olika statsbidragsprocent för skilda delar av distriktet. *Styrelsen för svenska landskommunernas förbund* gör gällande, att det icke är möjligt att inom samma polisdistrikt laborera med olika procentsatser för statsbidraget. *Svenska stadsförbundets styrelse* framhåller som en till synes oundviklig konsekvens, att man inom ett sådant polisdistrikt får fastställa en uppdelning av personalen på de i statsbidragshänseende olikställda delarna av distriktet. Det kan enligt förbundsstyrelsens mening nog befaras, att detta fastställande — och bedömandet av eventuellt uppkommande frågor om olika löneställning för personal hänförlig till den ena eller andra delen av distriktet — måste komma att öka de besvärligheter, som man hittills haft att bemästra i motsvarande hänseende för ett enhetligt polisdistrikt. — *Biträdande landsfogden i Stockholms län* gör gällande, att städer och köpingar, berättigade till 25-procentigt statsbidrag, icke skulle kunna bilda kommunalförbund med kommuner, berättigade till 50-procentigt sådant bidrag. Dessa distrikt torde regelmässigt bli hänvisade till att sluta avtal. *Länsstyrelsen i Stock-*

holms län ansluter sig till biträdande landsfogdens uttalande och framhåller de begränsade möjligheterna att bilda kommunalförbund som en förhållandevis allvarlig nackdel. *Landsfogden i Västerbottens län* anser också, att det torde uppkomma en hel del svårlösta problem, då två kommuner med olika procenttal svårligen kan bilda kommunalförbund. Han frågar sig, om det ej vore enklare och mera rationellt att ge samtliga köpingar och städer under 10 000 invånare statsbidrag med förslagsvis 30 procent om de bildar eget polisdistrikt men med 50 procent om de går tillsammans med landskommun.

Beträffande frågan om statsbidrag till pensioneringskostnader anför *statens pensionsanstalt* (SPA) vissa betänkligheter mot den i promemorian föreslagna lösningen men framhåller samtidigt, att det är svårt att i nuvarande läge uppställa en alternativ lösning, åt vilken kan ges ett bestämt företräde. På grund härav anser sig pensionsanstalten böra i huvudsak godta förslaget, med starkt understrykande likväl av dess karaktär av provisorium. Vad angår polislagens stadgande, att polisdistrikt, som icke utnyttjar möjlighet till pensionering i statens pensionsanstalt, skall erhålla statsbidrag med $\frac{1}{3}$ av utgående pension bör övervägas huruvida denna ordning för statsbidrag till pensioneringen bör införas för här avsedda städer och köpingar. Om stadgandet skulle göras tillämpligt å dylika kommuner, lär i varje fall särskilda övergångsbestämmelser vara påkallade för att bl. a. förhindra att statsbidrag utgår på sådan del av pensionen som belöper å tid, för vilken statsbidrag till lönen icke åtnjuts.

Statskontoret delar de betänkligheter, som pensionsanstalten anfört, och ansluter sig även i övrigt huvudsakligen till pensionsanstaltens synpunkter.

1951 års pensionsutredning anför.

Med hänsyn till de ändringar i statsbidragsgrunderna, som föreslås, och till behovet av enhetlighet i pensionsbestämmelserna vill pensionsutredningen inte rikta erinran mot att polisdistrikt, vari ingår stad eller köping med högst 5 000 invånare, beredes möjlighet till SPA-anslutning för sin polispersonal. Dessa städer och köpingar skulle såsom redan framhållits i statsbidragshänseende bli jämställda med landsbygdsdistrikten. Större städer och köpingar skulle däremot få statsbidrag efter endast 25 procent av bidragsunderlagen och ett inordnande i SPA-systemet av polisdistrikt, vari ingår sådan stad eller köping, kan i och för sig med hänsyn till den ekonomiska innebörden av SPA-pensioneringen inge betänkligheter. Den av SPA-reglementet följande indirekta statsbidragsgivningen innebär i praktiken, att minst hälften av pensioneringskostnaderna täckes av statsmedel. Pensionsutredningen har därför vad angår statsbidragsförhållandena intagit den ståndpunkten att — i avbidan på utredningens ställningstagande till frågan om avgränsningen av SPA:s verksamhetsområde — nyanslutning till SPA inte bör medges annat än i fråga om befattningshavare inom verksamhet, som åtnjuter direkt statsbidrag av minst motsvarande omfattning. I förevarande fall skulle vid bifall till förslaget statsbidrag komma att utgå efter 25 procent på vissa lönekostnader och — om SPA-anslutningsmöjligheten utnyttjades — minst 50 procent på pensionskostnaderna. Pensions-

utredningen tillmäter emellertid värdet av enhetlighet i pensionshänseende inom ett och samma polisdistrikt stor vikt och inser betydelsen av att en rationell distriktsindelning inte onödigtvis försvåras eller förhindras. Om angivna statsbidragsförhållandena i föreliggande läge anses acceptabla vill pensionsutredningen därför inte motsätta sig den ifrågasatta jämkningen i SPA-reglementet även i vad avser de berörda större köpingarna och städerna, vilken jämkning i departementspromemorian betecknas såsom oundgänglig vid ett genomförande av de planerade organisatoriska omläggningarna.

Vidare anför pensionsutredningen.

Emot förslaget i departementspromemorian angående statsbidrag till utgående pensioner i vissa fall har pensionsutredningen i nuvarande läge intet att erinra. Utredningen förutsätter härvid att frågan om bestämmande av bidragsunderlagen överväges närmare vid ärendets fortsatta behandling.

Biträdande landsfogden i Stockholms län anmärker, att förslaget om statsbidrag till pensioneringskostnader förefaller honom olämpligt.

Om för att taga ett exempel Sollentuna köping och Järfälla kommun bilda gemensamt polisdistrikt få samtliga polismän enligt förslaget anslutas till SPA, vilket för närvarande torde innebära ett statsbidrag till pensionskostnaderna av inemot hälften. Skulle åter kommunerna i Danderyds landsfiskalsdistrikt (Djursholms stad samt Danderyds och Stocksunds köpingar) sammansluta sig, skulle enligt förslaget intet statsbidrag för pensionskostnader utgå.

Länsstyrelsen i Stockholms län ansluter sig till biträdande landsfogdens uttalande och betonar, att förslaget ifråga om statsbidrag till pensioneringskostnader kan befaras komma att medföra vissa orättvisor.

Departementschefen.

Som jag förut framhållit hänger frågan om statsbidrag till polisdistriktens kostnader nära samman med spörsmålen om polisdistriktsindelningen och om lokalpolisens mobilitet. Detta gäller främst beträffande de allmänna statsbidragen, d. v. s. de bidrag som nu utgår till polisväsendet i landskommunerna. De speciella bidrag som staten betalar för stats- och reservpolis och polispersonal för hela rikets behov m. m. är i detta sammanhang av mindre intresse, och beträffande dessa statsbidragsformer har det icke nu ifrågasatts någon lagändring av principiell betydelse.

Jag ämnar därför nu behandla endast de allmänna statsbidragen och i första hand de allmänna statsbidragen till avlöningskostnader.

För närvarande bidrar staten, som förut nämnts, med hälften av kostnaden för avlöning och vissa andra förmåner till polis, som i polisdistrikt på den egentliga landsbygden innehar eller uppehåller ordinarie befattning; och till avlöningskostnader för den som i sådant distrikt innehar eller uppehåller icke ordinarie befattning bidrar staten med en femtedel.

1948 års polisutredning förordade en utvidgning av statsbidragsrätten enligt ett generellt system, som innebar att statsbidrag skulle utgå till alla polisdistrikt, även sådana som omfattar städer och köpingar, och därvid beräknas med hänsyn till skatteunderlaget. På detta system grundade utredningen bl. a. sina förslag om en i lag fastställd polisdistriktsindelning, om en allmän mobilitet för lokalpolisen och om skärpt kontroll över polisdistrikten. Utredningen utarbetade emellertid också förslag till ett statsbidragssystem, anordnat efter nu gällande principer men utvidgat till att omfatta även alla städer och köpingar som icke bildar egna åklagardistrikt. Enligt detta system, kallat ersättningssystemet, skulle städer och köpingar med en folkmängd icke överstigande 5 000 få statsbidrag med 50 procent liksom landskommunerna; för andra städer och köpingar skulle bidraget utgå efter en i förhållande till invånarantalets ökning fallande skala, ned till minst 5 procent.

De remissinstanser, som yttrade sig över polisutredningens betänkande, godtog i allmänhet en utvidgning av statsbidragsrätten. I fråga om det lämpligaste sättet för statsbidragens beräkning var meningarna emellertid delade.

I departementspromemorian föreslogs att i princip även städer med mindre än 10 000 invånare (jämte i undantagsfall, efter Kungl. Maj:ts medgivande, större städer) samt köpingar skulle få statsbidrag efter samma grunder som landskommuner, varvid emellertid bidraget till städer och köpingar med minst 5 000 invånare såvitt gäller avlöningskostnaden för ordinarie polispersonal skulle utgå med endast 25 procent. Förslaget motiverades i huvudsak med hänvisning till de tidigare berörda reformerna ifråga om polisdistriktsindelning och mobilitet. — Promemorians förslag om ändring av statsbidragsgrunderna fick i det stora hela ett välvilligt mottagande av remissinstanserna.

När det gäller att ta ställning till den betydelsefulla frågan om statsbidragens utformning, är det av vikt att klargöra vilka rent principiella synpunkter som bör ligga till grund för avgörandet. 1948 års polisutredning framhöll, att man med statsbidragen i huvudsak kan avse att nå två olika mål, nämligen antingen en allmän fördelning av kostnadsbördan mellan staten och kommunerna eller ett avhjäljande av bristerna i den nuvarande polisorganisationen. Utredningen fann för sin del, att det visserligen från sistnämnda synpunkt fanns giltiga skäl för att staten borde åtaga sig ökade förpliktelser mot polisväsendet men att motiveringen för statsbidragen i främsta rummet borde byggas på det förhållandet, att polisverksamheten är ett gemensamt samhälleligt intresse, en angelägenhet av vikt för riket i dess helhet. Om statsbidragen på detta sätt motiverades med hänsyn till statsintresset, kunde enligt utredningens mening icke gärna följa annat än att bidrag borde utgå till varje polisdistrikt, och det måste vidare anses skäligt att bidragen avvägsdes så, att de olika kommunernas medlemmar

betungades efter sin förmåga att bära kostnaderna. — Jag har tidigare under hänvisning till ett uttalande av allmänna statsbidragsutredningen hävdadt, att det överhuvudtaget icke torde vara möjligt att dra en gräns mellan principiellt statliga och principiellt kommunala uppgifter. Därav följer också, att man vid utformningen av statsbidragsreglerna icke bör låta sig ledas av sådana synpunkter som att polisverksamheten skulle utgöra ett statsintresse. Det avgörande bör i stället även här vara rena lämplighets-skäl. I detta hänseende är att märka, att man innan statsmakterna tagit ställning till allmänna statsbidragsutredningens förslag torde böra göra så små avsteg som möjligt från det för närvarande tillämpade bidragssystemet. Utgångspunkten bör enligt min mening vara, att nu endast sådana avsteg bör göras som är nödvändiga för att i erforderlig mån öka polisväsendets effektivitet.

Genom vad jag nu sagt anser jag mig bl. a. ha bemött de från stadskommunalt håll resta yrkandena att städerna skulle ifråga om allmänt statsbidrag principiellt likställas med landskommunerna och de från olika håll framkomna förslagen att i bidragsunderlaget borde ingå även annat än lönekostnader, t. ex. kostnaderna för lokaler och utrustning. Mot sistnämnda förslag kan för övrigt även andra vägande invändningar göras, särskilt att det skulle vara svårt att fastställa allmängiltiga grunder för kostnadernas beräkning och att förslagets genomförande skulle framtvinga en vidlyftig kontrollapparat.

Med den utgångspunkt, jag nyss angivit, är det naturligt att jag i princip godtar de ändringar beträffande ifrågavarande statsbidrag, som föreslagits i departementspromemorian. Enligt vad jag förut framhållit motiveras dessa ändringar i huvudsak just med att de anses nödvändiga för reformerna ifråga om polisdistriktsindelning och mobilitet. Vissa detaljer i promemorians förslag anser jag mig emellertid böra ta upp till närmare behandling.

Det har av några remissinstanser föreslagits, att frågan om rätt till statsbidrag i viss utsträckning borde göras beroende av hur polisdistriktsindelningen skedde. Sålunda har bl. a. ifrågasatts, huruvida statsbidrag bör utgå till andra städer och köpingar än sådana som begagnar möjligheten att ingå i gemensamt polisdistrikt med annan del av samma landsfiskalsdistrikt. Till detta vill jag säga, att det ur mobilitetssynpunkt är av stort intresse att statsbidrag utgår även i dessa fall. Jag kan därför icke ansluta mig till förslagen ifråga.

Statskontoret har ansett sig böra avstyrka, att statsbidrag tillkommer även sådana städer med mindre än 10 000 invånare som alltjämt ligger utanför landsfiskalsdistrikt, detta eftersom det enligt ämbetsverkets mening icke föreligger någon rimlig proportion mellan statsverkets kostnader och den begränsade skyldighet att tillhandahålla polispersonal, som enligt

promemorieförslaget skulle åvila dessa städer. Det är här fråga om städerna Vetlanda, Falkenberg, Mariestad, Örnsköldsvik och Hudiksvall. Av dessa har Falkenberg, Mariestad och Hudiksvall endast obetydligt mindre än 10 000 invånare. Polispersonalen i de fem städerna uppgår till sammanlagt omkring 60 man. Enligt min mening kan vinsten av att denna personal får användas även utanför städernas områden icke anses obetydlig. Då vidare städer, som ingår i landsfiskalsdistrikt men ej begagnar möjligheten att bilda gemensamt polisdistrikt, enligt vad jag nyss sagt bör få statsbidrag, kan det svårigen motiveras att utesluta ifrågavarande fem städer från statsbidragsrätten.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har ifrågasatt, om icke statsbidrag för en s. k. polisuppsyningsman med bättre utbildning och högre avlöning än de vanliga fjärdingsmännen borde utgå med mer än 50 procent, förslagsvis 75 procent. Detta skulle närmast innebära en ny form av speciellt statsbidrag och kan enligt min mening icke för närvarande komma ifråga. Av samma skäl måste jag avvisa ett av svenska polisförbundet framställt förslag, att statsverket i vissa fall skulle betala hela kostnaden för befäls-tjänster.

Att städer med ett invånarantal, överstigande 10 000, icke annat än i särskilda undantagsfall bör få statsbidrag har jag närmare motiverat i samband med frågan om polisdistriktsindelningen.

Det har från något håll ifrågasatts, huruvida det är befogat med en så markerad gräns mellan städer under och städer över 5 000 som föreslagits i promemorian. Man har därvid gjort gällande, att det ur rättvisesynpunkt vore bättre, om statsbidraget finge successivt sjunka med ett stigande invånarantal. Jag medger, att varje gränsdragning här måste ske tämligen godtyckligt. Det är emellertid viktigt att få en praktikabel regel. Ett sådant system med flera olika trappsteg för statsbidragsprocenten skulle i tillämpningen ställa sig invecklat. Jag anser, att gränsdragningen vid ett invånarantal av 5 000 är väl avvägd och kan därvid i viss mån stödja mig på 1948 års polisutrednings förslag till det s. k. ersättningssystemet. Vidare vill jag framhålla, att enligt promemorians förslag ändringar i invånarantalet icke automatiskt skall återverka på statsbidragets storlek utan att härför skall fordras särskilt beslut av Kungl. Maj:t. Genom att stadga en lämplig övergångstid torde Kungl. Maj:t i viss mån kunna undvika stötande resultat av den ifrågavarande regelns tillämpning.

Jag kommer härefter till frågan, hur förhållandena skall gestalta sig i sådana gemensamma polisdistrikt, till vilka statsbidrag enligt de föreslagna reglerna skulle utgå med olika procenttal för skilda delar av distriktet. Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har gjort gällande, att det överhuvudtaget icke är möjligt att inom samma polisdistrikt laborera med olika procentsatser för statsbidraget. Från andra håll har det påståtts, att städer och köpingar, berättigade till 25-procentigt statsbidrag, icke skulle

kunna bilda kommunalförbund tillsammans med kommuner, berättigade till 50-procentigt sådant bidrag. Jag kan för min del icke finna något fog för dessa invändningar. Däremot vill jag gärna medge, att statsbidragen till de ifrågavarande gemensamma distriktet måste ge upphov till vissa speciella problem. Det måste till en början konstateras, hur stor del av bidragsunderlaget som belöper på varje kommun (kommundel). Detta förutsätter en prövning, vilken i princip bör verkställas efter samma grund som redan finnes stadgad för kostnadsfördelningen inom gemensamma polisdistrikt, nämligen efter polispersonalens sannolika användning i de särskilda delarna av polisdistriktet. (Jämför 16 § fjärde stycket polislagen.) Denna prövning torde understundom komma att bli besvärlig. I vissa fall torde de för befattningshavarna fastställda stationeringsorterna eller tjänstgöringsdistriktet lämna ledning för bedömandet. Varje kommun skulle då ur statsbidragssynpunkt anses svara för de lönekostnader, som belöper på den inom kommunen tjänstgörande eller företrädesvis tjänstgörande personalen. I brist på säkrare grunder kan man också fördela lönekostnaderna mellan kommunerna efter folkmängdstalet eller, i enstaka fall, arealen i respektive delar av polisdistriktet eller efter båda dessa faktorer i förening. En ytterligare möjlighet är att fördela lönekostnaderna efter antalet skatte-kronor per kommun, så att varje kommun anses svara för så stor andel av de sammanlagda lönekostnaderna i distriktet, som belöper på kvoten mellan antalet skatte-kronor i kommunen och antalet skatte-kronor i hela distriktet. Även andra alternativ torde kunna tänkas. Det kan icke komma i fråga att i lag fastställa en enhetlig beräkningsgrund för alla fall utan det får i sista hand ankomma på varje länsstyrelse att såsom utbetalare av statsbidragen närmare pröva de rekvisitioner, som kommer från de gemensamma polisdistriktet. Givetvis är det emellertid önskvärt, att en fast beräkningsgrund finns bestämd för varje gemensamt distrikt och att denna överensstämmer med den grund som skall komma till användning vid fördelning av kostnaderna kommunerna emellan. I själva verket torde detta oftast bli fallet. Om kommunerna bildat kommunalförbund, skall förbundsordningen innehålla bestämmelser bl. a. om grunder för medlems skyldighet att tillhandahålla medel för verksamheten. En förbundsordning av ifrågavarande slag kan komma till stånd antingen genom att kommunerna enas om dess innehåll eller, om enighet icke uppnås, genom att länsstyrelsen förordnar i saken. Förhåller det sig på sistnämnda sätt, bör av länsstyrelsen bestämda grunder för kommunernas bidragsskyldighet utan vidare bli normerande även för statsbidragsunderlagets beräkning. Och har kommunerna enats om förbundsordningens innehåll, torde därvid fastställda grunder för kostnadernas fördelning böra godtagas ur statsbidragssynpunkt, om det icke är uppenbart att de är ägnade att leda till för högt sammanlagt statsbidrag för distriktet. Under samma förutsättning torde man också böra godtaga sådana motsvarande grunder, varom avtal träffats

mellan kommuner i ett gemensamt polisdistrikt, som icke bildat kommunalförbund. Då ledning icke står att få av innehållet i förbundsordning eller avtal, har länsstyrelsen att fatta sitt avgörande efter en noggrann prövning av omständigheterna i det särskilda fallet och torde därvid som regel kunna stödja sig på någon av de hjälpregler, som förut behandlats. Mera avsevärda svårigheter torde uppkomma endast första gången statsbidrag skall fastställas för ett gemensamt polisdistrikt av ifrågavarande slag. Det avgörande som därvid träffas torde bli prejudicerande för senare prövningar. Givetvis måste emellertid beaktas förändringar som efter hand kan inträda t. ex. i fråga om polispersonalens sammansättning och indelning m. m.

Jag anser alltså, att de svårigheter som kan uppkomma i förevarande hänseende icke är större än att de väl låter sig bemästras.

Av vad jag här sagt framgår att jag även i fråga om detaljutformningen godtar promemorians förslag beträffande de allmänna statsbidragen till avlöningskostnader.

I fråga om ett i promemorian berört speciellt spörsmål vill jag här ytterligare tillägga följande. Enligt nuvarande bestämmelser skall, om en polisman användes utanför anställningsdistriktet, staten som regel ersätta distriktet bl. a. för den på tjänstgöringstiden belöpande lönen. I departementspromemorian har föreslagits, att denna ersättningsregel icke skall gälla om polismannen endast tjänstgjort i annat polisdistrikt inom samma landsfiskalsdistrikt. Mot detta förslag har ingen erinran framställts under remissbehandlingen. Enligt vad jag tidigare förordat bör en landsfiskal vid behov av tillfällig polisförstärkning få obehindrat använda polispersonalen inom sitt verksamhetsområde för tjänstgöring även utanför vederbörande anställningsdistrikt (men inom landsfiskalsdistriktets gränser). Detta bör emellertid gälla endast beträffande sådan polispersonal, till vars lön allmänt statsbidrag utgår. Det kan enligt min mening icke anses skäligen påkallat att utöver detta bidrag särskild ersättning för lön utgår i här avsedda fall av tjänstgöring utanför anställningsdistriktet. För egen del vill jag alltså förorda promemorians förslag även såvitt nu är i fråga men samtidigt understryka att i de undantagsfall då (efter förordnande av Kungl. Maj:t eller länsstyrelse) polisman, till vars avlöning statsbidrag icke eljest utgår, användes utanför anställningsdistriktet, särskild ersättning för lönekostnad givetvis skall betalas av staten.

Jag övergår nu till att behandla frågan om statsbidrag till polisdistriktens pensioneringskostnader.

För närvarande gäller som jag tidigare nämnt, att ordinarie befattningshavare i polisdistrikt på den egentliga landsbygden får pensionsförsäkras i statens pensionsanstalt (SPA), vilket innebär att minst hälften av pensioneringskostnaden täckes av statsmedel. Vill polisdistrikt sörja för pensionering av sådan befattningshavare på annat sätt, bidrar statsverket med

en tredjedel av den utgående pensionen. Städer och med dem jämställda köpingar får icke något bidrag till sina motsvarande kostnader. — I fråga om anslutning till SPA gäller numera ett reglemente den 29 december 1949, nr 726, (SPA-reglementet).

1948 års polisutredning förordade, att rätten att pensionsförsäkra polispersonal i SPA skulle utvidgas till att avse även sådana städer och köpingar, som enligt utredningens förslag skulle ingå i gemensamma polisdistrikt med landskommuner. Däremot ansåg utredningen, att statsbidrag överhuvudtaget icke skulle utgå i de fall, då ett polisdistrikt löste pensioneringsfrågan på annat sätt än genom anslutning till nämnda anstalt.

I departementspromemorian framhålles, att de i SPA-reglementet upptagna bestämmelserna för närvarande är föremål för revidering av 1951 års pensionsutredning och att det i förevarande sammanhang icke kan förordas andra ändringar i den nuvarande ordningen än sådana som måste anses oundgängliga. Det föreslås därför att rätten att anlita SPA (eller i andra hand att få statsbidrag med en tredjedel av utgående pension) skulle utsträckas endast till sådana städer och köpingar, som ingår i gemensamt polisdistrikt med landsbygdsdel av samma åklagardistrikt. Stad eller köping, som enligt reglerna om polisdistriktsindelning skulle ha möjlighet att förena sig med landsbygd till ett gemensamt polisdistrikt men som icke begagnat denna möjlighet, skulle alltså i vart fall tills vidare icke i något avseende få statsbidrag till pensioneringskostnader.

Varken statskontoret, statens pensionsanstalt eller 1951 års pensionsutredning har motsatt sig den i promemorian föreslagna lösningen, men de har framhållit dess karaktär av provisorium. Vidare har det anmärkts, att särskilda övergångsbestämmelser torde vara påkallade för att hindra att (såvitt avser städer och med dem jämställda köpingar) statsbidrag utgår på sådan del av pension som belöper å tid, för vilken statsbidrag till lönen icke åtnjutits. Länsstyrelsen i Stockholms län har invänt, att förslaget om statsbidrag till pensioneringskostnader kan komma att medföra vissa orättvisor.

Jag vill för egen del understryka, att det nu endast är fråga om en provisorisk lösning av förevarande problem och att det i gällande regler bör göras endast sådana ändringar, som är ofrånkomliga. Tidigare har jag föreslagit, att köpingar och i viss omfattning även städer skall få ingå i gemensamma polisdistrikt med landskommuner och få allmänna statsbidrag till avlöningskostnader efter i princip samma grunder som sistnämnda kommuner. Det framstår då som nödvändigt, *dels* att enhetliga regler i pensionshänseende kommer att gälla inom varje sådant gemensamt distrikt, *dels* att någon försämring i fråga om statsbidragen till pensioneringskostnader icke inträder i jämförelse med vad som hittills gällt. Med hänsyn härtill finner jag mig böra godtaga den i promemorian föreslagna lösningen. Det torde visserligen vara riktigt som länsstyrelsen i Stockholms

län invänt, att den nya ordningen understundom kan medföra verkningar, vilka kommer att uppfattas som orättvisa, men detta torde i nuvarande läge icke kunna undvikas. De betänkligheter man eljest kunnat hysa måste enligt min mening vika med hänsyn till lösningens provisoriska natur.

Den här förordade nya ordningen i fråga om statsbidrag till pensioneringskostnader förutsätter ändringar såväl i polislagen som i SPA-reglementet. Därest riksdagen bifaller vad jag i det följande förordar, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga ändringar i nämnda reglemente, varvid pensionsåldern för kommissarie torde böra fastställas till 65 år.

Det torde vidare böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela vissa närmare bestämmelser som påkallas av övergången till den nya ordningen på ifrågavarande område. Till detta spørsmål återkommer jag i det följande.

VII. Specialmotivering.

I enlighet med de riktlinjer, som angivits i det föregående, har inom inrikesdepartementet upprättats förslag till *dels* lag angående ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, *dels* förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1925 (nr 172) med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m. I förstnämnda förslag har även upptagits vissa ändringar i polislagen, vilka med hänsyn till sin mera speciella karaktär icke tidigare berörts här förut.

De upprättade författningsförslagen kommer i det följande att behandlas paragrafvis.

Polislagen.

1 §.

Beträffande ändringarna i 1 § 1 mom. hänvisas i första hand till vad som i den allmänna motiveringen anförts om polisdistriktsindelningen.

Särskilt med hänsyn till önskvärdheten av att i bestämmelserna om statsbidrag i 15 § kunna bibehålla hänvisningarna till 1 § 1 mom. har det ansetts lämpligt att i huvudsak disponera nämnda moment så att i dess andra stycke upptagits regler om de städer, som — oavsett om de bildar eget åklagardistrikt eller ej — på grund av sitt invånarantal skall utgöra särskilda polisdistrikt och som skall vara uteslutna från rätt till allmänt statsbidrag, och att till dess tredje stycke sammanförts regler om de polisdistrikt, som skall vara berättigade till sådant bidrag. Detta har medfört, att tredje stycket kommit att innehålla tre skilda regler. Den första av dessa innebär att stad, som den 1 januari 1953 hade mindre än 10 000 in-

vånare men som trots detta bildar eget åklagardistrikt, skall utgöra särskilt polisdistrikt (denna regel avser i själva verket endast fem städer). Den andra regeln innebär, att landsfiskalsdistrikt — bortsett från sådan däri ingående stad som med tillämpning av andra stycket utgör särskilt polisdistrikt — skall antingen utgöra ett polisdistrikt eller uppdelas i flera sådana; vilket som skall vara fallet bestämmes i den ordning som stadgas i 9 och 10 §§. Den tredje regeln innebär ett undantag från föreskriften i andra stycket. I vilka fall detta undantag skall kunna tillämpas har angivits i den allmänna motiveringen.

I 1 § 1 mom. fjärde stycket stadgas också ett undantag från föreskriften i andra stycket. Detta undantag motsvarar en bestämmelse som år 1951 infördes i sistnämnda stycke och som tillkom främst med tanke på Kiruna stad. Eftersom köpingarna numera alltid ingår i landsfiskalsdistrikt och enligt lagförslaget jämföras med landskommuner i indelningshänseende, är det icke erforderligt att meddela någon särskild bestämmelse om köpings uppdelning i två eller flera polisdistrikt.

Uppnår en stad först efter den 1 januari 1953 ett invånarantal av minst 10 000, blir den med tillämpning av andra stycket särskilt polisdistrikt, endast under förutsättning att Kungl. Maj:t så förordnar. Ett förordnande av ifrågavarande slag medför till följd av bestämmelserna i 5, 6 och 15 §§, att staden blir skyldig att tillhandahålla reservpolis, att den kan åläggas hålla statspolis och att den mister rätten till allmänt statsbidrag. Om man vill uppnå motsvarande resultat beträffande stad, som den 1 januari 1953 hade mindre än 10 000 invånare men som trots detta redan utgör eget polisdistrikt (så kan vara fallet även med stad, som icke bildar eget åklagardistrikt), måste Kungl. Maj:t, efter det att staden uppnått nämnda invånarantal, meddela särskilt förordnande i saken. Ett sådant förordnande torde endast behöva ange, att staden skall utgöra särskilt polisdistrikt enligt 1 § 1 mom. andra stycket.

Sjunker en stads invånarantal efter den 1 januari 1953 under 10 000, kommer den icke automatiskt att falla under bestämmelsen i tredje stycket utan härför fordras särskilt förordnande av Kungl. Maj:t med stöd av andra punkten i detta stycke.

Därest Kungl. Maj:t förlänar stadsrättigheter åt kommun med minst 10 000 invånare, kan Kungl. Maj:t i samband därmed bestämma, att staden med tillämpning av 1 § 1 mom. andra stycket skall utgöra särskilt polisdistrikt.

2 §.

Paragrafen har undergått viss redaktionell jämkning med hänsyn till de ändrade reglerna om polisdistriktsindelning.

Enligt sin nuvarande lydelse stadgar paragrafens första stycke, att i stad och i köping, som har att bekosta sin polispersonal, skall polismän samt i

övriga polisdistrikt fjärdingsmän (polismän) finnas anställda i viss närmare angiven omfattning. I ett par remissyttranden över departementspromemorian har påtalats den terminologiska oklarhet, som är förenad med att termerna polisman och fjärdingsman användes jämsides beträffande polispersonal på landsbygden. Från något håll har det samtidigt gjorts gällande, att titeln fjärdingsman borde försvinna, då den numera icke har så god klang som titeln polisman.

I anslutning till dessa yttranden må framhållas, att termen fjärdingsman icke förekom i det förslag till polislag, som genom propositionen nr 58/1925 förelades 1925 års riksdag. Det utskott som hade att behandla lagförslaget ville emellertid behålla fjärdingsmansinstitutionen och ansåg även det gamla fjärdingsmannanamnet värt att bevaras. Utskottet framhöll dock, att någon alldeles enhetlig benämning ej var avsedd ifråga om de befattningshavare, som erfordrades på landsbygden. För de med städerna jämställda köpingarna kunde någon annan benämning än polisman säkerligen icke komma ifråga. Beträffande andra orter torde man böra lämna vederbörande öppet att bestämma, att fjärdingsmannen skulle benämnas polisman. Detta ville utskottet utmärka genom att vid ordet »fjärdingsman» i 2 § inom parentes utsätta även ordet »polisman» (jämför andra särskilda utskottets utlåtande nr 1/1925). — Lagen fick sedan den lydelse som utskottet föreslagit.

Jag vill understryka, att det nu icke är meningen att på denna punkt göra någon ändring i sak. Beträffande sådana befattningshavare vid polisväsendet, som har sin verksamhet förlagd till den egentliga landsbygden, skall det fortfarande vara möjligt att bestämma tjänstebeteckningen antingen till fjärdingsman eller till polisman. Även om ett polisdistrikt enligt de förut föreslagna reglerna kommer att bestå av en stads- eller köpingsdel och en landskommunal del, bör det vara möjligt att fastställa beteckningen fjärdingsman för en befattningshavare, som har sin tjänstgöringsort eller sitt huvudsakliga tjänstgöringsområde i sistnämnda del. Såsom framgår av 11 § i lagförslaget är det emellertid icke meningen att en dylik befattningshavare i ett »blandat» polisdistrikt skall utses genom val.

Av redaktionella skäl har benämningen fjärdingsman bibehållits endast i 11 § 3 mom. Då i lagförslaget användes beteckningen »polisman», avses därmed givetvis även »fjärdingsman».

2 § andra stycket innehåller för närvarande ett stadgande som endast är en närmare utveckling av bestämmelsen i första stycket. Orden »såvitt angår köping eller landskommun» har i lagförslaget använts för att utmärka, att regeln om arbetsfördelning skall kunna tillämpas även beträffande köping eller landskommun, som jämte stad ingår i ett gemensamt polisdistrikt.

Ändringen i tredje stycket är av formell natur.

5 §.

Beträffande 1 mom. hänvisas till vad i specialmotiveringen anförts om 1 § 1 mom. andra och fjärde styckena. Avgörande för stads skyldighet att tillhandahålla reservpolismän blir, huruvida staden i indelningshänseende är att hänföra till något av dessa stycken. Då i samtliga län numera finns åtminstone någon stad med över 10 000 invånare, har någon motsvarighet till den nuvarande bestämmelsen i 5 § 1 mom. första stycket sista punkten icke upptagits i lagförslaget.

Ifråga om innehållet i 5 § 2 mom. må framhållas, att alla köpingar enligt förslaget skall få allmänt statsbidrag och att köpingarnas polispersonal därför blir allmänt mobil. Något behov av att köping åtager sig att tillhandahålla reservpolismän kommer alltså icke att föreligga.

7 §.

Utöver vad som i den allmänna motiveringen anförts beträffande den föreslagna nya bestämmelsen i 7 § 1 mom. andra stycket må framhållas följande.

Uttrycket »särskilt behov» avser att utmärka, att det skall vara fråga om ett behov som sträcker sig utöver vad som normalt förekommer beträffande polisverksamheten i det berörda distriktet. Behovet skall vidare avse endast en tillfällig förstärkning. Det måste finnas säkerhet för att den stad som får avstå polispersonal icke försätts i ett sådant läge, att polisverksamheten inom dess eget område äventyras. Uppenbarligen kan behovet av förstärkning avse både ordnings- och kriminalpolis och omfatta polispersonal av alla grader. Den viktigaste begränsningen ligger i förutsättningen att behovet icke utan synnerlig olägenhet kan tillgodoses på annat sätt. Därav torde framgå, att bestämmelsen som regel kan tillämpas endast i den mån stats- och reservpolis icke finns att tillgå i tillräcklig omfattning. Även andra polismän, till vars avlöning statsbidrag utgår, bör om möjligt anlitas i första hand. Synnerlig olägenhet kan givetvis föreligga både på det organisatoriska och det ekonomiska planet.

Självfallet skall länsstyrelsen icke på grund av den ifrågavarande bestämmelsen kunna förfoga över annan personal än sådan som är anställd inom länet.

8 §.

I den allmänna motiveringen har föreslagits, att ett bindande statligt avlöningsreglemente skall införas för viss kommunal polispersonal. Man kan utgå från att i ett sådant reglemente kommer att intagas bestämmelser om rätt till begravningshjälp. De nuvarande föreskrifterna om polisdistrikts skyldighet att skäligen avlöna polismän och att utbetala skälig begravningshjälp har därför ersatts med en bestämmelse att polispersonal, som jämlikt 2, 4, 5 eller 6 § finns anställd i polisdistrikt och som avses i ett av Kungl.

Maj:t efter riksdagens hörande fastställt avlöningsreglemente, skall av polisdistriktet avlönas enligt bestämmelserna i reglementet samt åtnjuta i reglementet angivna övriga förmåner.

Det torde icke finnas anledning att i paragrafen bibehålla något stadgande om skyldighet för polisdistrikt att låta sådana befattningshavare, som icke, såvitt nu kan bedömas, kommer att omfattas av reglementet — d. v. s. *dels* vissa polismän av högre grad, *dels* andra befattningshavare än polismän, exempelvis teknisk och administrativ personal samt kontorspersonal — komma i åtnjutande av skäliga löneförmåner (däri inbegripet begravningshjälp). Denna skyldighet är i och för sig självklar, och med hänsyn till den ordning som numera råder ifråga om bestämmandet av de anställdas löner skulle en särskild lagregel härom sannolikt icke få någon större betydelse.

Det föreslagna stadgandet om ett stilligt avlöningsreglemente får avgörande betydelse därigenom att det binder polisdistrikten att utge just de förmåner som bestämmas i reglementet, varken mer eller mindre. Uppenbart är, att reglementets innehåll blir normerande vid beräkning av de statsbidrag, som skall utgå för lönekostnader.

Bestämmelser om pension och familjeunderstöd avses icke skola ingå i avlöningsreglementet. Polislagens stadgande om polisdistriktens skyldigheter i dessa hänseenden har därför ansetts böra kvarstå oförändrade.

11 §.

Med hänsyn till att det enligt de föreslagna reglerna för polisdistriktens indelning kan uppkomma gemensamma polisdistrikt, som omfattar stad, köping och landskommun i olika kombinationer, har det varit nödvändigt att något jämka bestämmelserna i förevarande paragraf. Den självklara utgångspunkten har därvid varit, att det för varje särskilt polisdistrikt bör gälla enhetliga regler om tillsättande och entledigande av befattningshavare vid polisväsendet och de övriga ämnen, paragrafen avser.

Ändringarna i 1 och 2 mom. innebär, att så snart stad ingår i ett polisdistrikt, skall beträffande detta gälla de hittillsvarande reglerna för stad. — Ordet »extra» i den nuvarande lydelsen av 1 mom. har ändrats till »annan», eftersom det kan tänkas att i det stilliga avlöningsreglementet kommer att införas andra kategorier icke-ordinarie befattningshavare.

Reglerna om fjärdingsmansval i 3 mom. har ändrats så, att tillsättning av polisman genom val skall förekomma endast i sådana polisdistrikt, som helt består av egentlig landsbygd. Eftersom under uttrycket »fjärdingsmansbefattning» i nuvarande 3 mom. enligt praxis icke inbegripits befälstjänster, har stadgandet begränsats till att avse polismansbefattning, som icke är befälstjänst. Såsom tidigare erinrats skulle det enligt förslaget kunna förekomma att polisman i ett »blandat» polisdistrikt benämnas fjärdingsman, trots att han icke utses genom val.

13 §.

I 2 mom. har förutom en redaktionell jämkning gjorts en ändring i sak. Denna ändring består i att såvitt angår stad, där polisenämnd icke finnes, tillfälle att avge yttrande vid tillsättning av vissa befattningshavare skall beredas drätselkammaren även om staden har magistrat. Kommunallagskommittén har nämligen i sitt betänkande III (SOU 1952: 14) föreslagit, att magistraternas kommunala uppgifter skall upphöra, samt förklarat att enligt kommitténs mening hela den nuvarande magistratsinstitutionen bör avvecklas. Med hänsyn till det läge, vari dessa frågor nu befinner sig, och då drätselkammaren i allt fall får anses vara det organ som lämpligen bör företräda stad i förevarande hänseende, har det ansetts befogat, att någon rätt för magistrat att yttra sig ifråga om tillsättning av polispersonal icke vidare skall förekomma.

14 §.

I 1 mom. meddelas nu bestämmelser *dels* om skyldighet för polisdistrikt att underställa beslut angående avlöning, pensionering, familjeunderstöd, begravningshjälp m. m. länsstyrelsens prövning, *dels* angående länsstyrelsens befogenheter, då sådan underställning skett, *dels ock* om skyldighet för polisdistrikt att hos länsstyrelsen anmäla beslut, som eljest fattas angående poliväsendets organisation.

1948 års *polisutredning* föreslog, att alla beslut om personalorganisationens utformning skulle underställas länsstyrelsens prövning, detta särskilt med hänsyn till statens intresse av att effektivt kunna inverka på organisationen. Vidare förordade utredningen, att beslut angående avlönings- och pensionsförmåner till polispersonal skulle underställas, dock att underställningsplikt icke skulle föreligga beträffande beslut om avlöningsförmåner, som uppfyllde bestämmelserna i det av utredningen föreslagna normallönerementet. Sådana beslut angående poliväsendet, som icke på grund av nämnda regler skulle underställas, borde enligt utredningens förslag anmälas hos länsstyrelsen.

Utredningens förslag i förevarande del godtogs av några remissinstanser, däribland *överståthållarämbetet*, men avvisades av bl. a. *justitiekanslersämbetet* och *styrelsen för svenska stadsförbundet*. *Justitiekanslersämbetet* ansåg, att underställning eller anmälan ej alls borde komma ifråga. Sådana åligganden kunde uppfattas som utslag av misstroende mot polisdistrikten. Det vore tillfyllest om landsfogden i de fall, då ett polisdistrikts beslut ej ansågs tillfredsställande, ägde påkalla rättelse hos länsstyrelsen.

Departementspromemorian innehöll som förut nämnts förslag, att underställningsplikten skulle helt avskaffas och att i dess ställe skulle föreskrivas en anmälningsplikt liknande den som nu gäller beslut i organisationsfrågor i allmänhet.

Vid promemorians remissbehandling tillstyrktes detta förslag av 18 läns-

styrelser, statspolisintendenten, svenska stadsförbundets styrelse och svenska polisförbundet.

Några länsstyrelser ställde sig tveksamma till förslaget.

Överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Södermanlands och Blekinge län ansåg, att underställningsförfarandet borde bibehållas.

Länsstyrelsen i Jönköpings län förklarade, att den ej hade något att erinra mot underställningens avskaffande såvitt angår befattningshavarnas löneförmåner och övriga anställningsvillkor. Beträffande däremot kommuns beslut rörande organisationsfrågor delade länsstyrelsen 1948 års polisutrednings mening att underställning bör ske. Detta måste anses angeläget med hänsyn bl. a. till statens intresse att effektivt kunna inverka på organisationens utformning.

Föreningarna Sveriges landsfiskaler och Sveriges landsfogdar avstyrkte helt förslaget i förevarande del. Sistnämnda förening anförde.

Det må visserligen medgivas, att underställning knappast längre kan vara erforderlig för att bevaka att befattningshavarna tillerkännas skälig lön. Emellertid kan förslaget ur andra synpunkter inge vissa betänkligheter. Underställningen har bland annat till syfte att fastställa de belopp varå statsbidrag skall beräknas. Med hänsyn till bland annat statsbidraget skall även befattningens natur av extra eller ordinarie prövas. Uppmärksamhet bör ägnas åt att avlöningsbesluten endast avse avlöning i polislagens mening och icke till exempel även ersättning för resekostnader, hållande av kontorslokal etc. Likaledes bör uppmärksammas att icke tjänst som i själva verket till sin natur är extra göres till ordinarie i en låg lönegrad för att därigenom för polisdistriktet säkra ett högre statsbidrag.

Flera enskilda landsfogdar har uttalat sig på liknande sätt.

Stockholms stadskollegium föreslog, att såsom ett led i de allmänna förenklingsträvandena även anmälningsskyldigheten slopas.

Departementschefen.

Även frågan om underställningsförfarandet kommer delvis i ett nytt läge, om det införes ett bindande statligt avlöningsreglemente. Underställningens syfte har främst varit att skapa garantier för att polismännens löner, pensioner och övriga förmåner bestämmas till skäliga belopp. Detta syfte skulle nu i de viktigaste avseendena komma att tillgodoses genom reglementet. Även beträffande avlöningsförmåner för sådana befattningshavare, som icke kommer att omfattas av reglementet, torde underställningsförfarandet numera vara utan nämnvärd betydelse. Med hänsyn härtill och till vikten av att det kommunala inflytandet över polisfrågorna befastes, biträder jag förslaget att underställningsplikten helt upphäves. I stället för underställningsplikten bör enligt min mening stadgas ett anmälningförfarande. Jag anser emellertid att det ifråga om beslut i avlöningsfrågor icke ens erfordras någon anmälningsskyldighet. Anmälningsskyldigheten bör enligt min mening avse dels beslut angående pensionering och

familjeunderstöd, *dels* beslut som fattas angående polisväsendets organisation. Bland de beslut, som nu skall underställas, upptages även beslut, huruvida viss befattning skall vara ordinarie eller ej. Då det här uppenbarligen är fråga om ett beslut, som angår polisväsendets organisation, har det icke ansetts erforderligt att uttryckligen omnämna denna form av beslut bland dem, som skall anmälas.

Ändringen av 14 § 2 mom. är av formell natur och betingas i huvudsak av förslaget att införa ett statligt avlöningsreglemente.

15 §.

Beträffande ändringarna i förevarande paragraf hänvisas i första hand till vad som i den allmänna motiveringen anförts om statsbidragsgrunderna.

Uttrycket i 2 mom. »i den mån kostnaden belöper å stad eller köping» har valts i syfte att göra bestämmelsen tillämplig både på stad eller köping, som utgör särskilt polisdistrikt, och på stad eller köping, som ingår i gemensamt polisdistrikt med annan kommun. I sistnämnda fall måste det konstateras, hur stor del av statsbidragsunderlaget som belöper på staden respektive köpingen och på övriga delar av distriktet. Vilka tillvägagångssätt man därvid kan anlita har närmare utvecklats i den allmänna motiveringen.

Såsom förut anmärkts innebär stadgandet i 2 mom., att statsbidrag även kommer att utgå till fem städer som har mindre än 10 000 invånare, men trots detta utgör egna åklagardistrikt. För varje sådan stad finns alltså stadsfiskal anställd, vilken, om han är polischef torde få anses tillhöra den krets befattningshavare, på vars lön m. m. statsbidrag skall utgå. Det kan emellertid icke vara rimligt, att allmänt statsbidrag skall utgå för lön och andra förmåner till sådana stadsfiskaler. För att hindra att så sker har föreskrift härom införts bland övergångsbestämmelserna.

I 4 mom. tredje stycket har gjorts ett tillägg, som innebär ett mindre undantag från den i samma stycke tidigare stadgade regeln. Enligt denna regel skall statsverket, om en stad tillhandahållit reservpolispersonal, ersätta staden bl. a. avlöningskostnaderna för poliserna under den tid de tjänstgjort utom staden. Såsom jag förut framhållit bör en landsfiskal, i vars verksamhetsområde ingår en reservpolisstad, äga att utan medgivande från högre ort få kommendera reservpolispersonalen till tjänstgöring i andra delar av landsfiskalsdistriktet. I departementspromemorian har föreslagits, att om reservpolispersonalen endast tjänstgjort i annat polisdistrikt inom samma landsfiskalsdistrikt, någon ersättning av statsmedel för den på sådan tjänstgöring belöpande avlöningskostnaden icke skall utgå. Mot detta förslag har under remissbehandlingen ingen erinran framställts, och jag vill för egen del biträda detsamma.

Den i viss mån motsvarande undantagsregel, som upptagits i 5 mom., har utförligt behandlats i den allmänna motiveringen.

I detta sammanhang må slutligen framhållas, att innehållet i det föreslagna statliga avlöningsreglementet blir normerande vid beräkning av de statsbidrag, som skall utgå för avlöningskostnader.

20 §.

Ändringen är en direkt följd av underställningspliktens upphävande.

Övergångsbestämmelserna.

I enlighet med vad som förordats i departementspromemorian anser jag, att lagen om möjligt bör träda i kraft den 1 januari 1954. Särskilt med hänsyn till att det måste anses ovisst, huruvida det nu i princip föreslagna statliga avlöningsreglementet då kan träda i tillämpning, torde det emellertid böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att förordna om dag för lagens ikraftträdande.

I den allmänna motiveringen beträffande grunderna för statsbidrag till polisdistriktens pensioneringskostnader har framhållits, att det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela vissa närmare bestämmelser, som påkallas av övergången till den nya ordningen på nämnda område. Vidare bör erinras, att innehållet i polislönereglementet först senare kommer att bestämmas och att reglementets ikraftträdande kan få återverkningar i olika hänseenden som icke nu är möjliga att bedöma. Även i övrigt torde det kunna bli erforderligt med särskilda bestämmelser för att möjliggöra övergång till den föreslagna nya ordningen. Med hänsyn till dessa omständigheter torde i förevarande lag böra meddelas bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om särskilda bestämmelser, vilka erfordras för lagens ikraftträdande eller eljest i samband med övergången till nya avlönings- eller pensioneringsbestämmelser.

Bestämmelsen i andra stycket har berörts i specialmotiveringen till 15 §. Det gäller här närmast en övergångsföreteelse, som icke har avseende på mer än fem städer.

Polislöneförordningen.

Ändringarna är direkt föranledda av förslaget om ett statligt polislönereglemente och avser i princip att upphäva de delar av förordningen, som måste antagas komma att bli ersatta av bestämmelser i reglementet.

Departementschefens hemställan.

Föredragande departementschefen hemställer därefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen

att antaga förut omnämnda inom inrikesdepartementet utarbetade förslag till

d e l s lag angående ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket,

d e l s förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1925 (nr 172) med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdna hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Örtengren.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
<i>Propositionen</i>	1
<i>Sammanfattning</i>	1
<i>Författningsförslag</i>	2
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 13 mars 1953</i>	13
I. Inledning	13
II. Huvuddragen av den nuvarande polisorganisationen	16
III. Allmänna synpunkter på en reform av polisväsendet	19
1939 års polisutredning och remissyttranden däröver sid. 19. — Enhörningsutredning sid. 21. — 1948 års polisutredning sid. 21. — Remissyttranden över 1948 års polisutredning sid. 25. — Departementspromemorian sid. 30. — Remissyttranden över departementspromemorian sid. 32. — Departementschefen sid. 41.	
IV. Polisdistriktsindelning och mobilitet	48
Gällande bestämmelser sid. 48. — 1948 års polisutredning sid. 51. — Remissyttranden över 1948 års polisutredning sid. 55. — Departementspromemorian sid. 58. — Remissyttranden över departementspromemorian sid. 61. — Departementschefen sid. 67.	
V. Frågan om ett statligt avlöningsreglemente för den kommunala polispersonalen	75
Gällande bestämmelser om polispersonalens avlöning m. m. sid. 75. — 1948 års polisutredning sid. 76. — Remissyttranden över 1948 års polisutredning sid. 79. — Departementspromemorian sid. 80. — Kommunförbundens framställning om ett statligt avlöningsreglemente sid. 80. — Departementschefen sid. 80.	
VI. Statens bidrag till polisdistriktens kostnader	82
Gällande bestämmelser sid. 82. — 1948 års polisutredning sid. 84. — Remissyttranden över 1948 års polisutredning sid. 88. — Departementspromemorian sid. 91. — Remissyttranden över departementspromemorian sid. 93. — Departementschefen sid. 97.	
VII. Specialmotivering	104
Polislagen sid. 104. — Polislöneförordningen sid. 112.	
Departementschefens hemställan	113